

86096

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
ANASANAT DALI
RESİM

HARİTA ve SANAT

Yüksek Lisans Tezi

86096

ÖZLEM TARI

İstanbul – 1999

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
ANASANAT DALI
RESİM

HARİTA ve SANAT

Yüksek Lisans Tezi

ÖZLEM TARI

Tez Danışmanı
Prof. HÜSAMETTİN KOÇAN

İstanbul – 1999

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

TEZ ÖZETİ

SUMMARY

GİRİŞ

	Sayfa
BÖLÜM I: “HARİTA’NIN YOLCULUĞU”	2
I. 1. Çağlar Boyu Harita	2
I. 2. Keşifler ve Harita da Aydınlanma	10
I. 2.1. Baskı Tekniklerinin Gelişimi	19
BÖLÜM II: “HARİTA ÇIKIŞLI SANAT”	21
II. 1. MODERN ÇAĞDA HARİTA	21
II. 1.1. Modernist Yaklaşımlar	21
II. 1.2. Postmodernist Yaklaşımlar	26
II. 2.20. YÜZYIL ÇAĞDAŞ SANATTA	
HARİTA’NIN KULLANIMI	31
II 2.1. Kavramsal Sanat	31
II 2.1.1. Land Art	39
SONUÇ	42
KAYNAKÇA	44
RESİMLİ KAYNAK	47
Resim Listesi	89
Kişisel Çalışmalar	91

ÖNSÖZ

Bu tezi hazırlamamdaki amacım, kişisel çalışmalarım da hareket kaynağım olan harita'nın, tarihsel gelişimini ve taşıdığı estetiği, günümüz sanatına olan etkileri doğrultusunda araştırmaktır.

Araştırmalarımda Harita'yı, çağdaş uygarlık ve çağdaş sanat modeli içindeki yeri ve fonksiyonu açısından ele aldım.

Haritalar, bizlere geçmiş dünyanın kapılarını aralayıp, gömülü kalmış hazineleri bulmamıza yardımcı olurlar. Sadece, yapıldıkları zamanlardaki coğrafi bilgi düzeyini açığa çıkarmakla kalmayıp, aynı zamanda bizlere o döneme ait söz konusu güçlüklerle ilişkin kavrayış da sağlar.

Zamanımızdan yıllar önce yapılmış haritalar içerdikleri tasvirlerle işlevsel olmanın ötesindedir. Bugünse bir sanat eseri görünümünde olup, sanatçılar için esin kaynağıdır.

Son olarak tez danışmanım sayın Prof. Dr. Hüsamettin Koçan'a ilgisinden dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZLEM TARI 1999

ÖZET

Harita'nın tarihi yolculuğu, M.Ö. 3000' yıllarında Mezopotamya'da başlamış olup bu alanda ilk ciddi adımı Yunanlı Coğrafyacı Milet'li Anaksimandros (M.Ö. 610 - 546) bir dünya haritası yaparak atmıştır.

Ortaçağ da haritacılık tam bir karanlık çağ yaşamaktadır. Coğrafi bilgiden çok dini dogmaların yansıtılmış olmaları harita yapımında geri adıma neden olmuştu.

15.yy'dan sonra Rönesans'la başlayan aydınlanma harita sanatını da etkilemiş, yapılan keşiflerle açılan ticaret yolları ve gelişen teknikler daha ayrıntılı ve gerçekçi haritalar yapılmasını mümkün kılmıştı.

16.yy'da Harita'nın Osmanlı tarihindeki izleri önemli coğrafik eserlerle kanıtlanmıştır.

17.yy'dan itibaren başlayan modernizmin esintileriyle birlikte harita yapma sanatı, kendi içinde yeni bir kavram ve tanımlama yoluna girmiştir.

20.yy'a girerken birçok çağdaş sanatçı artık haritanın çekici estetik görünümüyle birlikte, onun protest kavram ve içeriği ile de ilgilenmektedir.

Bugün içinse, kavramsal sanatın "Her şey üzerinde düşünmeyi esas alma" tavrı, haritayı da etkilemektedir.

Sanatçılar, hareket noktası olarak ele aldıkları haritayı geleneksel formunun ötesinde, çağdaş bir boyuta sürüklemektedir. Bu yaklaşım harita için yeni bir tanımlamadır.

SUMMARY

First map has been made in Mesopotamia around 3000 BC. and first serious step has been made by Greek geographer Anaksimendros from Milet by his creating a world map (610-546 B.C)

Surveying has been extremely poor in the Middle Ages. For being used more religious dogma instead of geographical data, has been caused regression in cartography.

The illumination which has been started by Renaissance after 15th Century has been influenced the map art and creating more detailed and realistic maps has been made possible by the help of the discoveries, the developing techniques and the new trade ways.

The traces of the map in Ottoman history has been proven by very important geographic works of art, in the 16th century.

The art of making the map starting with modernism breeze since 17th Century, has developed a new concept and presentation in itself.

When entering the 20th Century, many modern artists, has shown interest to conceptual content of the map together with his aesthetic view.

Now a day conceptual art "The basic receive to think over everything" also affecting the map.

As a fact of moment, the artists is with the map in hand.

Carrying the map in modern dimension farthes the tradiational form.

This approach, define new defination in the map.

GİRİŞ

Tarihin ilk çağlarından itibaren, insanoğlu, siyasi varlığını tanımlama amaçlı da olsa, oluşturdukları bir takım sembolik şekillerle, günümüzde tanımladığımız çağdaş haritanın, ilk temel örneklerini yapmışlardır.

İnsanoğlunun yaşadığı çevreyi, giderek yeryüzünü tanıma çabalarının bir ürünü olan haritalar, uygarlık tarihinin hemen başında karşımıza çıkar. Genelde haritalar, yeryüzünün dar yada geniş bir bölümünün coğrafi, jeolojik ve politik özelliklerini bir ölçeğe bağlı kalarak grafik yolla gösterimi olarak tanımlanabilir. Değişik bir gözle insanoğlunun mülk edinme ve hükümlan olma duygularının yansıdığı yazılı belgelerdir.

Araştırmalarda, Kartografya (harita yapma sanatı) tarihinin M.Ö. 3000 yıllarına varan bir geçmişi olduğunu ve ilk haritaların Mezopotamya'da bulunduğunu örneklerden görmekteyiz.

Bu araştırma Harita'nın sanata yansımalarını amaç edinirken, aynı zamanda haritacılığın; sanatların etkilediği ve dönerek sanatın etkilendiği noktalarında odaklandı. Kuřkusuz böyle bir odaklamanın alanı çok geniş bir yelpazeyi kapsıyor. Bu nedenle de örneklemler, haritacılığın geleneksel biçimlerini başlangıç alırken, devamında gelişen çağın teknolojisiyle ortaya çıkan yapıtlar üzerinde yoğunlaşmıştır. Kurulan metnin örgüsünde doğal olarak örneklemlere paralel oluşturulmuştur.

BÖLÜM I. "HARİTA'NIN YOLCULUĞU"

I. 1. Çağlar Boyu Harita

İlk yapılan haritalar eski çağın en büyük medeniyetlerinden biri olan Mezopotamya'da ortaya çıkmıştır.

Mezopotamya ve Kerkük yakınlarındaki, Nuzi'de bulunan harita, bilinen en eski haritadır. Bu haritanın yapılış tarihi M.Ö. 2200 yıllarıdır. Yani günümüzden 4000 yıl kadar önce yapılmıştır. (Resim 1)

Bu haritalar, kıl tabletler üzerine yapılmış olup, 7-8 cm ebadında, bir avuç içine sığacak büyüklüktedir.

Babiller, dünyayı bir okyanus içinde yüzen yuvarlak şekilli bir kara parçası olarak kabul ediyorlardı. (Resim 1)

Antik çağın Doğu Akdeniz'deki büyük medeniyetini kuran eski Yunanlılar, bugünün kartografyasını meydana getiren esasların bir çoğunu ortaya koymuşlardır. "*Milletli Anaksimendos (MÖ 610-547) "matematik coğrafyanın" kurucusudur.*"⁽¹⁾

Tales'in dünyayı suda yüzen bir disk şeklinde tasvir etmesine karşılık, Anaksimendros yer küreyi bir silindirik prizma olarak düşünüyor ve bunun üstteki dairevi yüzeyini yansıyan yeryüzü olarak kabul ediyordu. Yine Miletli Hekataios (M.Ö. 500) Anaksimendrosun bu haritasını biraz daha geliştirerek dünyanın sistematik bir tasvirini yapmıştır. Dün-

(1) Bilgin Turgut, "Genel Kartografya" C.I. İ.Ü. 1987.

yayı bir daire ve etrafında akan okyanuslar olarak ele almıştı.

Dünyanın küre şeklinde olduğuna dair ilk fikri Pisagor asıl adı Pithegoras ortaya atmıştır. Daha sonra Aristo, M.Ö. 350 civarında bu fikri desteklemiştir. Ay tutulması sırasında dünyanın ay yüzeyine düşen gölgesinin kavisli olduğunun görülmesi ve belli yıldızların Mısır ve Kıbrıs ufkunda görüldükleri halde daha kuzeyde görülmemesi dünyanın küre şeklinde olduğu fikrini doğrulamaktaydı.

Aynı devirde Yunanlı filozoflar, Parmenideler dünyanın küre şeklinde olduğu fikrine dayanarak yeryüzünü sıcaklık esaslarına göre beş kuşağa ayırmışlardı. Böylece ekvator, kutuplar ve tropikler kavramı ortaya konmuştur. Bu düşünceler, matematik iklim kuşaklarının daha o devirde (M.Ö. 460 civarı) kabul edildiğini açıklar.

“(M.Ö. 60 - M. 524)’de yaşamış ve yaptığı seyahatlerden bahsettiği, “GEOGRAPHİKA” adlı 17 ciltlik eseri ile meşhur olan Strabon’un coğrafi görüşü daha başka idi. Strabo; yerleşme yerlerinin ve önemli merkezlerin gösterildiği bir harita yapmaya önem vermişti. Bu eserde insanların çevre ile olan ilişkileri, tarih, örf, adet, ekonomik faaliyetleri ve ayrıca değişik bölgelerde gördüğü farklı fiziki şekillerle ilgilenmekteydi. Onun için önemli olan haritanın büyük olması idi. Strabon’un gözünde coğrafya, yerle göğün birbirine yaklaşması idi.⁽²⁾”

Batlamyus’un coğrafi görüşü, Strabon’unkinden farklı idi.

(2) Bilgin Turgut, “Genel Kartografya” C.I. İ.Ü. 1987.

Onu ilgilendiren yer kürenin tamamıydı. Dünyayı tam ve doğru belirtmek için küresel trigonometriyi geliştirdi.

“Batlamyus, Geographike Hyphegesis adlı eserinde, yerkürenin haritaya geçirilmesi metodlarını ana hatlarıyla tesbit ederek modern Jeodejinin de temellerini atmıştır.”⁽³⁾

Batlamyus, yerkürenin tam olarak gösterilmesi için iki yol olduğunu belirtmiştir.

Bunlardan birisi model bir küre yapmak, ikincisi ise dünyayı düz bir yüzey üzerine geçirmektir.

İkinci yol olan, küre üzerindeki şekillerin düzlem üzerine aktarılması aslında çok zordu. Çünkü küreye ait oranların aynı şekilde düzleme aktarılması olanaksız gözüküyordu.

Batlamyus’un hazırladığı projeksiyon da meridyenler, ekvator üzerinde eşit parçalara ayrılıyordu. Kutup noktasında birleşen doğrular halindeydi. Pralaller ise ortak merkezleri kutupta olan daire yayları halinde idi. Bu projeksiyonda, dünyanın yaşanabilir genişliği olarak kabul edilen 12 saatlik genişlik, 5 derece aralıklı 36 meridyene bölünerek 180° atarak uzanıyordu. Bu proje tipik bir konik projeksiyon idi. (M.S. II. Asır) (Resim 2)

Batlamyus yani eski çağın büyük matematik coğrafyası mühim bir hata yapmıştır. Yerküreyi tüm bu hesaplamalarda 28980 km kabul eder. Bu gerçek dünya ölçüsünden oldukça küçüktür.

Kristof Kolomb’un ısrarla Batı istikametine doğru gidip, Asya’ya ulaşmak istemeside bu sebepten etkilenmiş olmasındandır.

(3) B. Turgut, “Genel Kartografya” C.I. İ.Ü. 1987.

Roma imparatorluğunun son devirlerinde gerilemiş olan kartografya ortaçağda da zamana ve ülkelere göre değişik devre ve karakterler göstermiştir. Bu çağın son yüzyılları, arap alemi istisna edilirse, Hristiyanlığın koyu din taassubu kilise ve ona bağlı engisizyon tesiri altında oldukça sönük bir ilmi gelişme göstermiştir.

Bu çağın kartograf veya alimleri dini tesir altında, sembolik ifadeler ve manevi kuvveti temsil etmeye önem vermişlerdir.

“Din adamlarının yaptıkları haritalarda, tarihi bir olayı veya dini bir konuyu resim tarzında tasvir etmeleri dindarları eğitmek maksadını taşımaktaydı. Bu suretle Orta Çağın ilk yarısı IV. ve VIII. yy’lar kartografyanın “karanlık devri” olmuştur.⁽⁴⁾”

Hristiyan aleminde, Romalıların dairevi haritalarından gelmekte olan fikir devam etmekteydi. Ülkelerin çevresinde okyanusla çevrili idi.

IV. yy’da St. Jerome gibi kilise adamları coğrafi doğruluğu tamamen ortadan kaldırarak sadece din merkezli haritalar yapmışlardır. İncil’deki ifadeler göre, Kudüs merkezi kısımda bulunur, diğer ülkeler onun etrafında yer alıyordu.

Sembolik ve aynı zamanda teorik bir tarzda resmedilen Tekerlek haritalar bazen yerleşilebilir yani dünyaya ait, bazen de yarı küreyi resmeder şekilde çizilmiştir. Asya ve Doğu yine üsttedir. Cennet, Adem ve Havva’ya ait tasvirler önemlidir. (Resim 3)

XIII. yy’da yapılan bu haritayla, 1000 yıl önce Batlamyus

(4) B. Turgut, “Genel Kartografya” C.I. İ.Ü. 1987.

devrinde çok ilerlemiş olan Kartografya ilminin, dini tesirlerle nasıl dejenere olduğunu görmekteyiz. (Resim 3)

Doğuda hızla yayılan ve sınırlarını batıda Endlüs'e kadar genişleten **İslam Alemi** felsefenin, matematiğin, geometri ve astronominin ilerlemesine sahne olmuştur.

Araplar Batlamyus'un karalar dünyasına ait düşüncelerini benimsediler. Halbuki karaları çeviren devamlı bir okyanus düşüncesi daha doğrudur. Aslında yaptıkları seyahatlerle Arap alimleri ve coğrafyacılarının karaların yayılışı hakkında daha yeni fikirler edindikleri muhakkaktır. Fakat doğuya giden tek yolun Arap ülkelerinden geçmesi ve Arapların bunu bilerek siyasi gaye ile bilmemezlikten gelmeleri ticari amaç taşımasındandır. Böylece batıda "Karanlıkların Yeşil Denizi" olarak sonsuz bir Atlantik Okyanusu, güneyde ise yüksek sıcaklık sebebiyle yaşanmaya müsait olmayan büyük bir ülke (Afrika) fikrini yaydıkları ve haritalarında işledikleri görülür.

Türk asıllı Beyruni ile Harizmi, Ibn Havkal, İdrisi gibi İslam bilginlerinin eserleri ve özellikle Kaşgarlı Mahmud'un dünya haritası İslam tarihinde önemlidir.

(Ebu Reyhan el Birûni) yetiştiği dönemde İslam ve batı dünyasında Beyruni düzeyine erişebilen bir bilim adamına rastlanmamıştır. 11. yy'lı Bilim tarihçileri coğrafya alanında "Beyruni Çağı" olarak adlandırmışlardır.⁽⁵⁾

Ortaçağ bilginlerinin ortak yanları, birçok bilim dalında çalışma yapmalarıdır. Beyruni'de bu özellik kendini açıkça göster-

(5) Seyyid H. Nasr, İslam Kozmolojisine Giriş syf: 168

rir. Seksenin üstünde eser bırakan Beyruni, matematik, astronomi, coğrafya olmak üzere fizik, tıp, eczacılık, jeoloji, sosyoloji, tarih, felsefe, dilbilim vs. gibi dallarda kitaplar yazmıştır.

Coğrafya alanında çalışmalar yapan Beyruni, yerleşim alanlarının enlem ve boylamlarını belirlemeye öncelik tanımıştır.

Beyruni'nin dünya coğrafyası ile ilgili görüşleri şöyledir: "Coğrafya ile uğraşanlar, yaşanabilen toprakları Ekvator'a paralel olarak doğudan batıya doğru uzanan iklim adı verilen yedi kuşağa bölmüşlerdir. Bölmenin ilkesi şudur: Kuşakların herbirinin orta noktası, yazın en uzun gününde, bir diğerinden yarım saat uzaklıktadır."⁽⁶⁾ (Resim 4)

11 yy'da yaşamış bir önemli İslamcoğrafyacısıda **Kaşgarlı Mahmud**'tur.

"Mahmud ünlü kitabı Divânü Lügati-t-Türk'ü 25 Ocak 1072'de yazmaya başlamış, 10 Şubat 1074'de bitirmiştir. Bu kitap Araplara Türkçeyi öğretmek, Türkçenin de Arapça kadar önemli bir dil olduğunu kanıtlamak amacıyla yazılmıştır. Daire biçimindeki dünya haritasında, kendisinin belirttiği gibi Türklerin bulunduğu bölgeleri göstermek amacıyla çizilmiştir. Divan^ü Lügat'it'de şöyle demektedir. "Rum ülkesinden Maçine kadar Türk ellerinin hep si boyu beşbin, eni sekizbin fersah eder. İyice bilmek için bunların hepsi, yeryüzü biçiminde daire şeklinde gösterilmiştir."⁽⁷⁾"

Haritanın çevresinde Doğu, Batı, Kuzey ve Güney yönleri

(6) Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı: Beyruni ve Bilim Tarihi s. 74

(7) "Kaşgarlı Mahmud Prof. Ahmet Caferoğlu c: 1 s: 30 1940 İstanbul.

belirtilmiş, bazı deniz, ırmaklar gösterilmiştir. Batıda işaret edilen yerler İtil boylarına yani Kıpçakların ve frenklerin oturdukları bölgelere kadar uzanır. Güney Batıda Habeşistan Güneyde Hint, Doğuda Çin ve Japonya'ya işaret edilmiştir.

İlk Japon haritası 14. yy'da çizilmiş bir dünya haritasında yer alması da 15 yy'da olmuştur. Bunların ışığında bir plan biçiminde dahi olsa yanlışlarla dolu da olsa ilk Japon haritasının 11. yy'da Kaşgarlı Mahmut tarafından çizildiği bir gerçektir.⁽⁸⁾ (Resim 5)

13. yy'ın sonlarına doğru Cenovalı Kaptanlar tarafından yapılmaya başlanan Portolon Haritalar, önceleri sadece Akdeniz'de dar alanları ve limanları kapsamış, artan bilgiler ışığında diğer alanlarda da kullanılmış.

Kartografya tarihinde daha geniş alanları gösteren enlem, boylam çizgileri yerine rüzgar gülü taşıyan deniz haritalarında portolan adıyla anılmıştır. Denizin tuzu ve nemine karşı dayanıklılık bakımından deri üzerine çizilmiştir.⁽⁹⁾

Pusulanın Araplar yoluyla Avrupa'ya geçmesinden sonra portolan haritaları meydana gelmeye başlamıştır. Pusula ile ayrılmaz bir bağı olan Portolanlar İslam denizcilerinden, Avrupalı denizcilere geçmiştir. Tamamı kuzeye yönlendirilmiştir.

Portolanlar üzerindeki rüzgar gülü, aslında pusula görevi gören odak noktalarından oluşan bir gösterge aracıdır. Bir noktadan çıkan 16 kol veya 32 kol bütün haritayı baştanbaşa dola-

(8) Tekeli Sevim, Türk Kültüründen Görüntüler Dizisi: 23 AKM. Yayınları

(9) Osmanlı Deniz Haritaları syf: 13

şır. Yeralan rüzgar güllerinin üzerinde ölçeklerde yeralır. (Resim 6)

Portolanlar çok özel süslemelerle bezenmiştir. Ülke bayrakları, krallıkların armaları, kentler, gemiler vb. gibi resimlerden, o yılların tarihi hakkında çok önemli bilgiler de elde edilir.

Canlı bir ticari hayatın yaşandığı Akdeniz'de portolanlar bol kazanç sağlayan bir ticari dal olmuşlardır. Dünyanın keşfi portolanlar sayesinde hızlanmıştır.

13. yy'da İtalyan ve Portekizli denizciler portolanları kullanmaya başladılar. Bu sayede haritacılıkta da hızlı bir değişim dönemi başladı. Kolomb, Vasca da Gama, Vespucci ve Magellan'ın keşifleri, yeni dünya haritalarının hazırlanmasına yol açtı.

Onbeşinci yüzyıl, kartografya tarihinde çok mühim bir geçiş devresi ve Rönesans başlangıcı olarak kabul edilir. Nitekim bu sırada Ortaçağın kilise tesiri altında gerilemiş ve karanlık bir devre geçirmiş kartografyasında, Eski çağın düşünce tarzını ve tekniğini tekrar benimseyerek yeni ve çok süratli bir gelişmenin başladığı görülür. 16. yy'da Rönesansla birlikte, birey kendine dönmeye başlamıştır. Bireyin kendini tanıması, çevresine olan ilgisinide beraberinde getirmiş olacak ki, merak ve ilgi bir süre sonra keşfetme, yeni yerlere sahip olma duygusunu başlatmıştır. Dünya tarihinde, çok süratli bir değişmeyi doğuran bu gelişmenin sebeplerini Batlamyus'un tekrar önem kazanması, haritacılıkta klişe ve baskı tekniğinin gelişmesi ve coğrafi ufkun süratle genişlemesini sağlayan büyük keşiflerin yapılması

olarak belirtmek mümkündür. Yeni çağda Haritacılık en hareketli ve aydınlık dönemini yaşar.

I. 2- Keşifler ve Harita'da Aydınlanma

Ortaçağın sonlarında Türklerin Yakındoğu ve Doğu Akdeniz ülkelerine yayılması, Doğu Akdeniz ticaretini etkilemiş sade bu ülkelerin değil, Uzak Doğu ticaretinde rahat yapılamaması, yeni yollar aranmasına sebep olmuştur. Bu sebeple, Afrika'yı dolayarak doğuya gitmek veya yerkürenin yuvarlak olduğu düşüncesinden hareket ederek, daima batı istikametinde yol almak fikri ortaya kondu. Böylece başlayan keşifler, ters rüzgardan istifade ederek seyreden yelkenli teknelerle gerçekleştirildi.

“(1254-1324) yıllarında Marco Polo'nun, Çin, Hindistan ve İran üzerine yaptığı keşifleri, (1446-1506) Kristof Kolomb'un 1492'de Amerikaya gerçekleştirdiği keşif izledi. Arkasından Vasco da Gama, 1498'de deniz yoluyla Ümit burnunu geçerek Hindistan'a ulaşmış, Macellan (1480-1521) 1519'da 5 gemiyle Pasifik Denizine yola çıktı. Filipin Adalarını buldu. Macellan'ın keşfi dünyanın yuvarlak olduğuna kanıttır.⁽¹⁰⁾”

Keşifler sayesinde yerküre ile ilgili yeni bilgilerin kartografik şekilde ortaya konması gerekmiştir.

Yeni keşfedilen kıtaların Avrupa ve Asya'dan ayrı olarak okyanuslarla çevrili bulunduğu düşüncesine dayanan “Okyanus görüşü”nde ise yerküre dört parçalı kabul ediliyordu.

(10) Keşifler ve İcatlar, Beyazıt Kütüphanesi c: 1 s: 70. AKM. Yayınları

Kristof Kolomb'un (1492 - 1504) Amerika'yı keşfinde La Cosa kılavuzluk etmiştir. Bu yüzden onun haritasında Amerika ilk defa gösterilmiştir. (1500) Ancak Kuzey Amerika ile Güney Amerika arasında bir bağlantı yoktur.⁽¹¹⁾ (Resim 9)

1507 yılına ait olan dünya haritası, Amerika kıtasının Asya'dan ilk defa ayrı gösterilmesi ve Amerika adının ilk defa kullanılması, yeni dünyayı belirtmek maksadı taşıdığından çok önemlidir. (Resim 10)

“Waldsemüller, 1513’de basılan yapıtında ise Batlamyus’un 27 haritasına ek olarak kendi hazırladığı 20 haritaya yer verdi. Haritacılık tarihi bakımından büyük önem taşıyan bu 20 haritanın içinde birde Anadolu Haritası yer almaktadır.”⁽¹²⁾

1529 tarihli dünya haritasında kıtaların anahatları oldukça medordur.

Macellan'ın dünyayı dolaşma seyahatinin temin ettiği bilgiler ve ortaya koyduğu fikirler böyle bir haritanın yapılabilmesini uygun kılmıştır. Macellan'ın keşfi dünyanın yuvarlak olduğunu kanıtlamıştır. Hakikaten de bu seyahat sonunda Batlamyus'un görüşü terk edilmiş, Amerika yerküre üzerindeki gerçek yerini almış, Pasifik Okyanusu bütün genişliğiyle ortaya çıkarılmıştır. (Resim 11)

Yeni bir kıtanın, Amerika'nın keşfi, Afrika'nın güneyini dolaşarak Hindistan'a ulaşma çabaları, 16. yy.'da Avrupa'da deniz coğrafyası alanında büyük gelişmelere neden olmuştur. Osmanlıların bu gelişmelerin dışında kalmaması doğaldır.

(11) Keşifler ve İcatlar, Tekeli Sevim.

(12) Keşifler ve İcatlar.

Ayrıca bu yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu 3 kıtaya ayrılmış, Karadeniz ve Akdeniz Türk gölü haline gelmiştir. Donanma Kızıl Deniz ve Hint Okyanusunda başarıdan başarıya koşmaya başlamış buda Osmanlıların deniz coğrafyası alanında çalışma yapmalarını zorunlu kılmıştır.

“Piri Reis keşifler devrinin kartografya tarihinde doğu aleminin bir temsilcisi olarak büyük önem taşımaktadır. Bu devirde Akdeniz’e ait en detaylı bilgilerin kıyılara, adalara ve limanlara ait haritalar ile birlikte ortaya koyduğu iyi bir deniz kılavuzu olan “Kitab-ı Bahriye” kendisi tarafından yazılmıştır.”⁽¹³⁾

Ancak Piri Reis’in önemi, bugün Atlas Okyanusuna ait kısmı bilinen, bir dünya haritası yapmış olmasındandır.

1513’de Ceylan derisi üzerine yapılan bu harita 1517’de Yavuz Sultan Selim’e sunulmuştur. Harita tipik bir deniz haritasıdır. Enlem ve boylam çizgileri yerine rüzgar gülü ve yön çizgileriyle efsanevi ve gerçekçi resimlerle süslenmiştir. Haritada birçok gemi resmi görülür, bunların çoğu Portekiz karevelleridir. Harita üzerinde yer adlarının yanı sıra, keşif tarihi, efsanevi bilgiler, haritanın oluşumu hakkında notlar vardır. (Resim 12)

Piri Reis’in haritasını çekici kılan özelliklerden biri de; Columbus 1492-1504 tarihleri arasında Amerika’ya 4 kez sefer etmiş ve bu kıyıların haritalarını yapmıştır. Ancak bu haritaların hiçbiri günümüze ulaşmamıştır ve bugün sadece Piri Reis’in haritasının içinde yer alan bölümü ile yaşamaktadır. Projeksiyon sistemi şaşırtıcı derecede mükemmeldir.⁽¹⁴⁾

(13) Özdemir Kemal, “Piri Reis” İst. Büyükşehir Belediye Yayını.

(14) Özdemir Kemal, “Piri Reis”

Piri Reis'in, K. Colomb'un yaptığı ve sonrasında yapılan keşifleri günü gününe izleyip haritalarına işlediği, görülen değişimden ve gerçeklikten anlaşılmaktadır. Ele geçirilen bu haritaya ait tek bir parça vardır ki, ondada Atlas Okyanusunun kuzeyi ve Orta Amerika'nın keşfedilmiş kıyıları yer almaktadır.

KİTAB-I BAHİRİYE, Akdeniz'de sefer yapan denizler için eşsiz bir kılavuzdur. Akdeniz'i bu denli ayrıntılı anlatan bir portolan, gerçek bir eser daha görülmemiştir. (Resim 13)

“Kitabın yazılış amacı, deniz bilimlerinin gemiciler için gerekliliği, fırtına, rüzgarların isimleri, pusulanın tanımı, haritanın tanımı, harita teknikleri, denizlerin isimleri, Portekizlilerin Hint Denizine yerleşmeleri, Akdenizden Hint denizine sefer eden Portekizlilerin Çin Denizine nasıl gittikleri, Ümit burnunu geçip Kızıldeniz'e ulaşmaları, Amerika'nın keşfinden bahsetmesidir.”⁽¹⁵⁾

15-16.yy'da keşiflerle birlikte, harita yapma sanatı, en görkemli dönemine girmiştir.⁽¹⁶⁾

Gerek doğu da, gerekse batı da gelişen ticaret ilişkilerinin harita'da hızlı bir dönem başlattığı görülür. Bu sayede ilk olarak seyahatnameler ortaya çıkmıştır. Bu seyahatnamelerle birlikte, geleceğin kartografya üzerindeki etkisi kaçınılmazdır.

“Türklerin yaptığı bilinen en eski ilk seyahatname “Acaibül Letaif tir”.”⁽¹⁷⁾ Gıyaseddin Nakkaş tarafından yazılmıştır. Osmanlılar'a ait değildir.

(15) “Kitab-ı Bahriye” İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Döküasyon Başkanlığı TY. 6605 Orhan Duru.

(16) Ö. Kemal “Osmanlı Deniz Haritaları”

(17) A.Ü. Dil ve Tarih Coğ. Ed. Fak. Dergisi c: VIII s: 3

“Osmanlılara ait seyahatnamelerden söz edecek olursak; Evliya Çelebi'nin “İstanbul Planı” dönemin siyasi, jeopolitik haritası niteliğindedir. Şehrin askeri siyasi, ve sosyal yapısı hakkında o günden günümüze bilgiler vermektedir. Gerek dini yapıları, gerekse anıtlarıyla eski İstanbul'u anlatmaktadır.”⁽¹⁸⁾ (Resim 15)

16.yy'da yine Osmanlılar'da Katip Çelebi'nin eseri “Cihannüma” 39 haritayı içinde barındıran muhteşem bir coğrafik eserdir. Doğu görüşünden Batı görüşüne geçişte dönüm noktası olma özelliği taşır. (Resim 14)

Doğu ülkelerinde Yeni Dünya ile ilgili ilk bilgileri anlatan Osmanlılardır.

“Batılı Araştırmacıların ve Amerikalı bilim adamlarının ilgisini toplayan Tarih-i Hind-i Garb-i 1583 yılında bir Türk tarafından yapılmıştır.”⁽¹⁹⁾ Yapanın adı belli değildir.

Tarih-i Hind-i Garb-i yarısı yırtık olarak günümüze taşınabilmiştir. Amerika'nın bir kısmı görülmektedir. Eserle ilgili ilk bilgiler Piri Reisin Kitab-ı Bahriyesinde verilmektedir. Asya ve Avrupa ile ilgili bölüm dünya haritası içinde yer almaktadır. Kenar bezemeleri bitkisel ağırlıklı motiflerle süslenmiştir. (Resim 16)

Tarih-i Hind-i Garb-i'de İslam coğrafya ve kozmolojisi ile Osmanlı ülkesi üzerine bilgiler bulunmaktadır. Kitabın ilerki bölümlerinde okyanuslar, yeni ülkeler ve bu ülkelerin halkları

(18) Göktay, Orhan Şaik, “Evliya Çelebi” (İstanbul) Y.K.Y. 1995.

(19) Osmanlı Deniz Haritaları

ile Columbus, Balbao, Magellan, Cortes, Pizzaro'nun 1492-1522 yılları arasındaki keşif ve fetihleri üzerine geniş bilgiler yer alır. Ayrıca yeni dünyaya yönelik tabiat, coğrafya ve antropoloji bilgileri verilir.

16.yy'da yaşamış olan tarihçi, matematikçi, hattat, silahşör ve ressam **Matrakçı Nasuh**, kendi buluşu olan matrak adlı sopya ile oynanan oyunda başarılı olduğu için matrakçı namı ile tanınır olmuştur.

Büyük eseri "Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn 1533-1536 yılları arasında Kanuni'nin Safavi Devleti üzerine yaptığı ilk sefer sırasında ordunun yerleşim alanlarını anlatan minyatür - plan'dır. Eser topografik ve şematik bir özellik taşımaktadır. Lakin Harita prensiplerine uygunluğu bakımından yön ve alanın ihmal edildiği dikkati çeker. Bu minyatür - plan'larda insan figürü kullanılmaz.

"Minyatürlerde, tıpkı haritalarda olduğu gibi kuşbakışı görüntülenmiştir yüzey. Minyatür kent-planlar 16.yy Anadolu mimari ve kentleşmesinin saptandığı özenli görsel belgelerdir."⁽²⁰⁾ Eserde en büyük ilgi İstanbul ve Galata kent-planı üzerine olmuştur. (Resim 17)

Nasuh'un 1542-43 yıllarında Kanuni'nin ikinci Macaristan seferi sırasında geçtiği yerler Tarih-i Feth-i Sikloş ve Estergon adlı eserinde görülmektedir.⁽²¹⁾

Venedik'te Sna Marco Kütüphanesinde bulunan **Tunuslu Ha-**

(20) Yurtaydın H. Beyan-ı Menayil-i Sefer-i Irakeyn Matrakçı Nasuh T.T.K. Temel Eserler No: 30

(21) Kemal Özdemir Coğrafik eserler s: 88 program: 1

cı Ahmet'in dünya haritası 16.yy kaynaklı Osmanlı haritaları içinde çok tartışılan bir yapıt olma özelliğini taşımaktadır. 1559'da altı parça elma ağacı plakası üzerine çizilmiştir. Yürek şeklindeki dünya haritası (mappe münde) üzerinde, Türkçe ilginç bilgiler yer almaktadır. Haritanın 3 yanını çiçeklerle bezeli bir çerçeve çevirir.

Haritadaki yer adları dönemin dünya haritaları ile hemen hemen özdeştir. Harita da 8 ana yön vardır. Bunlar bulut şeklinde gösterilmiştir.* (Resim 18)

Harita'da eski ve yeni dünya yer almaktadır. Güneyde çok büyük bir alanı kaplayan Antartika bulunmaktadır. Antartika'nın, projeksiyon dolayısıyla sağ ve sol alt yandan ekvator çizgisine kadar uzandığı görülür.

1880'li yıllara kadar uzanan yeni eğitim ve teknoloji uygulamasının ilk günlerinde çizgisel harita yapımının yanı sıra Kabartma Haritalar'ında üretimine başlanmıştır.

Yeryüzü şekillerinin düzlem yüzey üzerindeki görüntüsünü ifade eden yükseltelerin (rölyef) doğru ve anlaşılabilir şekilde yansıtılmasıdır. Bu amaçla yapılan Kabartma Haritalar, arazinin yapısını, doğada olduğu gibi üç boyutlu olarak yansıtan, karton, branda bezi, balmumu, reçine karışımı alçı veya plastik ağırlıklı malzemelerden çeşitli yöntemlerle yapılmış haritalardır.⁽²²⁾ Bazıları üzerindeki ufak yağlı boya resim kareleriyle birer "Resimli Tarih Kitapçığı" gibidir. (Resim 19)

XVI.yy.'lın ortasında coğrafyacı Gerandus Merkator harita çi-

(*) bkz. Kemal Özdemir "Osmanlı Deniz Haritaları"

(22) Tarihi Kabartma Haritalar C. Ülkekul.

zimine yenilikler getirmiştir. 1587'de bir dünya haritası çizmiştir. Geliştirdiği projeksiyon yöntemiyle son derece ilginçtir. İlk defa Atlas ismini kullanmıştır. (Resim 7)

Aynı yüzyılda Abraham Ortelius bilinen ilk coğrafya atlasını yapmıştır. Ortelius'un haritalarındaki en belirgin özellik resimsel ve son derece dekoratif olmasıdır. Bu yüzden Rönesans estetiğine çok uygundur. (Resim 8)

Bu dönemde dünyayı çeşitli biçimlerde gösterme eğilimi dikkat çekmektedir. J. Honter'ın (1536) dünyası bir yürek şeklindedir. Lafreri'nin haritası ise 2 yarım elma şeklinde, Hunting'de 3 kıta, bir çiçeğin taç yaprakları şeklinde çizilmiştir. Yaprakların bulunduğu orta kısım Kudüs yani dünyanın merkezidir.

XVI. ve XVII'yy.'da Coronelli "Atlanta Venato" (Atlanta Adaları) adlı eserde İstanbul boğazına da yer vermiştir. Bakır üzerine işlenmiş olan eser dikkat çekecek kadar dekoratiftir.

"Fatih Sultan Mehmet'in (1566-1574)'de kartograf Amirutzes'e yaptırdığı "İstanbul Planı" (Resim 20) son derece titiz bir çalışma ile bütün yerleşim alanlarının gösterildiği bir plan - Haritadır. Planın altında III. Selim'e kadar olan Osmanlı padişahları yer almaktadır. Camiler, anıtlar, saraylar ve Osmanlı donanmasına ait gemi resimleri son derece dekoratif elemanlardır.⁽²³⁾"

İngiliz Haritacılığında 17.yy'da çok önemli bir gelişme kaydedilmiştir. Mesleği terzilik, hobisi haritacılık olan John Speed 1627'de dünya Atlası oluşturmuştur. 22 haritanın yer aldığı At-

(23) "Fatih ve Haritalar", Özdemir Kemal, İstanbul 1991.

las'ta birde Osmanlı İmparatorluğu haritası vardır. Bu nadir harita, kartuşundaki hıllal biçimli Türk Arması ile dikkat çekmektedir. Speed, 16.yy'ın diğler haritacılarından farklı olarak doğu ülkeleriyle daha yakından ilgilenmiştir. O dönemde, Avrupalıların Türklere bakış açısını anlamaktayız bu harita ile. (Resim 21)

John Norden ve Saxson gibi haritacılar Kraliçe Elizabeth döneminde çok önemli haritalar ortaya çıkarmışlardır. Haritalar seyahatname şeklinde olup seyyahlara klavuzluk etmiştir.

Keşifler ve sömürgecilik alanında Hollanda, deniz ticaretine egemen oldu. Bu sayede Harita yapımında Altın çağını yaşamıştır. Haritalardaki başlık, yazılar dekoratif olup, kurdelalı kartuşlar, bol resimli kenar bezemeleri süslenmiştir. Çerçeveller bazen hayvan veya o memlekete ait ürünlerin resmiyle çevrilidir.

17.yy'ın sonlarında Fransızlar geliştirdikleri bilimsel yöntemlerle önemli ürünler ortaya çıkardılar. Allen Mallet'in 1683'de yaptığı İstanbul planında, İstanbul evlerinin XVIII.yy sonunda iç ve dış görüntüleri resmedilmiştir. (Resim 22)

“İtalyan coğraf Coronelli ve Boundelmonte'nin haritaları alegorik figürlü ve ilginç kenar süslemeleriyle tamamlanmıştır. Boundelmonte'nin 1422'de İstanbul'u ziyareti sırasında çizdiği harita önemlidir.”⁽²⁴⁾ (Resim 23)

Alman kartograflar, çalışmalarında çok çekici, bol resimli, yaldızlı, süslü haritalar sunmuşlardır. Alman haritacı Homann 1716'da yayınladığı 126 haritadan oluşan Atlasında Osmanlı İm-

(24) XIV-XVIII. Yüzyıl Haritaları - İtalyan Kültür Merkezi Yayınları İst. 1994

paratorluğuna yer vermiş, 1764'de Boğaziçini gösteren görkemli haritalar yapmıştır.

Örneklerin çoğunda olduğu gibi coğrafi bilgilere ek olarak geleneksel bir alışkanlıkla serpiştirilen renkli sembolik tasvirlerle, haritalara bir yandan tarihsel bir damga vurulurken, bir yandan da sonuca götürecek pratik amaçtan uzaklaşıyordu.

XVII. yy. boyunca tüm ihtişamı korunmuş renkli, yaldız bezemeli, bol kartuşlu haritalar günümüzde koleksiyon malzemesi olarak kıymetli el yazmaları arasında yer alırlar.

I. 2-1- Baskı Tekniklerinin Gelişimi

Rönesans'a kadar haritalar elle yapılmakta idi. Baskı tekniğinin ortaya çıkmasıyla daha önce sınırlı bir şekilde bulunan haritaların binlercesi basılarak yayılmıştır.

Bu konu en çok Amsterdam ve Venedik'te gelişti. Projeksiyon esasına göre çizilen yeni deniz haritaları bu ticarete en mühim yeri alıyordu.

“Ahmet Cevap Paşa'nın dediği gibi: “Matbaa medeniyetin ana-sıdır”. İnsanlığın çağlar boyunca en büyük iletişim aracı olmuş Avrupa'da reform hareketine katkıda bulunmuştur. Nitekim Martin Luther madeni harflerin ve matbaa makinesinin icadını İncil'in dünyanın her tarafına yayılmasına yarayan ilahi bir lütuf kabul etmiştir.⁽²⁵⁾”

İlk Türk matbaası İbrahim Müteferika tarafından 1139 (1727)

(25) Yazmadan Basmaya Müteferika. “Y.K.Y.”

İstanbul'da kuruldu. Bu matbaada ilk Katip Çelebi'nin Cihan-nüma'sı basılmıştır. (1608-1657) (Resim 14) 39 haritayı içinde barındıran bu eşsiz eser, Doğu görüşünden, Batı görüşüne geçişte dönüm noktası kabul edilir.

Marmara haritasına ait olan ilk Türkçe tahta kalıp baskı, 4 ayrı bakır kalıp üstüne basılan Karadeniz Haritası ve en önemlisi *Tunuslu Hacı Ahmet'in 1559'da elma ağacı tahtasına çizilmiş kalp şeklindeki dünya haritasıdır.

Keşifler döneminde haritalar daha ayrıntılı ve daha doğru tekniklerle yapılmaya başlanmıştır. İlk haritalar tahta oyma klişelerle yapılıyordu, sonrasında bakır oyma klişeler kullanıldı. 19. yy'da taş baskı yöntemi ortaya çıktı.

BÖLÜM II “HARİTA ÇIKIŞLI SANAT”

II.1. MODERN ÇAĞDA HARİTA

Rönesansla birlikte ortaya çıkan hümanist düşüncenin etkisiyle, sanatta insanın birey olarak ele alındığı bir dönem başlamıştır. Bu dönemde ortaya konan sanat yapıtları bu görüşü destekleyen ürünlerdir.

“XX. yy’ın başına dek sanat, güzel ve değerli olanı mimesis yoluyla ölümsüzleştirmek istemiştir. Endüstrinin gelişmesiyle sanatın ölçü ve özelliklerinin yerini almasıyla insan, kendini zorunlu olarak endüstriye katılmak zorunda hissetmiştir.”⁽²⁶⁾

Ticaret yollarının gelişmesi, batı ve doğu arasında hızlı bir alış veriş ortamı yaratmış, bu sayede Haritacılığın daha hızlı ve gelişen tekniklerle yol almasına imkân tanımıştır. Kısacası *“endüstrinin toplumlara girmesiyle başlayan makineleşme çağı, modern çağın başlamasıdır.”⁽²⁷⁾*

II.1.1. Modernist Yaklaşımlar

16. yy Rönesans ressamlarından, ışık ustası Vermeer resimlerinde Harita’yı salt bir görsel estetik olarak kullanmaya başlar. Aslında bu Hollbye’da ve Brounzetti’de olan kilim formunun görselliğinde kazanılan estetiğe karşın, haritanın formasyonunun kullanılmasıdır.

(26) Doç. Dr. Ersoy Ayla Yorum Sanat Yyl. 1995.

(27) Ersoy Ayla “Modern Çağ” Yorum Sanat Yayınları

Rönesans sanatçısı olmasına karşın bu yaklaşımıyla aslında modernist bir tavır sergilemektedir. Çünkü haritayı, “*coğrafik tanımlamasının dışında, gizlenen gizemler, hayali topografik ve kartografik düşünce ve önerilerle temsil eder. Bu düşünce ve önerilerinin çizdiği çerçeve, kartografik standartlara dayanır.*”⁽²⁸⁾

(1665-1667) *Painting Skills*, Vermeer’in coğrafik oluşumlar üzerine sunduğu düşünce ve önerilerinin çerçvelendiği resimlerinden biridir. (Resim 24) Resimlerinde amaç geçmişin örtülmesi değil organik bir biçime dönüştürülmesidir.

17. yy’da Avrupa’da başlayan ve tüm dünyayı etkisi altına alan toplumsal yaşam ve örgütlenme biçimi olarak modernlik başlangıç olarak belli bir zaman ve coğrafya ile ilgilidir.

“18. yy’ın fikirlerini ve hayal gücünü taşıyan Aydınlanma geçmişi yok etmek yerine, geçmişi gelecekte yeniden biçimlendiriyordu.”⁽²⁹⁾

“19. yy’ın başlarında yer alan Romantizm, Aydınlanma’ya bir tepki oluştursa da bu tepki en başta, rasyonel ve nesnel olanın karşısına duygusal ve öznel olana verilen değerle çıkmaktan ibaretti. Bu durumda modernizmin geçmişten kopuşu daha derin olacaktı. Modernliğin, Aydınlanmanın öngördüğü temel iktisadi, siyasi ve toplumsal dönüşümlerle ilerlemeler sırasında ortaya çıktığını unutmamak gerekir.”⁽³⁰⁾

Bir sanatçı için Modern olabilmenin temel koşulu, toplumdaki, çelişkileri görüp ifade etmek değil, kişisel konumunu

(28) Chipp, Herschel; *Theories of Modern Art* 1968 California.

(29) Glusberg, Jorge “Modernizm ve Sınırsallık” Oturum konuşması 1995.

(30) Glusberg, Jorge.

belirleyerek, kendine özgü bir bakış tarzı geliştirmesidir.⁽³¹⁾

Jasper Johns, geçmişteki zaman tanımlamalarının aksine haritayı yeni bir yapılanma içinde tuval yüzeyine taşıyor. Onun haritası geçmişin süre gelen devamlılığı içinde değil, yeni bir formallik içindedir.

“Beyaz Çift Harita” (1965) adlı resimde sınırlar kendi belleğinde oluşturduğu isimler ve şekillerle biçimleniyor. “Klasik anlamda harita da gördüğümüz renk ayrımları ve topografik esaslar, Johns’da boya dokusunun geometrik parçalanmaları olarak görünüyor.”⁽³²⁾ (Resim 25)

65’de tamamladığı bu resmin aksine, Johns 1966’da “Two Maps” isimli resmi yapmıştır. Bu resminde de coğrafik parçalanmaları kullanmasına rağmen onlara direkt bir sembol yükleme gereği duymamıştır. Onu bütündeki bir parçalanma olarak ortaya koymuştur. *“Harf yada kelime olarak kodlanan bölünmeler yada parçalanmalar, bu eserinde serbest bir yapıda vurgulanmaktadır. (Resim 25) Söz konusu, imgenin serbest olarak kullanılmasıdır.”⁽³³⁾*

“Geçmişin harita sanatı eskiden olduğu gibi değildir artık. Onun yerine bir imgeler dili oluşmuştur. Şimdi önemli olan bu dili kimin, ne amaçla kullandığıdır.”⁽³⁴⁾

Modernlik, insanlığın hiçbir şeyin durduramayacağı çizgisel ilerlemesine inanır; sanayi, tekno-bilim ve siyaset de bu inancı

(31) Ergüven, Mehmet “Yoruma Doğru” Y.K.Y. 1992

(32) Krauss Rasalid “J. Johns 1965” Düsseldorf Katolog sergisi.

(33) Krauss Rasalid. “J. Johns 1965”

(34) Berger John “Görme Biçimleri” Metis Yayınları.

paylaşır. *“Modernliğin kültürel programı “yeni” üzerine kuruludur. Bu nedenle “yeni” modernlik için bir hareket olmakla birlikte durdurulamaz bir ileri atılımında özüdür.”*⁽³⁵⁾

Fakat bu yeni tutkusu kendi içinde bir mite dönüşür. “Yeni”nin miti. Bugün yeni olana yerini verecek ve bu böylece sonsuza dek sürecektir.

“19. yy’ın sonlarında modernizm, sınırları flulaştırarak geliştirdiği yeni ulaşım yöntemleriyle yeni uzaklıklar yaratarak fakat en başta telekominikasyon ve bilişim aracılığıyla yeni bir kültür liberasyonu yarattı. Sanatçılar tutkuyla insanı ve toplumu kurtaracak olan hakiki ilerlemenin endüstriyel ürünlerle değil, sanatsal yaratıyla gerçekleşeceğini göstermeye çalışmaktaydı. Konu, sanatçıların sanayi ürünlerini ve tekno bilimdeki gelişmeleri aşağı görmeleri değildi. Yüzyılın başında Fütüristlerde olduğu gibi, makinalara övgüler de düzenlerlerdi. Esas konu, sanatçıların sanata, öteki faaliyet alanlarından daha fazla güven duymalarından kaynaklanıyordu.”⁽³⁶⁾

Modernizmin yarattığı kültür liberasyonu, Batı dünyasının, sanatları mümkün olan en uç noktalarına götürüp, yeni uç noktalar keşfetmek için o uç noktayı da aşmak üzere kurduğu dev bir laboratuvarı. Bu laboratuvarı tüm sanatların tarihini geri dönülmez biçimde değiştiren binlerce büyük sanat eseri üretildi. Ta ki II. Dünya Savaşı tüm dünya ufuklarını değiştirinceye dek...

1945’den sonra insan ve toplum elektronik devrim aracılığıyla tümünden değişime uğradı. *“Tüketim sadece gıda mad-*

(35) İskender, Kemal “Nereye kadar ve Nasıl Bir Modernizm?” PSD. Yy. 1995.

(36) İskender Kemal.

delerinin bedene alınmasını veya bazı ürünlerin kullanılmasını betimler bir kelime olmaktan çıkıp, toplumsal gelişmeyi ifade eden ana terimlerden biri halini aldı.⁽³⁷⁾

Sluik/Kurpershek'in "Kek" adlı yapıtında sınırlar siyasi anlamda çizilmiş olsa bile popülarizmin sınırsızlığını engelleyememiştir.(Resim26)

Aslında popülarizmi bu eser kadar çok iyi açıklayabilecek başka bir eser yok gibidir. Çünkü kullandığı malzemeler öylesine evrenseldir ki; onu ulus-devlet sınırları içinde düşünmek mümkün değildir. Lakin bu kadar popüler olmasına karşın protest tavrınıda unutmamak gerekir. Sonuçta yapıt, "*Batı Avrupa devletlerinin sınırlarından oluşturulmuş bir pastadır. Renkli, gösterişi bol ama ısırıldığında aynı gözükdüğü gibi lezzetlidir acaba?*⁽³⁸⁾"

Michael Schuster, yapıtında (Resim27) bu tüketim tanımlamalarına, popülarizm için çok yeni olmamakla birlikte kartografya adına yeni olan göndermeler yapar.

Bir dönemde de dada sanatçılarını kritike edercesine iki ulusluluğun, yeni coğrafya üzerindeki çelişkili ifadelerini irdeler.

Bir önceki dönemle kendisi arasında bir ilişki kuran, bireysel yada toplumsal bir bilinci tanımlayan modernizm, aslında özden, temelden yeni olmayı amaçlamıştır.

Evrensel kültür farklı kültürlerin birbiriyle geçişi sonucu ortaya çıkar. Yerel kültürler global kültürü oluşturur. Bu kültür

(37) İpşiroğlu, Nazan - "Sanatta Devrim" Y.K.Y.

(38) Wyston Curnow "Dünya Üzerine" Amsterdam 1996. Oturam konuşması.

ortamında kararı veren sanatçıdır. *“Sanatçı taklit etmez, kopyalamaz, düzenler, dönüştürür ve yeniden kodlar. O noktada da evrenselliği keşfeder.”*⁽³⁹⁾

Daniel Fisher (1981) yapıtında mevcut bir form ve dokudan hareketle üzerine yorumladığı bir harita resmi yapmıştır. (Resim 28) Yüzey topografik olarak fonda kullanılır. Yeni görüntüler harita geleneğinin zıttına bir yansıtma olarak yüzeye ilave edilir. Bir anlamda modernist tavırda topografyayı bozup, yeni bir yapıya sürükler.

“Sanatçı, kendine göre işleyip biçimlendireceği hazır bir “dil”den yola çıkar. Kimi zaman o “dili” tümüyle yadsımaya kalkışması, hiç önemli değildir; çünkü organik süreklilik bağlamında somut bir varlık gerekçesi olan yadsımanın kendisi de, o “dil” ile dile getirilmiştir.”⁽⁴⁰⁾

Harita’yı kullanan sanatçı, kendi içinde bir dil yaratmak ilkesi ile hareket etmiş, devamında, bunu kendi düşünce doğrultusunda yoğurmuştur. Çünkü Harita bir ekol olmadığından, sanatta işlevlik eden bir hareket kaynağı olma özelliğini sürdürecektir.

II.1.2. Postmodernist Yaklaşımlar

“1980’li yıllar, bir yandan, sosyo ekonomik yapıdaki buyurgan ve sözde nihai dönüşümün meşrutiye kazanmasını, öbür yandan ise iletişimin olanaklarının umulmadık bir ivmeyle gelişmesi sonucu

(39) Wiston Curnow, 1996 Amsterdam.

(40) Ergüven Mehmet “Yoruma Doğru” Y.K.Y.

çağdaşlık, sevgi, nostalji vb. gibi kavramsal içeriğinden soyutlanmış sözcükleri armağan etti bizlere, geniş getirir gibi bunları sayıklayıp durduk hep; Postmodernizm de bunlardan biri.⁽⁴¹⁾

Merkezsiz düşünce sistemini felsefe olarak kabul eden Postmodernizm, kesin, evrensel ve tanımlanabilir bir gerçek olmadığını, değiştiğini savunur. Postmodernizm görüşünde birey çevreden etkilenen ve çevreyi etkileyen konumda olduğu için, özgür sayılmaz.

Postmodernizmin karmaşık yapısı, günümüz yaşamına uymaktadır. *“Postmodernizm yeni alanın, sonrasının yeniden daha yeni olmasıdır.⁽⁴²⁾”* Evrenselliği reddeder, günümüz koşullarının sağladığı tüm teknolojik gelişmelerden faydalanır. Form karşıtı, anarşik değişebilir, yüzeysel, yoruma karşı ve belirsizlik özellikleri gösterir. *“Bir yandan geçmişini yeniden canlandırmayı savunurken diğer yandan günümüz sanatının öğelerini de benimser.⁽⁴³⁾”*

William Kentridge “Afrika Haritası ve Kartuşu” adlı eserinde geçmişin direkt tanımlamalarını net bir görsellikle ortaya koyar(Resim 29) Burada alıntılanan tarihselliğinden arındırılarak doğal bir konuma çekilir.

“Geleneksel form ve yapı içindeki haritayı protest bir tavırdaki kullanır. Harita geleneksel yapısının dışında bir hesaplaşmayıda beraberinde getirir, bu eserde.⁽⁴⁴⁾”

(41) Ergüven Mehmet “Postmodernizm üzerine” Y.K.Y.

(42) Ergüven Mehmet “Postmodernizm üzerine”

(43) Ergüven Mehmet “Postmodernizm Dolayısıyla”

(44) Said, Edward “The Politics of Dispossession” 1991.

“Postmodernizm kavramı, salt biçimsel olmaktan çok tarihsel yada birleştirici bir yöntemle hesaplaşmadır.”⁽⁴⁵⁾”

“Postmodernist sanatçı düşüncelerini hangi sanat alanıyla belirtirse belirtsin, hangi yöntemi benimsemiş olursa olsun bu düşünceler, temelde yalvarmakta olan toplumsal anın, özünde bir politik kabulün yada reddin nesnesini oluşturduğu tarihi görüşlerini yansıtmaya şeklinde ortaya çıkacaktır.”⁽⁴⁶⁾”

İsraili Michael Druks, eserinde, bir anlamda toplumda her yapının üst üsteliğiyle haritanın yeni anlamlarının peşinde koşarak, topografik bir yüzey üzerinde plan, kroki ve şematik görüntüler oluşturmaktadır. Her ne kadar haritanın geçmişteki yapısına uygun olsa da bu durum, bütününde protest bir tavır sergilemektedir. (Resim30) Postmodernist tavırda, belirleyici olan öğeler arasındaki yanyanalık ilişkisidir.

“Modern sonrası üslup karmaşası, çelişkinin varlığını göstermekte olduğundan, postmodern olan, bir üslup olmaktan daha çok eskinin tekrarı gibidir. Çünkü bu görüş, sanatçının benimsediği geleceğe dönük politikası ille de kaçınılmaz bir başkaldırmadan çok bir silkelene belkide kendine dönme, özyapıtı yakalama eğilimi olarak düşünülmelidir.”⁽⁴⁷⁾”

Urbain Mulkers “Belçika Aslanı” adlı eserinde haritanın küresel yapısını bozarak serbest bir yapıya dönüştürmüştür. Bilinen klasik yapıları, bugünün haritasıyla kolajlayarak özgür ve geçmişin geleceği şeklinde modernizme eşlik eder konuma

(45) Erzen, Jale “Ard Çağdaşçılık ve ABD’de Resim”.

(46) Erzen, Jale “Ard Çağdaşçılık ve ABD’de Resim”

(47) Erzen, Jale “Ard Çağdaşçılık ve ABD’de Resim”

getirmiştir. (Resim 31) “Bir postmodern sanatçıyı isyankar gösteren onun cesaretidir. Yaşanılmakta olan dünyayı eleştirebilecek, modernizm karmaşasını ve zıtlıklarını yakalayabilecek edinimleri ve bunları yansıttır.”⁽⁴⁸⁾ Sonuç olarak Postmodernizm hem bir sorgulamadır hem de yanıt arama işidir.

İsmail İlhan, “Piri Reis haritalarının kendi tarihselliğinden yola çıkarak doğanın ve toplumun tarihselliğine uzanıyor. Bulunduğu zamanlardan günümüze kadar yapılan gelgitler ile ilgili bir sergisinde; Harita ve portolanlarda bulunan simgeleri, amaç dışında onları bireysel anlayışla, şifreleme sistemi içerisinde kullandığını belirterek, günümüze taşımaktadır.”⁽⁴⁹⁾

İsmail İlhan’ın resimlerinde haritayı oluşturan topografik simgeler, resimsel motifler, çıkış noktasını oluşturur. Geleneksel motiflerin içerdiği anlamları, günümüze dek gelip burada yine kendi kavramıyla açığa çıkartmıştır. Bu şekilde “haritalar plastik açıdan çözümlenirken şimdinin de eş zamanlı olarak yeni bir biçimini ortaya çıkartmıştır.”⁽⁵⁰⁾ (Resim 32)

Hüsamettin KOÇAN Alanya Tersanesi’nde gerçekleştirdiği “Selçuklu” sergisinde, güncel olandan hareketle, gerilere bakıyor. “Geçmiş kültürlerden arta kalanı benimseyip ona sahip çıkıyor ve günümüz anlayışına göre yeniden yorumlayabiliyor.”⁽⁵¹⁾

“Serginin çıkış noktalarını; Kırsal, Deniz ve Tuğla gibi bölümler oluşturmakta. Bu noktaların ortak tarafları, geleneksel motiflerin

(48) Said, Edward “The Politics of Dispossession” 1991.

(49) İlhan, İsmail 1996 “Çeşitlemeler Sergisi”

(50) “Çeşitlemeler” İlhan, İsmail.

(51) Zeytinoğlu Emre “Anadolu’nun Görsel Tarihi” Fasikül III 1995. “Selçuklu” H. Koçan Sergi Kataloğu

içerdiği anlamların, günümüze dek gelip burada yine kendi kavramlarıyla açığa çıkmasıyla belirginleşiyor.⁽⁵²⁾”

“Mavi tuallerin üzerindeki motifler, Selçuklunun “etrafındaki kültürlere nasıl baktığı” konusunda bir düşüncenin mantığını yansıtıyor.⁽⁵³⁾” Sadece denizci olmayan bir kültüre, denize ait bir mekandan bakmak oldukça zor olmasına karşın; mekanın içinde barındırdığı kültürle ilişkisi bu safhada söz konusu olacaktı ki, bu da yüzyıllar boyu Doğu Akdeniz’i kucaklamış olan Alanya kıyılarının ve tersanenin Piri Reis ile buluşması idi. Sanatçı, Piri Reis’in Kitab-ı Bahriyesi’nde yer alan haritalarından yola çıkarak, Selçuklu’nun çevre kültürlerden etkileşimini ve bunun günümüze yansıtılmasını sunmaktadır. (Resim 33)

Postmodernizm, her kaynaktan alıntı yaparak imgeleri bugünün beğenisi ile bir yapıya toplar. İki yüzü vardır: Biri geriye bakar; bir diğeri ileriye dönüktür. *“Postmodernin esas esprisi modernizm gibi “yeni” peşinde olmamak, bu yeninin, yeni olanın önce öyküsünü anlamak, ondan sonra artık yeni olmayan ve dolayısıyla aynı olmayanın engellenemeyen, tersine çevrilemeyen değişimlerini aramak bulmak ve göstermektir.⁽⁵⁴⁾”*

O halde Postmodernizm için herşeyden önce “modernleşme” sürecinin tamamlanmış olması, modernleşmenin özyapısının bir daha geri gelmemek üzere silinmiş olması bir ön şarttır. Tıpkı soyut sanata geçebilmek için somut sanatı özümsemiş olmak gibi.

(52) Zeytinoğlu Emre “Anadolunun Görsel Tarihi Fsk. III. H. Koçan

(53) Turay, Anna Anadolunun Görsel Tarihi Fasikül III. Selçuklu Sergi Kataloğu.H. Koçan

(54) Ersoy, Ayla “Postmodernizm” Yorum Sanat Yy.

II.2. 20. YÜZYIL ÇAĞDAŞ SANATTA

HARİTA'NIN KULLANIMI

II.2.1. Kavramsal Sanat

“60'larda başlayan Amerika'dan Avrupa'ya yayılan Kavramsal Sanat'a hizmet eden sanatçıların yakaladıkları tarz, estetikten uzak düşünceye dayalı sanatsal sorgulamalardır.⁽⁵⁵⁾”

Bugün sanatçılar her zamankinden daha çok kendi düşlerinin peşinde ve bireysel mitolojilerini oluşturma çabasındadırlar. *“Sanatın düşünce dünyası için büyük önem taşıyan çağımızın ünlü düşünürlerinden L.Wittgenstein, “Görüntü Kuramı” öncesi bir çalışmasında dünyanın nesnelere değil, olgulardan oluşan bir bütün olduğu görüşünü ortaya atmıştı. Bunun gibi şimdilerin entellektüel yaklaşımlarında duyumsanan bir görüş de, dünyanın nesnelere değil anlamlardan oluşan bir bütün olduğu yönündedir.⁽⁵⁶⁾”*

Günümüzde plastik sanatların değişik alanlarında görülen pekçok eser ya da etkinliğin algılanmasında, artık geleneksel anlamda bir görüntü algılaması yetmemekte, bunlar dayandıkları düşünce ve yorumlarla yeni bir içerik ve değer kazanabilmektedirler.

Yüzyılımızın ikinci yarısında 1960'lı yıllara gelindiğinde sanatta, geleneksel anlatım biçimleri ve araçlar yerine biyolojik ve teknolojik ağırlıklı iletişim araçlarının kullanıldığı bir biçim

(55) Kosuth Luice, Smith Edward: “Sculpture 1945” New York 1987.

(56) “Sculpture 1945” New York 1987.

değiştirme gözlemlenir. Bu, insan yaşamının ve malzemenin anlamlandırılmasına dayalı, katılım ve çözümleme gerektiren bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır. *“Genellikle kavramsal olarak nitelendirilen bu yaklaşımlar, kavramsal ya da fikir veya enformasyon sanatı, performans (gösteri) sanatı ve konulu sanat gibi değişik şekillerde isimlendirilen sanat eğilimlerini kapsar.”*⁽⁵⁷⁾

Kavramsal sanat ya da bu kapsama giren diğer sanat etkinliklerinde artık eskinin tekniğe dayalı sanat dalları ayırım kalkmıştır. Daha da önemlisi *“bu anlayışın temelinde geleneksel anlamda taşınabilir, alınıp satılabilir “ünik” sanat eseri nesnesinin terk edilme düşüncesi yatar. Nesne olarak sanat eseri yerine concept önem kazanmaktadır.”*⁽⁵⁸⁾

Kavramsal sanat, daha çok geniş bilgilendirme, ve ilişkiler bağlamında düşündürme gibi amaçlar taşımaktadır. Bunun içinde geleneksel anlamda bitmiş bir eser koyma yerine, basit planlar, eskizler, fotoğraf, harita, yazı gibi belgeler ve video-film araçları kullanılmaktadır.

Bu sanat herşey üzerinde düşünmeyi esas almaktadır. Bu anlayışta önemli olan, izleyicide yeni bir dikkat biçimi oluşumu ve zihinsel katılımı sağlamaktır.

“Nesne ötesi çalışmalara büyük önem veren Alighiero Boetti, düşünce ve kavramın işin en önemli kısmı olduğunu, bütün karar ve planların baştan yapıldığını, uygulamanın sadece formalite gereği oluşturulduğunu belirtir.”⁽⁵⁹⁾

(57) Akdeniz Halil “K. Sanat” Anadolu Sanat Dergisi 1987 s: 65

(58) Akdeniz Halil “K. Sanat” Anadolu Sanat Dergisi

(59) Safred, Laura “Cartographic Representation in Italian Art” 1996 Zagrep.

Alighiero Boetti (1940-1994) 1969'da "Planisphere Polictico" (Politik Yerküre) isimli çalışmasında renkli bir dünya haritası çizmiştir. Harita ülke bayraklarıyla sınırlandırılmıştır. (Resim 34) *"Sanatçının müdahalesinde, haritacılığın sınırları araziye sahip olmayı kontrol etmeye meğilli, içinden çıkılmaz bir fiziksel gerçekliktir."*⁽⁶⁰⁾

"Sanatçıya göre resmin anlamı, düzen ve düzensizliktir. Bu yüzden haritanın etrafında harf parçacıklarının yanyana gelmesiyle oluşan bir patchworks oluşturmuştur. Her seferinde harfler yer değiştirir. Böylelikle okunmazlık bildirir. Sözel bir metin, yerini görsel bir metne bırakmıştır."⁽⁶¹⁾

Yine aynı yıllarda bir diğer İtalyan sanatçı Luciano Fabro ise (1968-69) "İtalya" haritasını iki boyutlu yassı bir levhadan oluşturarak, kalın bir sicimle tersinden asmıştır. (Resim 35)

"Form şeffaf, kırılğan bir yüzeyden oluşturulmuştur. Amaç sınırları belirgin formlarında; kırılma, yıkılıp yok olma gibi bir tehlikesi olduğunu belirtmektir. Sanatçı bu çalışmasında kendi ülkesinin haritasını kullanmasının sebebi, protest tavrında bir siyasi amaç taşımıştır."⁽⁶²⁾

Fabro ve Boetti, Harita'yı medeniyetlerin oluşturduğu kültürel dokunun etkisinden ayırmak için bu fikre karşı bir fikir oluşturmuşlardır. Kullandıkları malzemeler asla bir fikrin tamamlayıcısı olmayıp, mecazi anlam taşımazlar. Her zaman kendi katı, fiziksel kimliklerini ifade ederler. Başlangıcından beri

(60) Safred, Laura, "Cartographic Representation in Italian" 1996 Zagreb

(61) Safred Laura, "Modern Art Italian" 1980.

(62) Safred Laura "Modern Art Italian, İtaly 1980."

Haritacılık, dünya şeklinin iki boyutlu temsili şeklinde gösterilmiştir. Bu yüzden Fabro ve Boetti’de “*Haritacılıkta kullanılan formları, estetikten uzak suni formlara dönüştürmüşlerdir.*”⁽⁶³⁾”

“70’lerde damgasını vuran ütopya’lar ve 80’lerin sınırsızca büyüyen toplum inancı yeni bir kuşkuculuğa yol açmış, kendini kabul ettirmiştir. Sanatsal akımlara ve bunların sürekli değişen toplumsal yapıda anlamlı ve kalıcı izler bırakabileceğine dair düşünce yeniden sorgulanmaya başlanmıştır. Bu kuşkuculuk, umutsuzca geri çekilmek yerine yeni ifade biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Son yıllarda sanatçılar kişisel bakış açılarını dile getirmek için gerek küreselleşmenin, gerekse gelecekteki sanat yöntemlerinin ürünü olan stratejiler izlemiştir.”⁽⁶⁴⁾”

Sonuçta giderek daha da baskın hale gelen medya ve teknolojik gelişmeler ile sanatçılar sanatı ulaşılmaz boyutlara taşımışlardır. Her geçen gün sınırların biraz daha yok olduğunu görmekteyiz. Harita’nın klasik tanımlaması, sanat anlamında farklı biçimlerde ve yapılarda özelliğini göstermektedir.

“Allen Ozbolt (1995)’te yaptığı “*Haritacılık*” adlı eserinde (Resim 36) ortaya koyduğu dil itibarıyla kavramların bütün tanımını parçalayarak ama yine de aynı bütün içinde ortaya koyduğu düzenleme ile hem modern sanata birer gönderme hemde minimalizmin coğrafya ve harita geleneği içinde birer yansımaları şeklinde bir ifade içindedir.”⁽⁶⁵⁾”

(63) Safred Laura “Modern Art İtalian, İtaly” 1980.

(64) Akdeniz Halil, Anadolu Sanat Dergisi s: 65 1987.

(65) Freeman Nan’ın Boğaziçi Üniversitesi verdiği 20. yy. sanatı ders notları 1989.

Sanatçı nesnel olandan, hareket etmiştir. Objeler olarak da harita'yı kullanmıştır. Bu tavrıyla mevcut coğrafyayı, sanki olduğu gibi ifade ediyor gözükse de; yeni bir coğrafik görüntü yüzeyde oluşturmuştur.

Yaptığı düzenleme ile mevcut bir formu ve coğrafyayı aksettirdiği düşünülse bile o aslında, belleğindeki yeni bir düzenden bahsetmektedir. *“Gelenek, farkında olarak yeniden yapılanmaya çalışırken, aynı zamanda bir düşündürme eylemi ile de hareket ediyor.”*⁽⁶⁶⁾

Kavramsal sanat, geleneksel anlamda sanat eserini ortadan kaldırmayı amaçlamış olsa da, konseptlerini ortaya koymak için bir kısım malzeme ve tekniklere gereksinim duymuştur. Bunuda her sanatçı kendi sanat orjinine göre bir malzeme ve teknik seçimiyle gerçekleştirmiştir. *“Örneğin Arakawa, On Kawara ve Hanne Darboven'in kağıt ve tuval üzerine yazı-boya kullanılarak gerçekleştirdikleri resim ağırlıklı çalışmaları, kavramsal sanatın 1970 sonrası önemli örneklerini oluşturmaktadır. On Kawara'nın sanatı, zaman sisteminin işaretlenmesinde odaklanır. Resimleri çeşitli büyüklükte yalnızca günün tarihini belirleyen tuvalerdir. Alman sanatçı Hanne Darboven'in malzemeleri de sayılar, harfler bir kısmı boş bir kısmı da sayılarla doldurulmuş kutucuklardır. Onun sanatı zaman kompleksinin kısaltılmaları olarak görülür.”*⁽⁶⁷⁾

Guillerma Kuitca, Arjantinli sanatçıların, en genç kuşaklarından biri olup, eserlerinde, haritayı, tüm ayrıntılarıyla

(66) Freeman Nan, Boğaziçi Üniversitesi Ders Notları 1989.

(67) Stangos Nicos, “Concept of Modern Art” London 1988.

ve topografik tanımlamalarına uygun olarak kullanır.

“The Song of the Earth”, (Yeryüzünün Şarkısı) (Resim 37) adlı yapıtında, Çin’in haritasının bir bölümünü ele almıştır. Çift kişilik bir yatak üzerine boyanarak yapılan bu harita, “yeryüzü yatak gibidir” mesajını taşımaktadır. İşi tatbik etmek önemli değil, izleyicinin aklında kalan etkidir önemli olan. Bazı fikirler ve deyimler sürekli kullanıldığında, akarsu çarkı gibi bir bozulur, bir düzgünleşir. *“Yeryüzü Şarkısı” düşüncenin görülebilir hale gelmesidir. Kavramsal sanat’ taki “Düşünmeyi, düşündürmeyi esas alma” tavrı bu eserde vurgulanmaktadır.*⁽⁶⁸⁾ Kavramsal sanat, her çeşit değer ve yaşantının sorgulama yolunu açmış ve sonuçta herşeyin yeni baştan incelenip değerlendirilebileceğini göstermiştir.

“Tayfun Erdoğan’da eskilere giden bir yolculuğa kafasını yeryüzüne eğerek çıkıyor. Geçmiş zamanların kalıntılarını bilinçdışında bulmak istercesine yeryüzüne bakmaya ve bunu tuallerinin üzerinde hissettirmeye çalışıyor.⁽⁶⁹⁾” (Resim 38)

Öncelikle toprak kil, mermer tozu, demir tozu gibi malzemelerle toprağın belleğini bulmaya çalışırken, topraktan daha derinlere doğru inerek, ağacın sekilozunu sanatına malzeme olarak seçiyor. Bir bakıma, topraktaki sınırların ve rölyeflerin araştırmasını, göçebe yerleşik bellekte arıyor.

Sınırları belli bir toprak parçasına gökyüzünden bakarak, o sınırların varlığını belirsizleştirmeye çalışıyor. Boyayı asla tual

(68) Ragan Michael, Minimalend Conceptual Art Today s: 101-102.

(69) Akay Ali, Tayfun Erdoğan Sergi Kataloğu önsöz 1996.

üzerine kullanılacak bir malzeme olarak görmüyor ve Kumaş ilflerini selilözle karıştırarak, kağıt hamurları gerçekleştiriyor. *“Bunları tual yüzeyine giydirip, iki boyutlu yüzeyin üzerine, tual espasının sorunlarından biri olan iki ve üç boyutlu hacim espasını geçiriyor.”*⁽⁷⁰⁾

“Bu anlamda yaptığı kurgusal haritalar, hem siyasi bir boyutun belleğini araştırıyor, hemde bulunduğumuz dünyanın devletlerinin enlem ve boylamlarının ne kadar yapay bir şekilde oluşturulduğunu anlatmaktadır bizlere.”⁽⁷¹⁾

Serhat Kiraz'ın 1992'de “Sanat, Texnh” sergisi için gerçekleştirdiği “Bölge adlı çalışması; duvara asılmış bir astroloji haritası ile yere, kare bir şema içinde, ızgara düzeninde yerleştirdiği, uçlarında birer ampul bulunan cam çubuklardan oluşuyordu. Yerdeki ışık, farklı yüksekliklerdeki cam çubukların tepesindeki ampullerden duvardaki haritaya yansıyan ışıkla bir anlamda haritanın simgesel örneğine dönüşmüştü. Sanatçı bu iki öğeyi kullanarak bir harita biçimindeki illüstrasyonla gerçek üç boyutlu tasarımın örtüşmesini sağlamıştı. *“Üç boyutlu sistem, içinde yaşadığımız ama, arka plandaki harita gibi gerçek sistemle tam aynı olmasa da, iki boyutlu görsel bir imgeye dönüştürülebilen bir sistemi simgelemektedir. Kiraz alışkanlıklarımızı değiştiremediğimizden ötürü, üç boyutlu durumları iki boyutlu düşünmeye devam ettiğimizi gösterir.”*⁽⁷²⁾ (Resim 39)

(70) Akay Ali-Tayfun Erdoğan Sergi Kataloğu 1996 Önsöz.

(71) Akay Ali Önsöz.

(72) Madra, Beral “Contrasts (Sergi Kataloğu) Venedik 30 Haziran - 28 Temmuz 1993.

“Sanatçı 1993’te gerçekleştirdiği bir sergi için tasarladığı Translation’da üçgen, kare, daire gibi evrensel biçimlerden hareketle, sanat ve bilim, geçmiş ve bugün, gerçek ve gerçek olmayan arasındaki sınırları irdelemiştir. Mor ve kırmızı ışıklar, ekvatoradan alınmış bir uzay haritası ve Pythagoras simgelerini kullanarak, dört boyutlu mekanı, iki boyutlu mekana dönüştürmüştür. Çalışmayı çevreleyen ve pusula ile sarkacın bulunduğu noktada birleşen teller, bilgiyi bir arada tutar, kum saati de Kuzey Kutbu’nu, yerçekimi ve zamanı simgeler. Gerçek yaşamda olduğu gibi değişimi içerecek bir yerleştirme yapma ve zamanın sürekli değiştirdiğini gösterebilme isteği ile Kiraz, eski şeylerden yararlanmış, ayrıca ışıklandırma sistemi aracılığıyla gece ile gündüz arasındaki farkı vurgulamıştır. Sanatçı düşüncelerini bir sanat yapıtına dönüştürerek, bir “çeviri” yaptığını göstermiştir. Düşünceyi, yaşayan bir şeye dönüştürmüş, yaşanan şey de gene başka bir şeye dönüşmüştür.⁽⁷³⁾” (Resim 39)

Fusun Onur’un 1995’teki 4. Uluslararası İstanbul Bienali için Aya İrini’de gerçekleştirdiği “Orient’te Buluşalım”da büyük bir mavi balondan sarkan parlak boncuklara el biçiminde bir klip-sle tutturulan ahşap bir çemberin üstünden kumaştan kesilmiş kıtalar sarkar. Bu konstrüksiyonun altında, içinde değişik ülkelerin adlarının yazılı olduğu kağıt parçalarının yüzdüğü su dolu metal bir kap bulunmaktadır.

“Onur eski kutsal bir kilise olan Aya İrini’de yaptığı bu

(73) Antmen Ahu, “Bugünden Geriye ne Bırakacağız” Cumhuriyet 7 Aralık 1993.

yerleştirme ile dünyayı arıtma isteğini dile getirmiştir.⁽⁷⁴⁾” (Resim 40)

II.2.1.1 Land Art

Land Art, bölgesel bir ekoloji bilinci ve arkaik kültürlerin yeniden keşfi ile ilgilidir. Bu yönüyle Minimal Sanat’ın teknolojik biçimciliğine karşı olan Land Art XIX. yy’ın romantik manzara ülküsüne bağlanarak, doğanın gizemine yeniden dönüşünü destekler.

Dünyanın ıssız bir bölgesinde daha önce, hiç gidilmemiş bir yerde toprağın üzerinde oluşturulan izler ve dönerken bunların harita ve fotoğraflarla belgelenmesi; Walter de Maria’nın California’yanın Majave Çölün’de 1969’da gerçekleştirdiği 1 mil uzunluğundaki paralel çizgiler, 1977’de Kassel Documenta’nın 1 km’lik sondajı, Robert Smithson’un yaptığı Spiral Jetty, Dennis Oppenheim’in Hollanda’da 1969 yılında gerçekleştirdiği Buğday Ekimi, Kentte bir sanat galerisinin tabanını toprakla doldurması, vb. gibi daha birçok örnek.

“Doğrudan doğa ve coğrafya ile ilişki içindeki işlerin niteliği, belli işaretlerle, haritalar yada fotoğraflarla ortaya konulmasıdır.

Bu yaklaşım biçimlerinin, hepsinde de “Mesaj”ların, estetik bir ortam görünümüyle yumuşatılmaksızın verilme eğilimi ağır basmaktadır. Kavramsal sanat, anlatım ve mesaj verme gücünü

(74) Atakan Nancy’nin sanatçı ile yaptığı söyleşi 26 Ekim 1996 “Arayışlar” Y.K.Y. 1998

kuvvetlendirmek için minimalist sanatın bazı ilke ve sonuçlarını da bünyesine almıştır.⁽⁷⁵⁾”

“Yeryüzü sanatının önemli temsilcilerinden biri olan ABD’li Robert Smithson (1938-73) düşüncelerini, kaleme aldığı bir dizi denemeye geliştirmişti. Termodinamiğin İkinci Yasasıyla entropiden söz ettiği 1966 tarihli denemesinde, parçalara ayrılan anıtların neden en geçerli sanat biçimleri olduğunu anlatıyordu.⁽⁷⁶⁾”

Sanatçı 1967’de yer almayan (nonsite) düşüncesi ile iç mekan ile dış mekan arasındaki dialoglarına başlamıştı. 1968’de gerçekleştirdiği “Yer Olmayan” adlı çalışmasında (Resim 41) Smithson, belki bir yerden çektiği hava fotoğraflarını, içinde toprak, taş yada çakıl bulunan ikizkenar yamuk biçimli kutuların yanına, duvara asmıştır. Ona göre sanat, tıpkı doğa gibi hem doğrusal değildir, hemde süreklidir. “Smithson doğayı, bütün kavramları biçimlendiren temel olarak görmeye başladığından, modernist kuramı ile endüstri dünyası arasındaki iç içe geçmiş ilişkileri açığa çıkarabilmek için yeryüzünü araştırmaya başlamıştır⁽⁷⁷⁾”

“Robert Smithson kıyas sundu: “Ölçü objeye karar verir. Fakat, skala (ölçek) de sanata karar verir.” Kitaplar haritayı gerçeğin ölçekli modeli diye anlatır. Görünür işaretler, ölçüler uzaklıklar, portreler ve bunların gerçekliği ön plandadır.⁽⁷⁸⁾”

(75) Beardsley John, “Contemporary Land Projects” Hirschborn Müzesi Washington D.C. 1978

(76) Holt Nancy, “Robert Simthson, Entropy and the New Monuments” 1979.

(77) Holt Nancy, aynı eser.

(78) Robert Smithson’un Yazıları, Nancy Holt Newyork 1979.

Smithson bu kararı verirken, kartografi hakkındaki mesajları ve sanatçıların dünya yüzeyi ve yatay düzlem üstündeki gerçeklik üstünde çalışmalarına dair de bilgi verir. Eğer Smithson'un çalışmaları dünya ve doğa haritalarıysa, bu tamamıyla kartografik özelliklere ve kendi yeteneğine bağlıdır.

“Spiral Jetty” si (Resim 41) keşfedilmemiş bir girdap efsanesinin öncü bir düzenidir. Şekil seçimi efsane ile romantik bir birleşim sayılabilir. Spiral sistem, matematiksel bir sırada meydana gelir. Bu sistem zekice bir modelle, doğanın gürültülü, patırtılı düzensizliği ile mukayese eder.⁽⁷⁹⁾” Ölçekler, Smithson'un “Spiral Jetty”ni, metaforların, kaya kristallerinin, dairesel gelişmelerini, bir yazının ve doğanın başvuruları şeklinde ifade eder.

İngiliz sanatçı Richard Lorg ve Hamish Fulton'un yürüyerek “manzarada bıraktıkları ayak izleri” aslında bir harita oluşturmak ve bu harita sayesinde, iz bırakarak yön bulma kavramına ulaşma çabalarıydı.

“İngiliz, Richard Lorg, malzeme olarak uzun doğa yürüyüşlerini kullanmıştır. Long yanına aldığı, sicim, kalem, kamera, pusula, harita, su şişesi ve eski çizmelerle Büyük Sahra, İrlanda, İngiltere, Japonya ve Bolivya gibi birçok yerde uzun yürüyüşler yapmıştır. Sanatçı bu yürüşlerini haritalar, metinler ve yol boyunca bulduğu nesnelere (taş, kaya parçacıkları, kum) yaptığı heykellerinin fotoğrafları ile belgelemiştir. (Resim 42) Galeride sunduğu işler ise doğal malzemelerle yaptığı düzenlemeler ve haritalardan oluşmuş fotoğraflardır.⁽⁸⁰⁾”

(79) Holt Nancy, “Robert Smithson, Entropy and the New Monuments” 1979. Newyork.

(80) Beardsley John, “Land Projects” 1978. Newyork.

SONUÇ

Coğrafya Haritaları duruk olmakla birlikte, bir anlatı düşüncesi de içinde taşımaktadır. Bir imgeye uzay boyutuyla birlikte zaman boyutunda sokma zorunluluğu haritacılığın kökenini oluşturur.

Kartografya; ilk yıllarında, coğrafik bulgular ve topografik gerçekler ile denizciler ve kaşiflerin maceraları sonunda uzun, parlak bir tarih, bir serüven olarak karşımıza çıkıyor.

Harita yapma sanatı yani Kartografya, tarihin ilk çağlarından günümüze değin bir çok aşamalardan geçmiş olup, görsel yönden bir hayli ilginç ve çekici görüntülere sahne olmuştur.

Tarih boyunca yapılan bu haritalar günümüz çağdaş sanatını, geçmişindeki bu estetik çarpıcılığı sayesinde etkilemiştir. Sanatçılar için özel bir anlatım, özel bir işaret dili olmasından dolayı, işlevini farklı mesajlar altında kullanıma açık bir hale dönüştürür.

Bir şeyi ifade eden işaret, ifadeyi vurgulayan bir elemandır. İşaretten kastettiğimiz deşikendir. Sanatçının seçimine sunduğu mesaja bağlıdır. Eldeki objenin yeni yaratılan biçimiyle anlam zenginlenir.

Düşünsel ve ussal olanı, ifadede sanat, işaretlerle, haritalarla, nesneleşirken etkinliğin anlamını güçlendirir. İzleyicinin düşüncesi, ima edilen anlamlama ve çağrışırma yoluna çevrilir.

Sanatsal bağlamda incelediğim harita'nın sanat yapıtında bir nesne olarak nasıl görüldüğünden çok, sanatın işlevi içersindeki nedenini irdelemeye çalıştım.

Çünkü sanatçı için harita, tamamlayıcı bir dildir. Bu dil aracılığıyla anlam, biçim olarak ortaya çıkmaktadır.

Sanatçıların, geçmişi, şimdiki ve geleceği kapsayan bir yolculuk içinde, haritayı eserlerinde kullanmaları, yeryüzüne yukarıdan bakma isteği olarak da açıklanabilir. Sınırları belirli bir toprak parçasına gökyüzünden bakarak, o sınırların varlığını belirsizleştirmektir belki de amaçladıkları...

Öyle yada böyle, bugün sanatçıların eser oluşturmadaki çabalarında haritayı, hareket noktası olarak ele almaları, haritanın, geleneksel formunun ötesinde, çağdaş bir boyuta sürüklenmesidir. Bu yaklaşımı hem harita için yeni bir tanımdır, hemde haritanın geleceği için sanatçıya esin kaynağı olma niteliğindedir.

KAYNAKÇA

- 1- Akdeniz , Halil , “Plastik sanatlarda günümüz sanat eğilimlerinin düşünsel dayanağı” Anadolu Sanat Dergisi Nisan 1995
- 2- Atakan Nancy , “Kavramsal Sanat ” Doktora tezi 1995
- 3- Braudel Fernand “Akdeniz ve Akdeniz Dünyası” Cilt 1-2 Eren Yayıncılık İst. 1989-1990
- 4- Burton Grream “Görünenden Fazlası” Çeviri : Nefin Dinç Alan Yayıncılık İst. 1995
- 5-Berk Nurullah “Modern Sanat” Sanat Çevresi Dergisi 1984 Sayı 66
- 6- Bilgin Turgut “Genel Kartografya” Cilt 1 İ.Ü Ed. Fak. Yayınları İst. 1987
- 7- Caferoğlu Ahmet “Kaşgarlı Mahmut” Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eserler İst. 1970
- 8- Duben İpek , Aksüğür Çengel “Çağdaş Düşünce ve Sanat” PSD Yayınları Sayı 30. 1991
- 9- Ergun Rüştü “Beyruni’yi Tanıyalım” Akla Kara Aylık Dergi Sayı 10 İst.1970
- 10- İskender Kemal “Nereye Kadar ve Nasıl Bir Modernizm?” PSD Yay. Sayı 13 Mart,Nisan 1994
- 11- İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi ve Venedik Correr Müzesi Koleksiyonu XIV.-XVIII. yy. Haritaları,İtalyan Kültür Merkezi Yayl. 1992 İst.

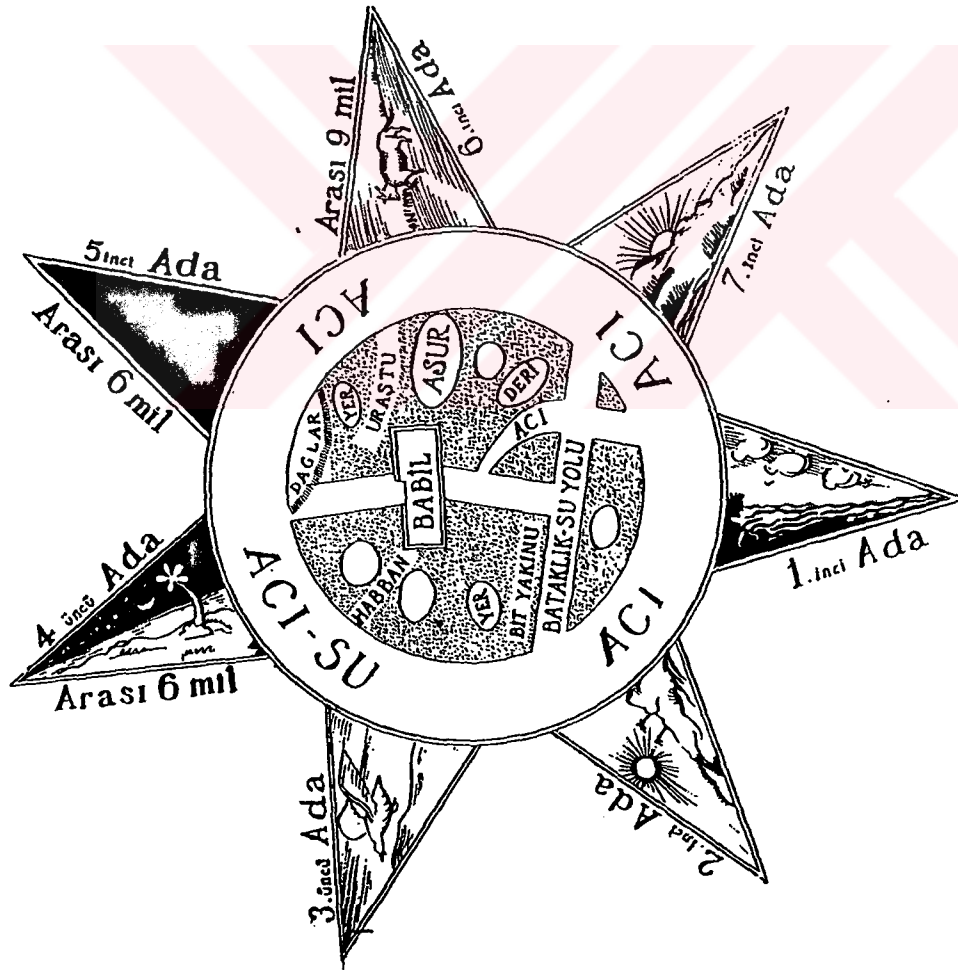
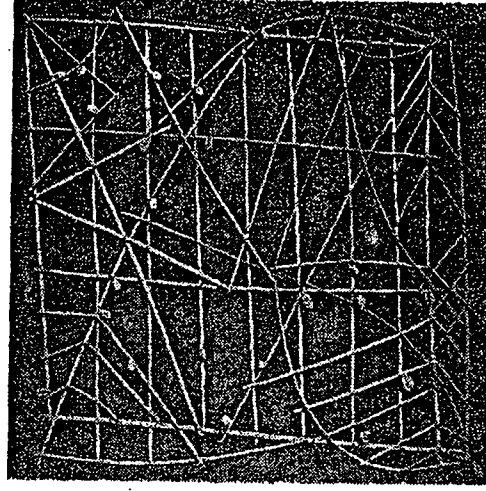
- 12- Johns,Jasper “Castleman Die Druckgraphik” Schirmer Mosel Düsselldorf 1965
- 13- Krantz C.W “Art on the Map” Chicago Cultural Center 1992
- 14- Kayra Cahit “Eski İstanbul’un Eski Haritaları” İst. Büyükşehir Belediyesi Kültür Bakanlığı Yayl. 1990
- 15- Nasuhü’s- Silahi (Matrakçı) “Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han” T.T.K Yayl. 1.Dizi Sayı 3 Ankara 1963
- 16- Osmanlı Türklerinde İlim , Remzi Kitap Evi , İst. 1982
- 17- Özdemir Kemal “Osmanlı Deniz Haritaları” Y.K.Y Yayl. İst. 1990
- 18- Özdemir Kemal “Piri Reis” Başkent Ofset , Culturel Publucations İst. 1990
- 19- Özsezgin Kaya “Çağdaş Sanatın Yeni Boyutları” Sanat Çevresi Dergisi Sayı 65 1984
- 20- Pierluig Portinaro and Franco Knırsch “The Cartography Of North America” 1500 – 1800
- 21- Phillip Allen “The Atlas Of Atlases” 1994
- 22-Ragon Michael “Modern Sanat” Cem Yayınevi İst. 1987
- 23- Sanat Dünyamız “Yolculuk” Y.K.Y. Yayl. Sayı 66 İst. 1997
- 24- Ülkekul Cevat “Tarihi Kabartma Haritalar” T.C Tarihi Araştırmalar Vakfı Yayl. 700.yıl Serisi 4 1998
- 25- The 20th Century Art Book (Phaidon)

26- Yazmadan Basmaya Mütferrika , Mühendishane Üsküdar ; Y.K.Y
Yayl. İst. 1996

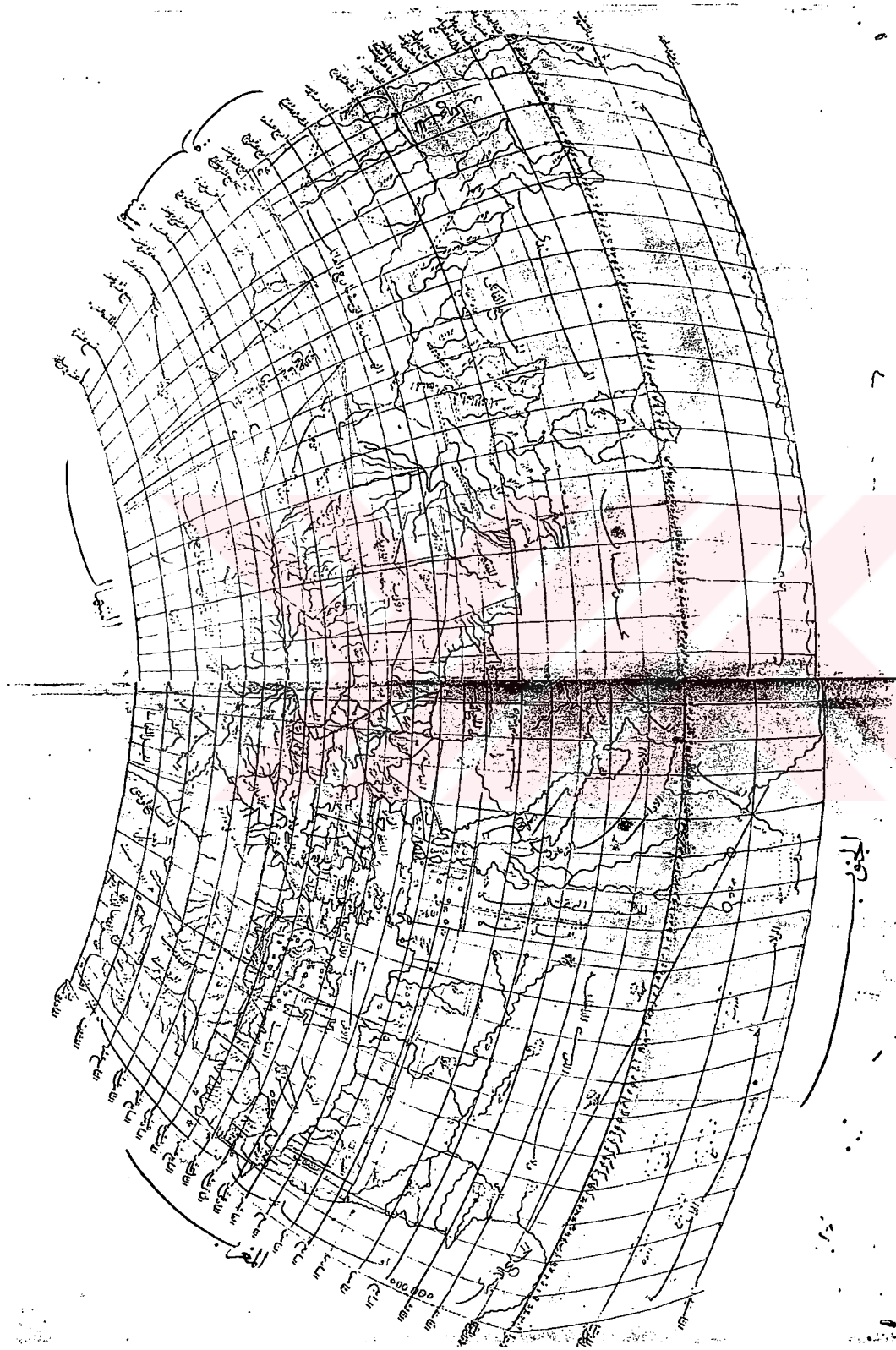
27- Zielimır Koscevic “20.yy. Kartografyası” Sergi Kataloğu Zagrep 1996

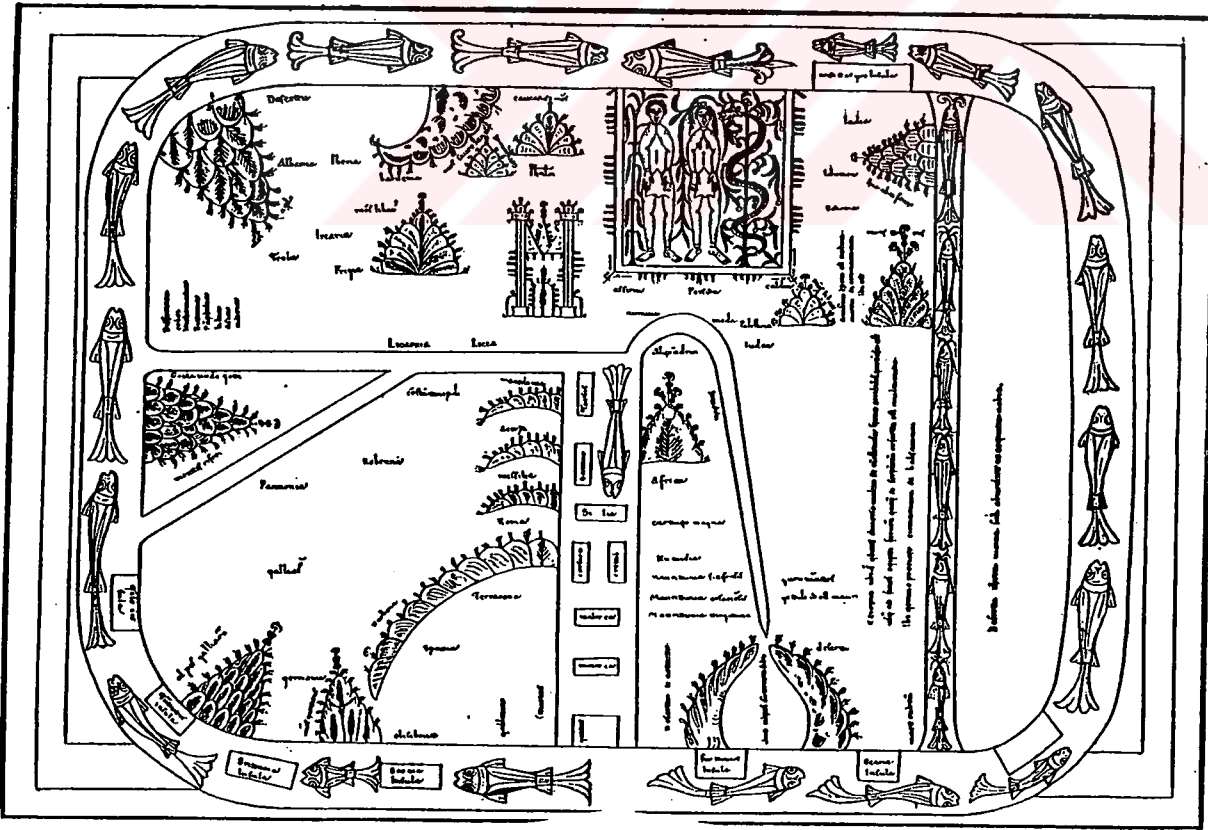
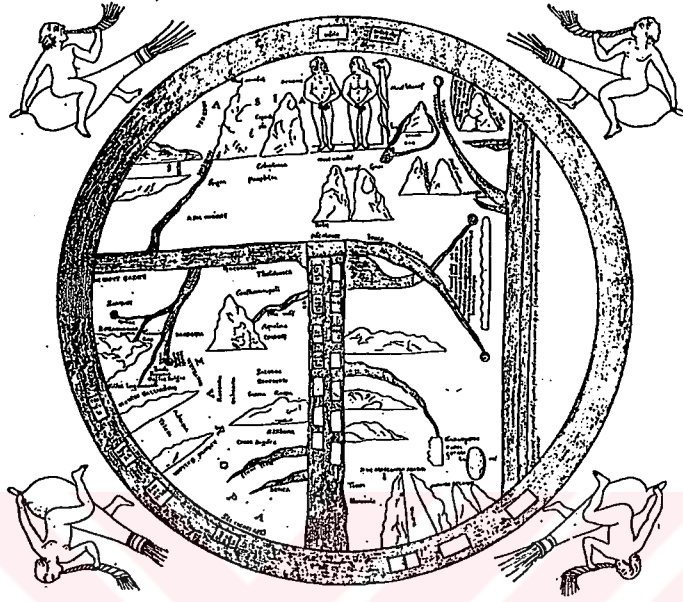
RESİMLİ KAYNAK

Resim 1 – Marshall Adaları yerlilerinin yaptıkları çubuk haritalar ve Babil'lerin acı su ile çevrili dünya haritası

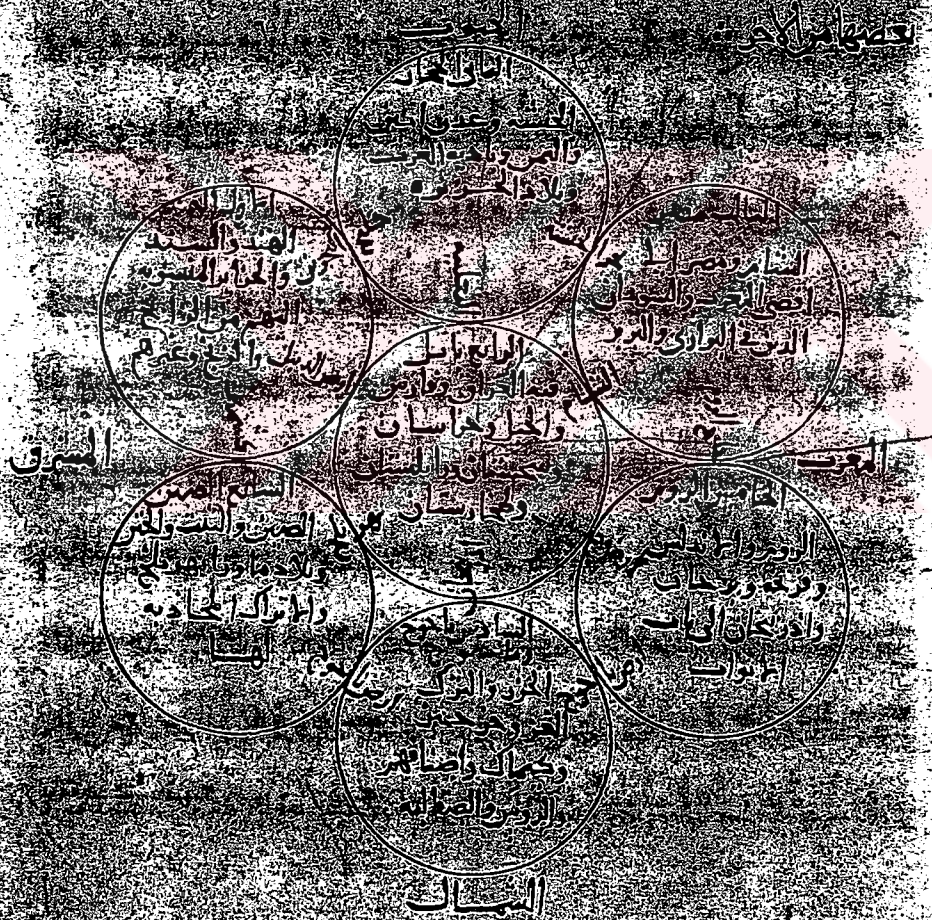

Resim 2 – Ptolemaios Geographia (Tarmaca-i Coğrafya Battamyus)

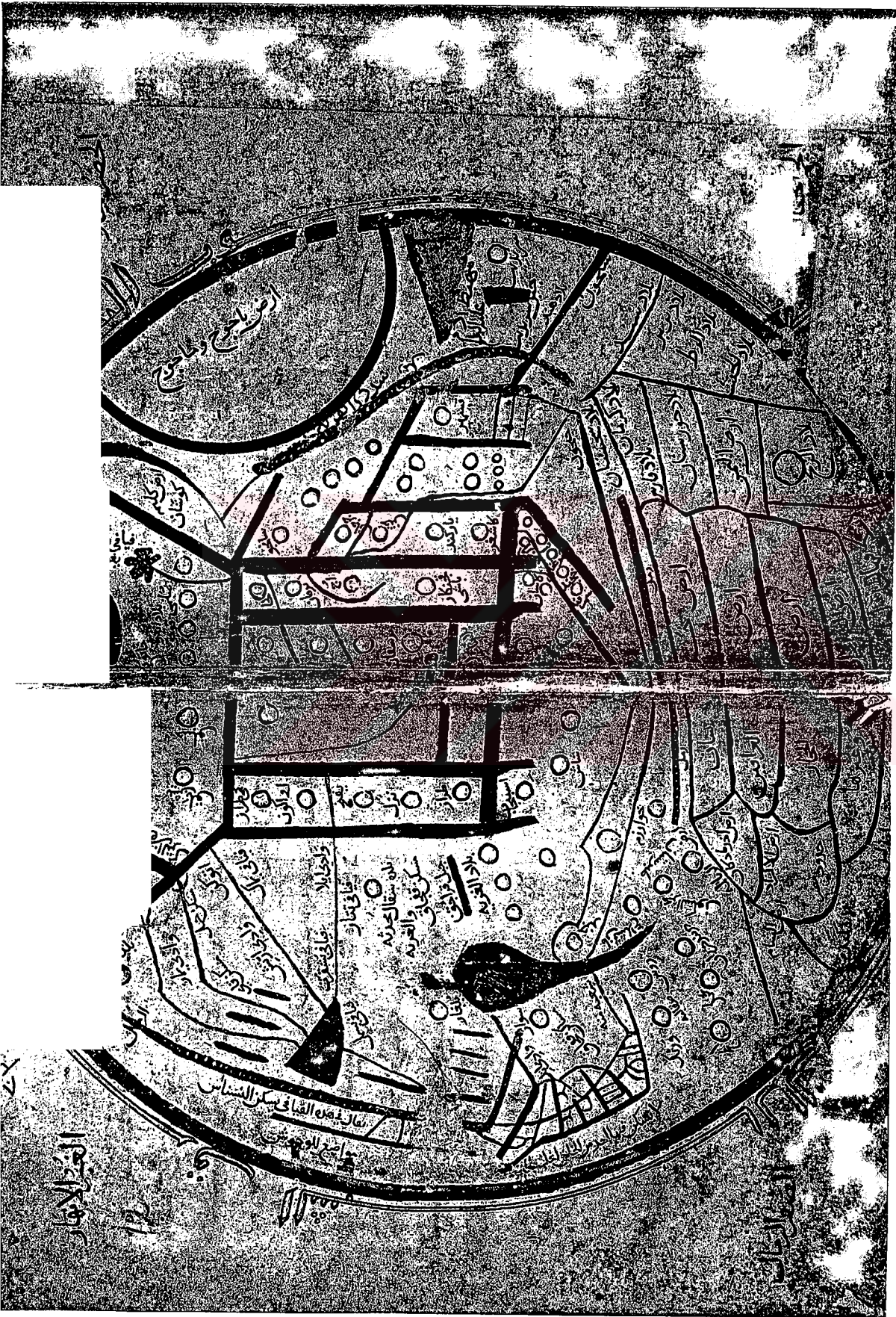
Reşim 3 – Tekerlek haritasında dünya kavramı
Hıristiyanlığın ilk yıllarında dinsel bağnazlığın şekillendiği dünya.

68
 كثر مستعمل الخط بالدارية كان لا يرد فيها ولا في غيرها
 من اروقها انما هو الخط بالخطوط وان لهما الواسطه في ارضها
 حلو في البرد رابع لكون كذا كذا في البرد وبقدره صورها انما

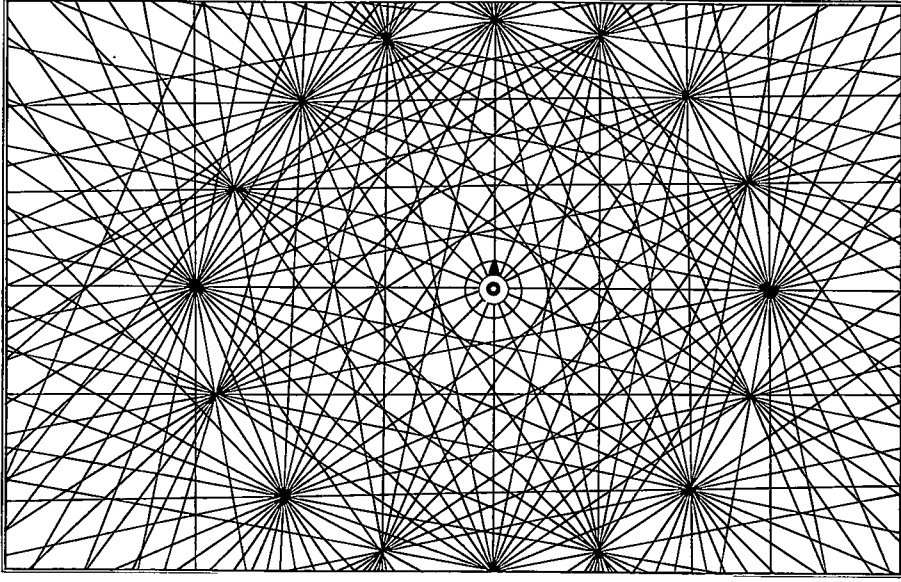

Yedi iklimden oluşan Dünya: 1. İklim: Hint ve Sind, 2. İklim: Habeş, Aden, Arap ülkesi, 3. İklim: Suriye ve Mısır, Sudan, Mağrip, 4. İklim: Irak, İran, Horasan 5. İklim: Rum (Anadolu), Azerbeycan, Avrupa 6. İklim: Hazar, Türk, Rus, 7. İklim: Çin, Tibet ve Maveraiünnehür. Dairesel diagram güneye yönlendirilmiştir. Beyrunî, Tahdid-u Niyayati'l Emakin, Fatih Kitaplığı Nu: 3386.

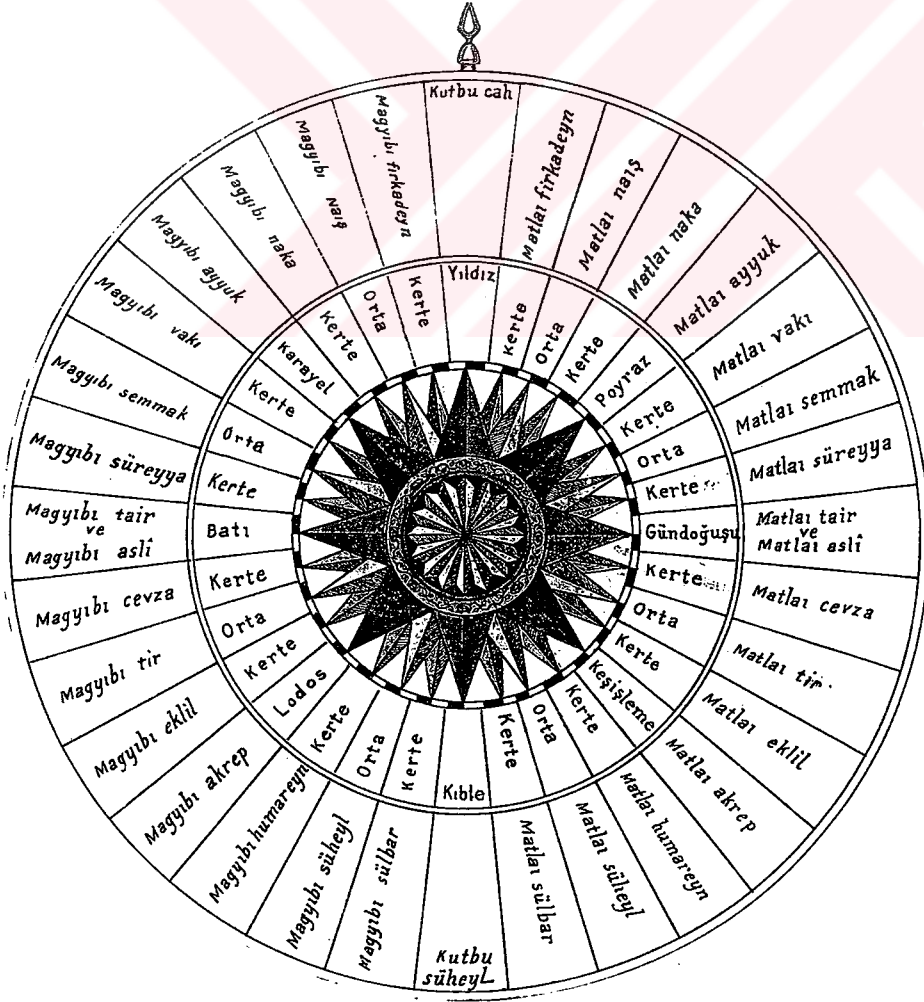
Resim 4 – Beyruni “ Dünya Haritası ”

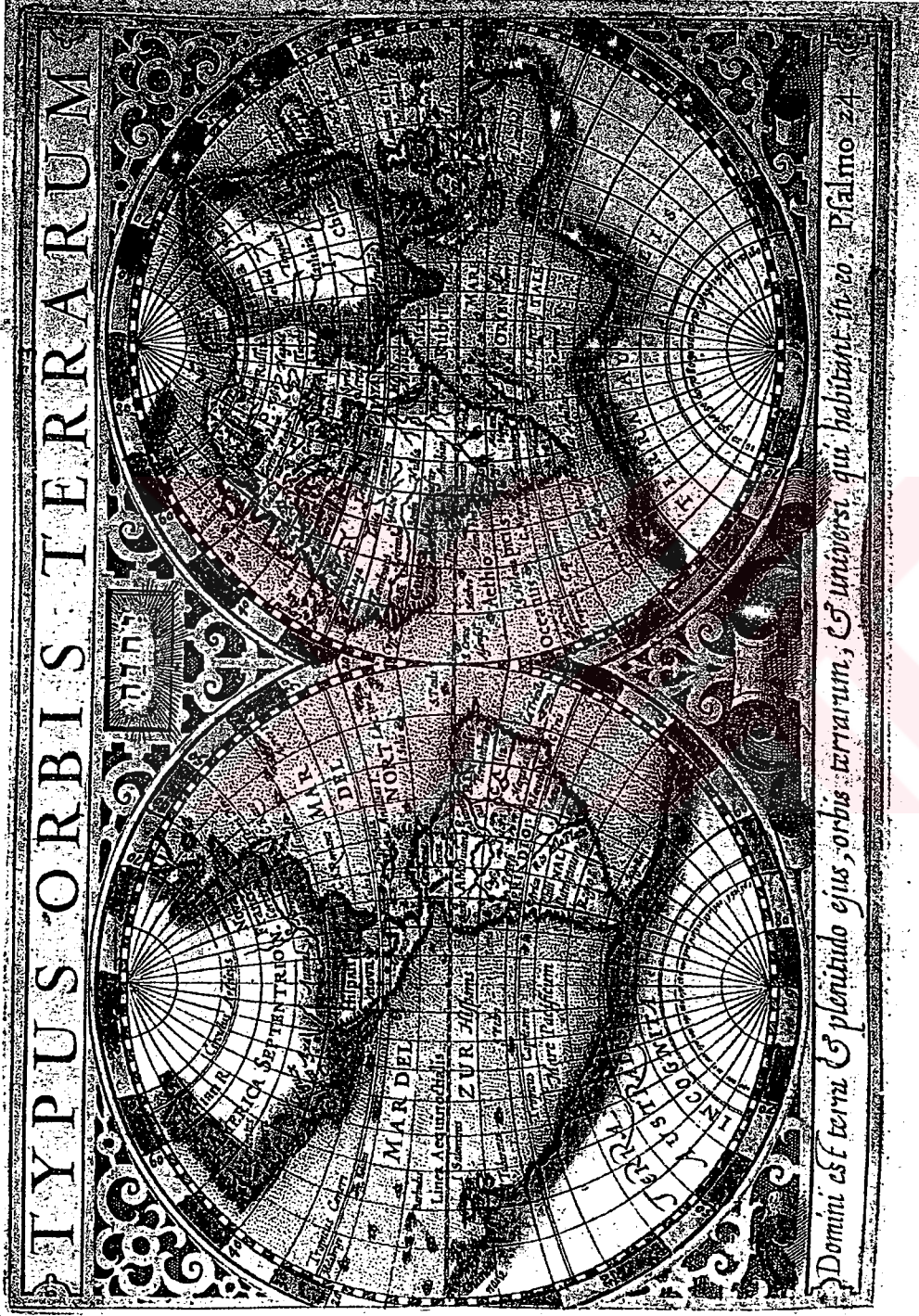

Resim 5 – Kaşgarlı Mahmud'un Türk Dünyası Haritası

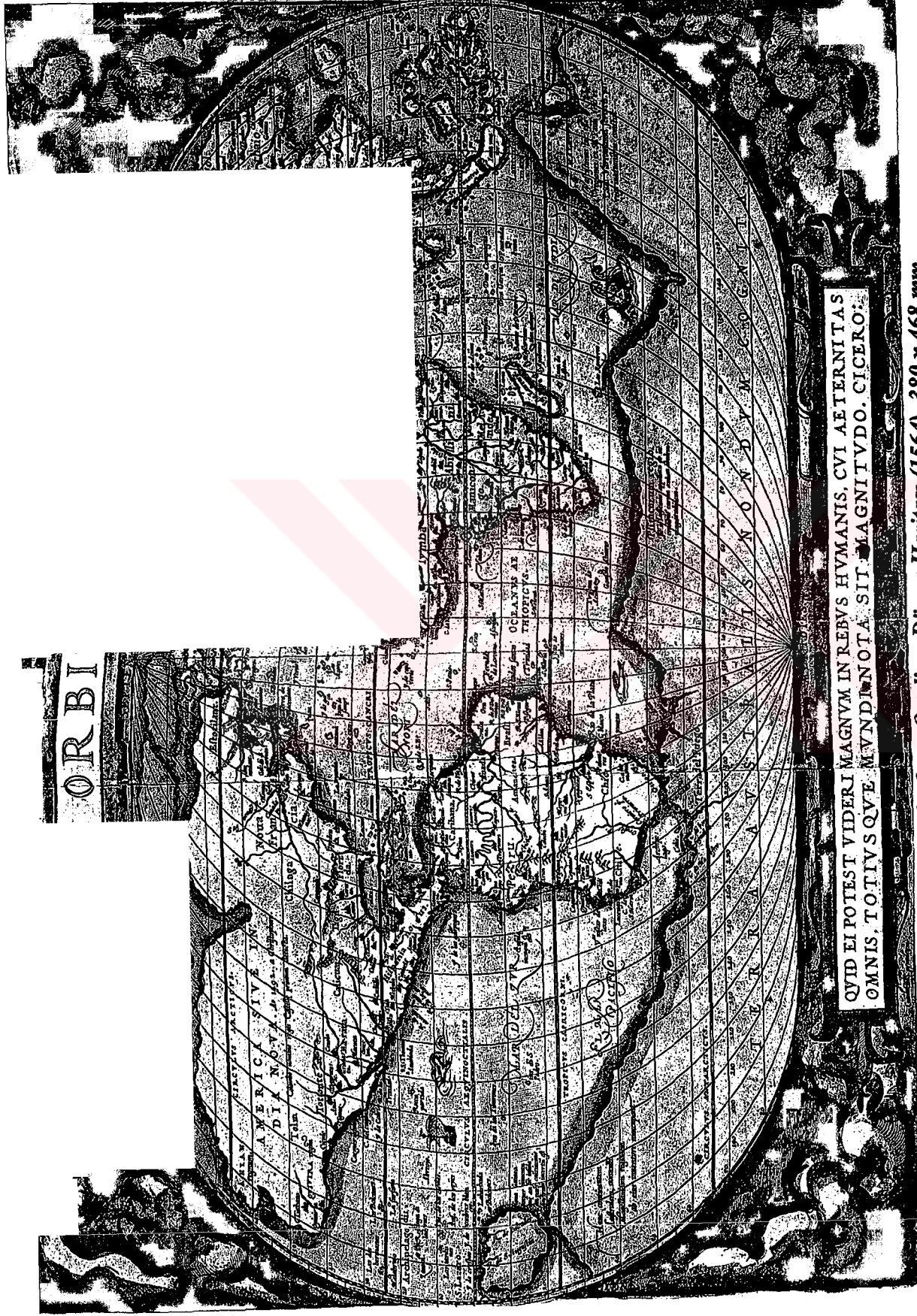

Resim 6 – Portolan haritalarında ki rüzgar güllerinin oluşturduğu ağ.

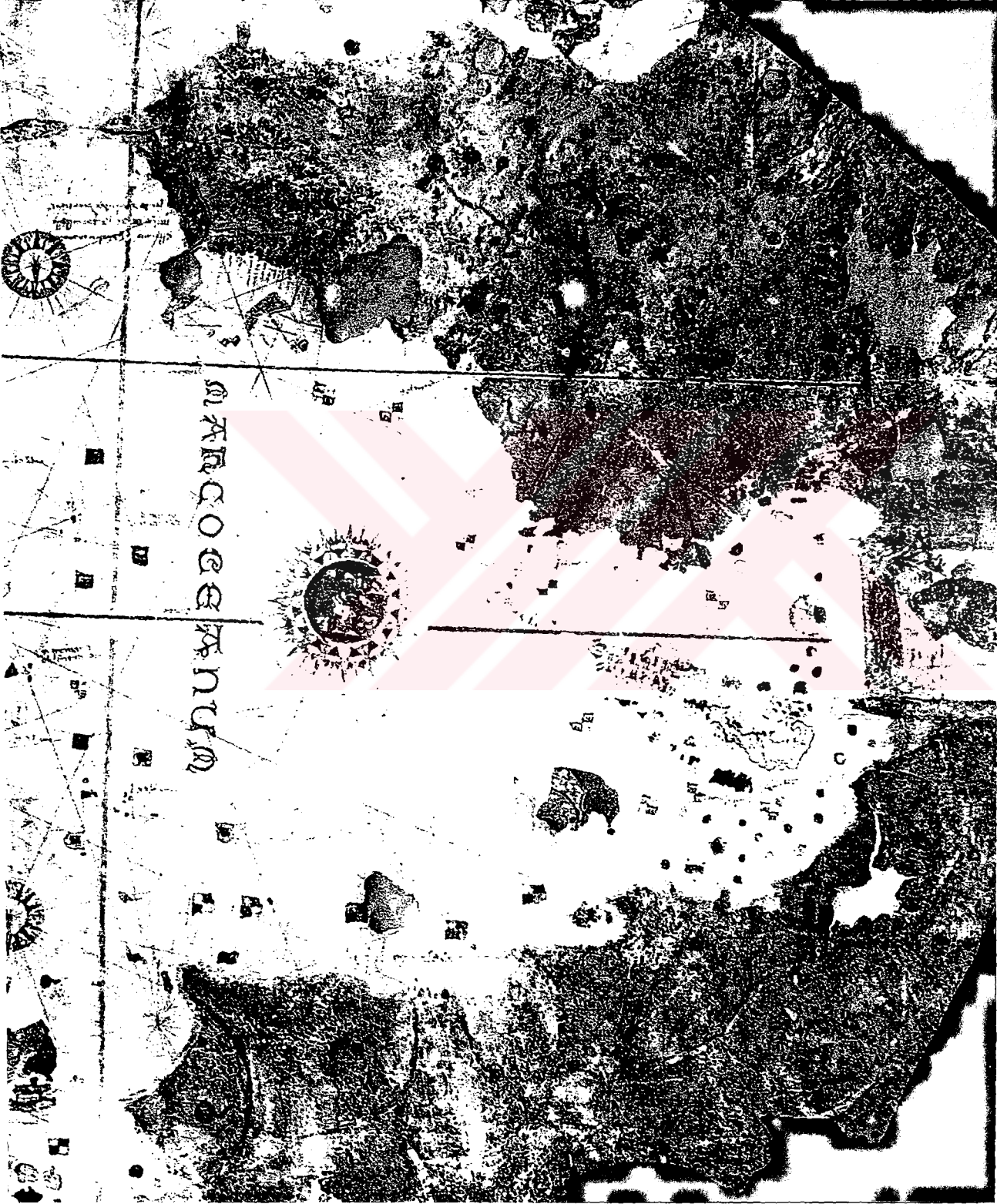

Resim 7 – Mercator'un Dünya Haritası (1569) 385 x 450 mm.

QVID EI POTEST VIDERI MAGNAM IN REBUS HYMANIS, CUI AETERNITAS
OMNIS, TOTIVS QVE MVNDI NOTA SIT MAGNITVDO. CICERO.

Resim 8 - Abraham Ortelius Dünya Haritası (1564) 380 x 468 mm.

Resim 9 – Juan De La Casa Dünya Haritası (1500) 955 x 1770 mm.

Mapa universal de 1507

(Número con el nombre América)

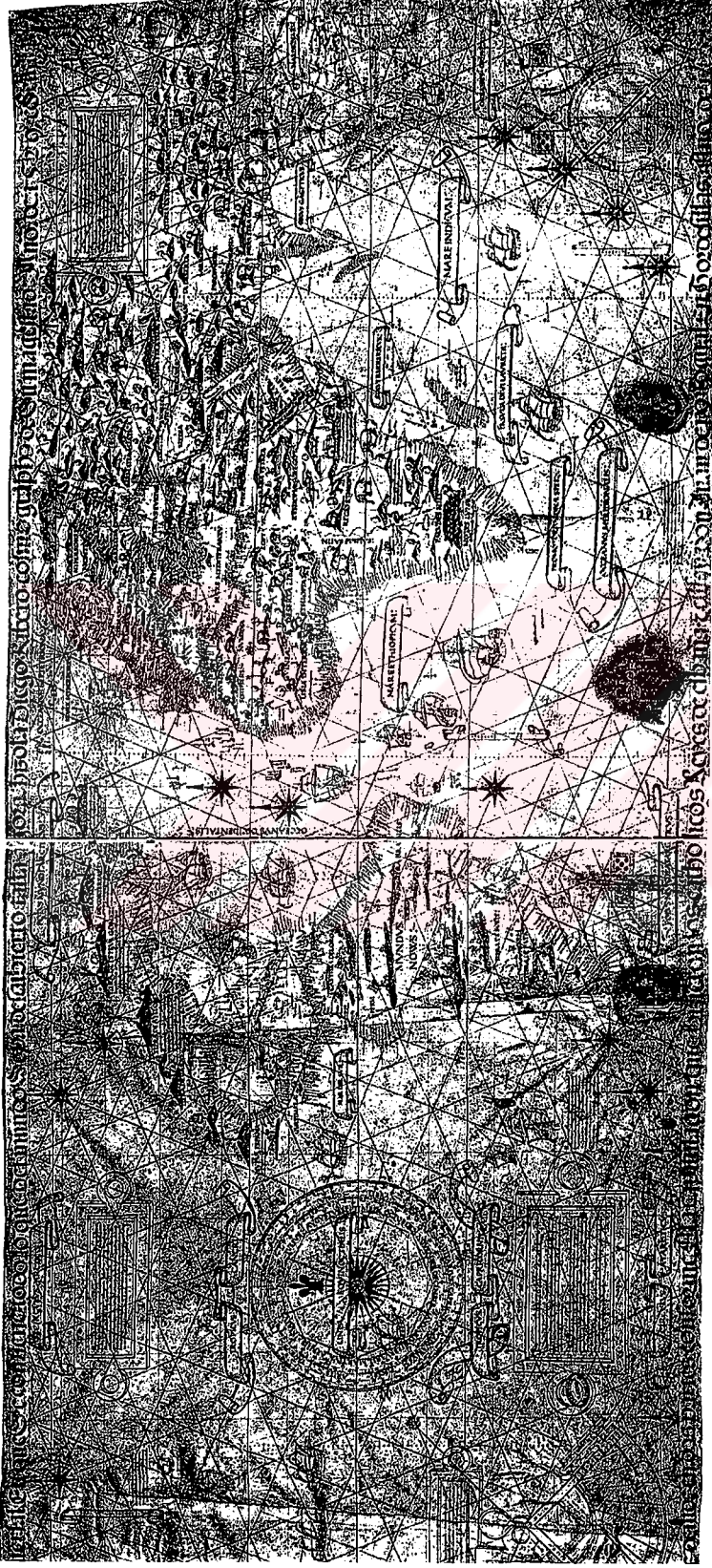
Descrito por Carlos Sanz en su obra

"EI NOMBRE DE AMERICA"

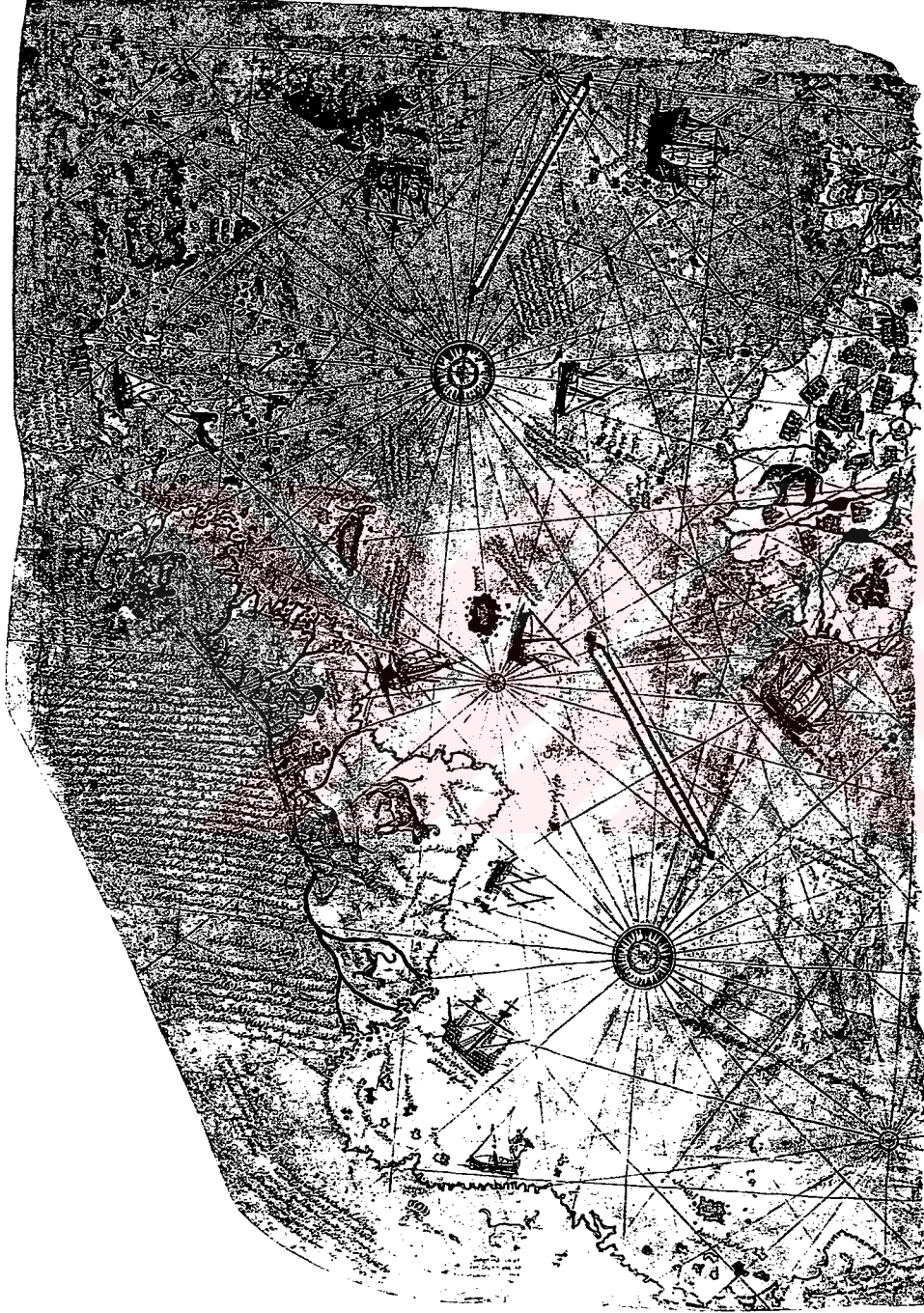
Mapas y Libros que lo impulsaron

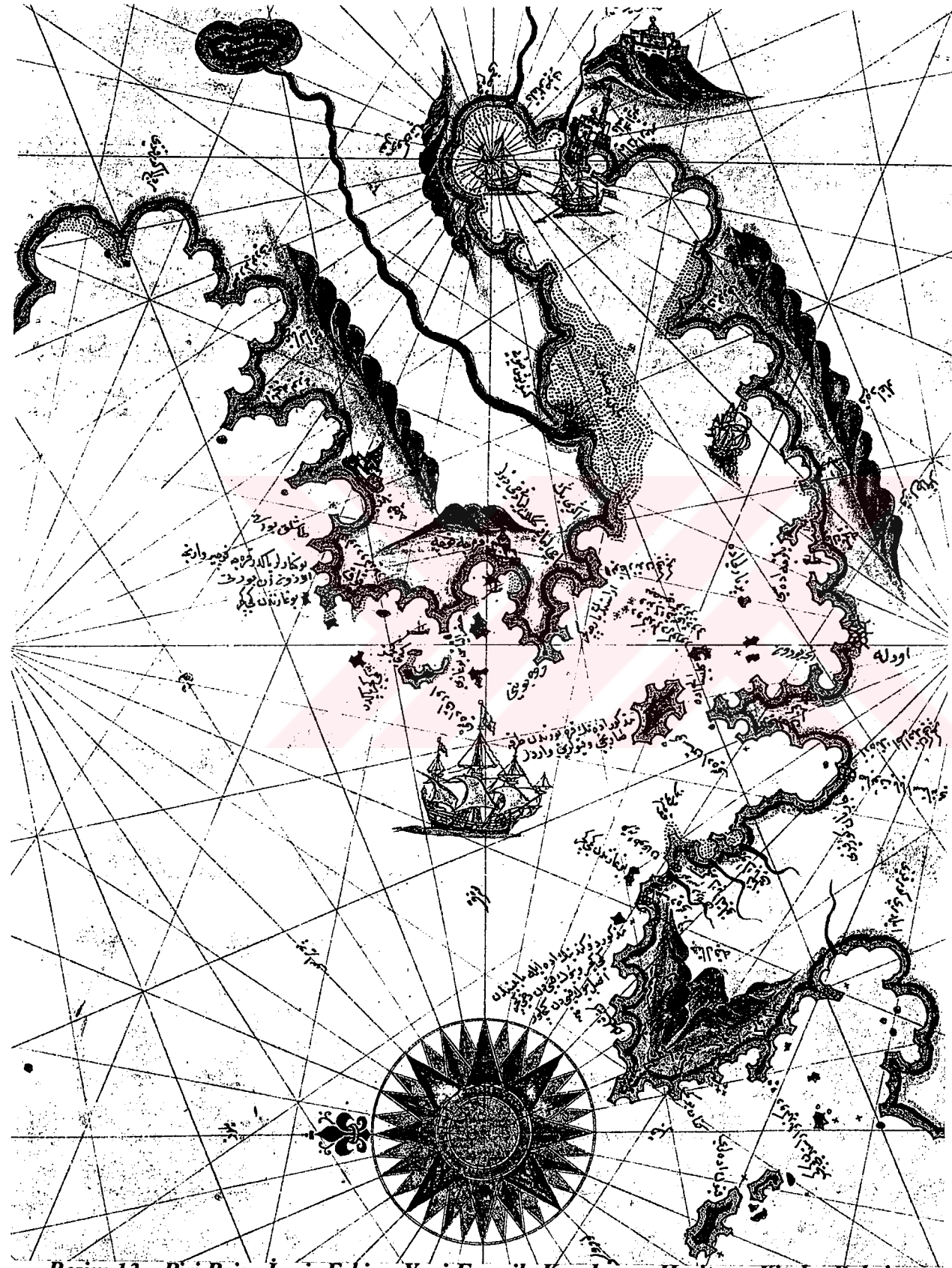
Resim 10 – Martin Waldseemüller "Universalis Cosmographia" 1370 x 2440 mm.

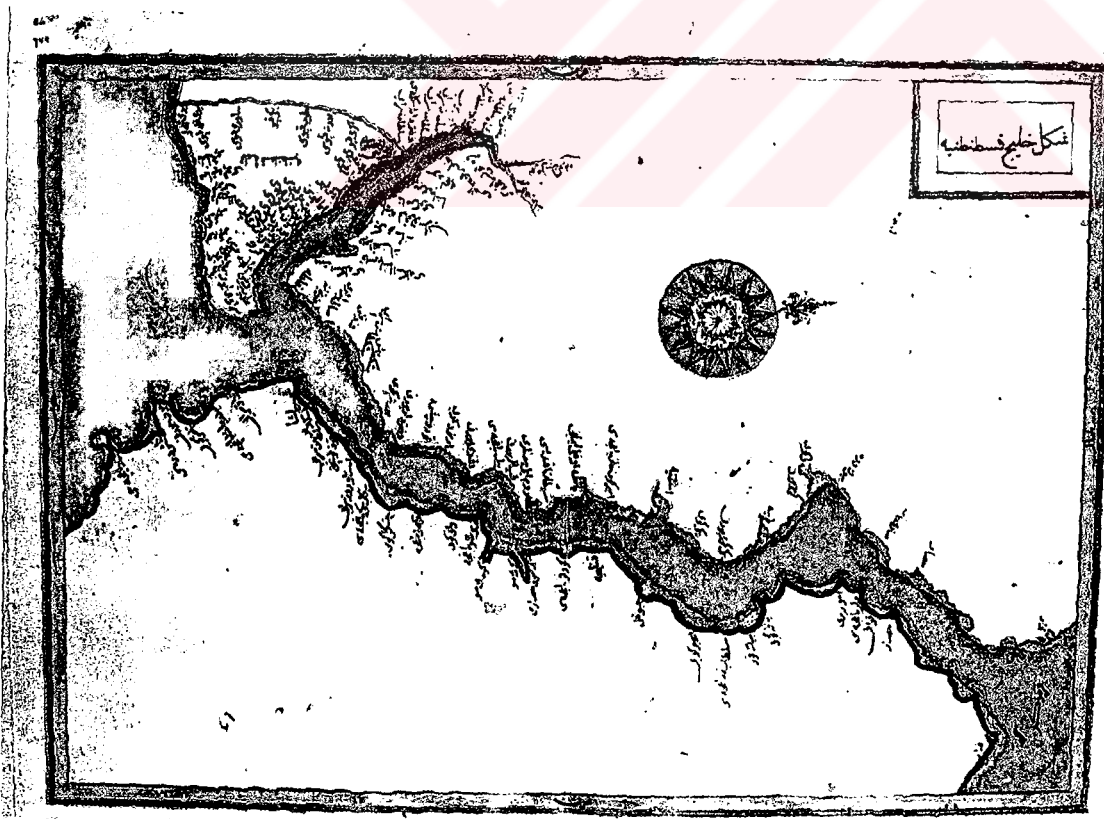
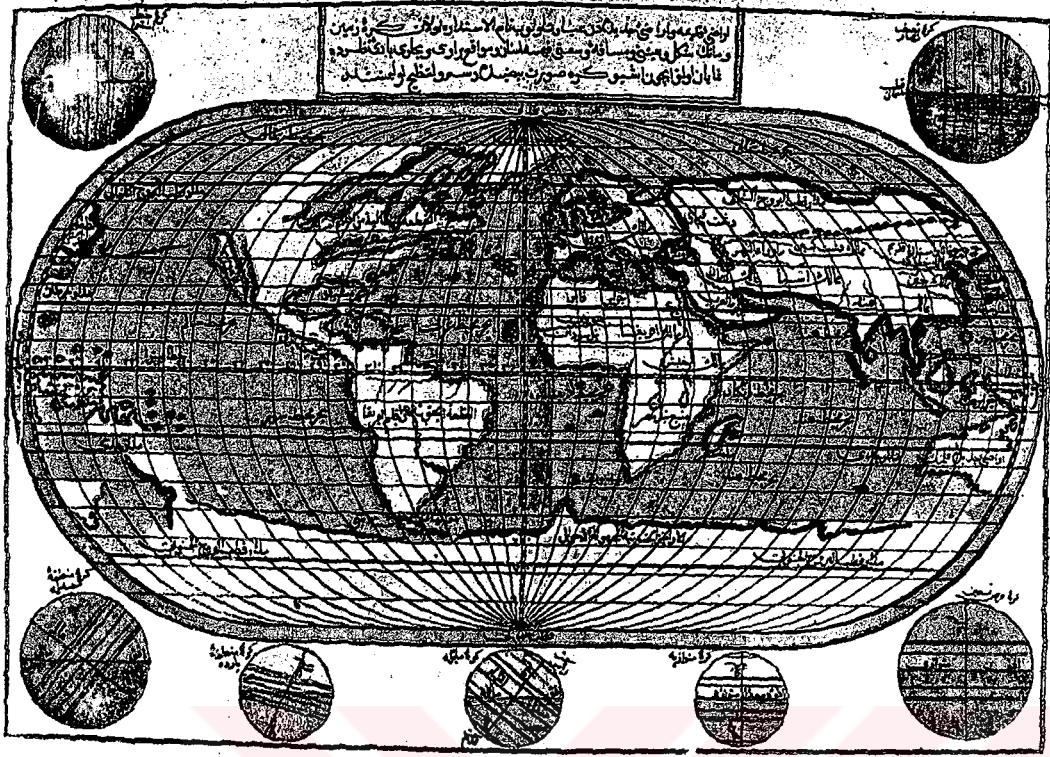
Resim 11 – Diego Ribero Dünya Haritası (1529) 850 x 2045 mm.

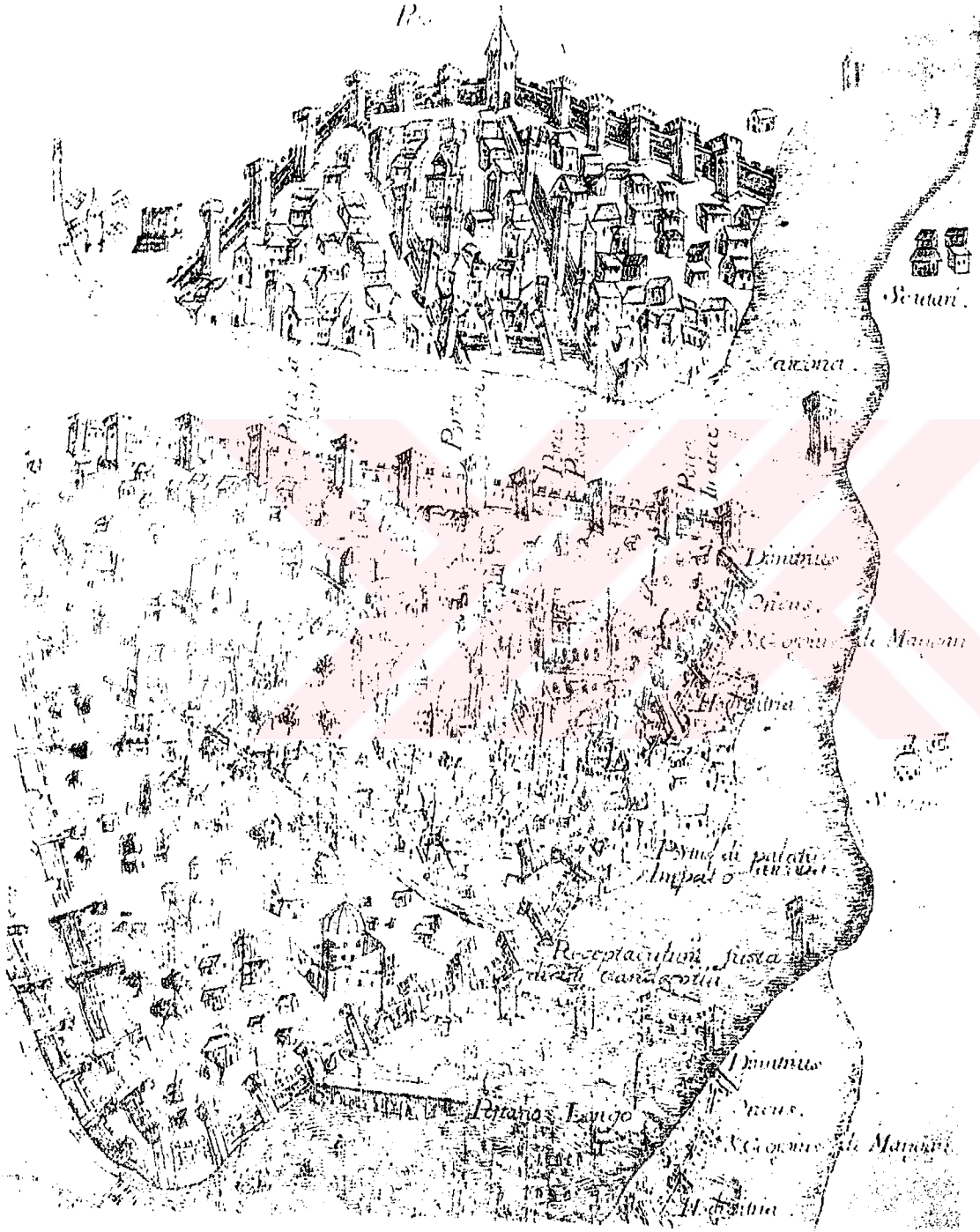
Resim 12 – Piri Reis Dünya Haritası (1513)

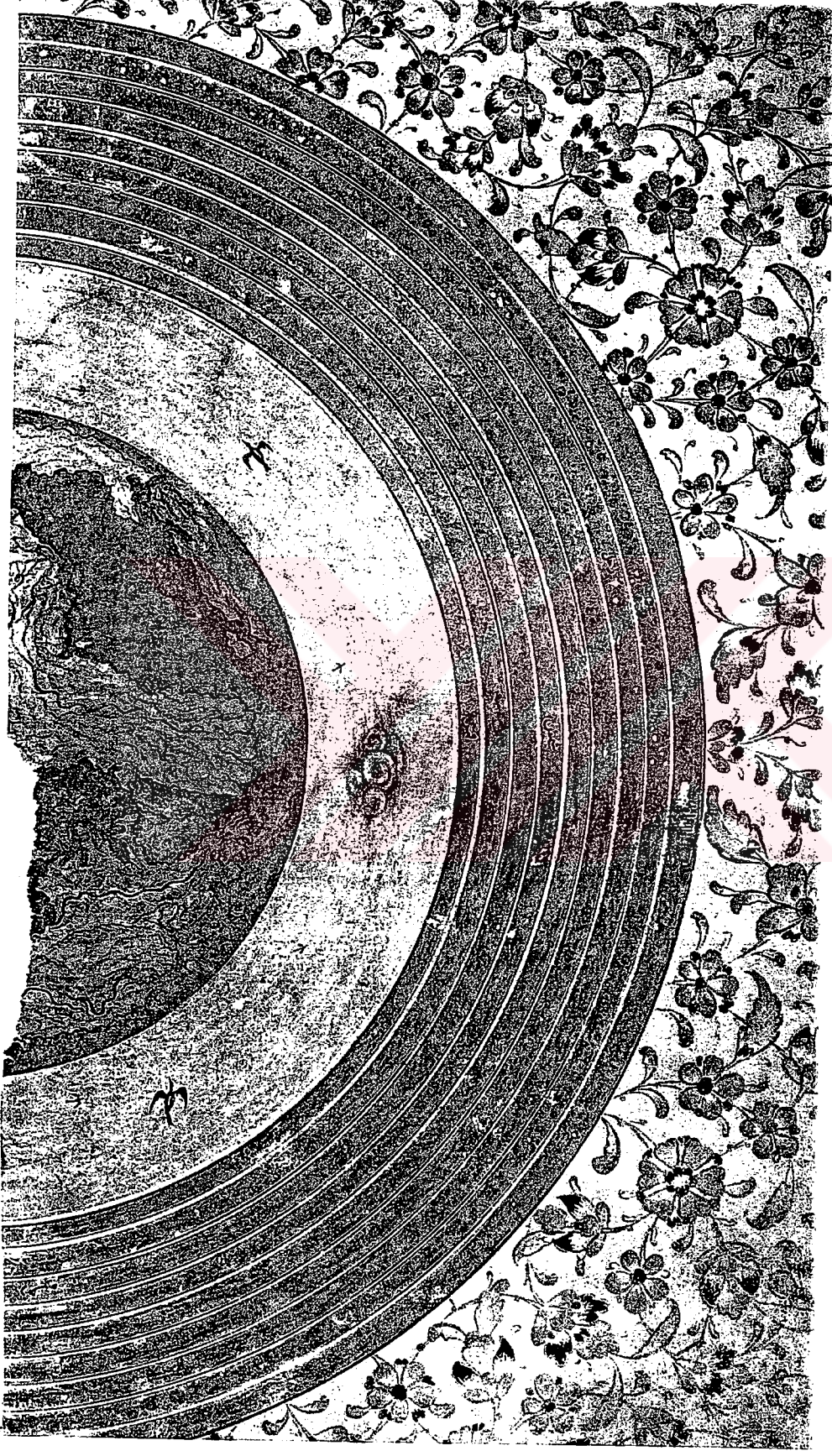
Resim 13 – Piri Reis , İzmir Eski ve Yeni Foça ile Karaburun Haritası , Kitab-ı Bahriye

Resim 14 – Katip Çelebi “ Kitap-ı Cihannüma “ Tertibü'l Eflak ve Haliç

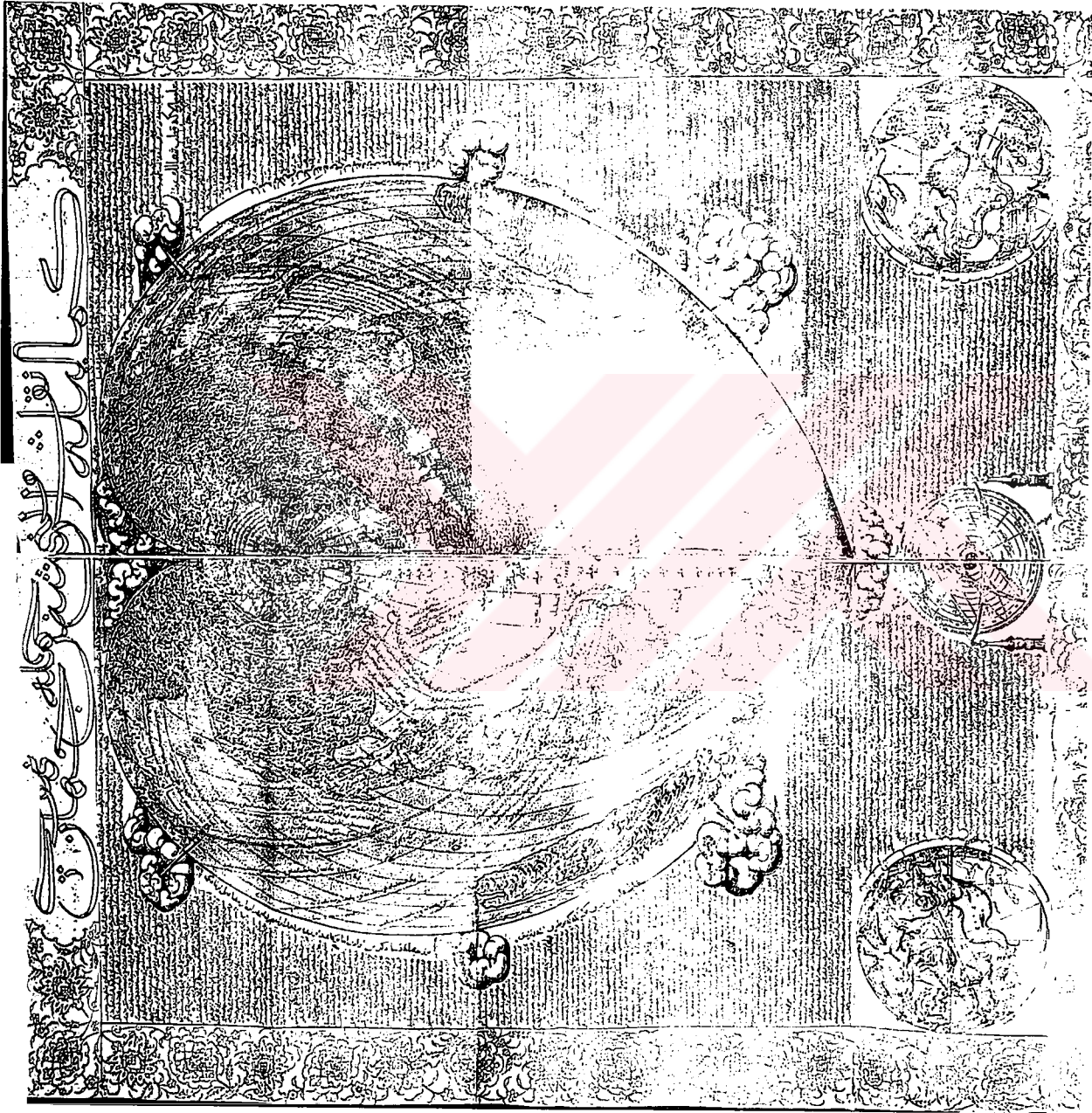
Resim 15: - Evliya Çelebi "İstanbul Planı"

Resim 16 – Tarih-i Hind-i Garbi , yarısı yırtık Dünya Haritası (Beyazıt Kütüphanesi)

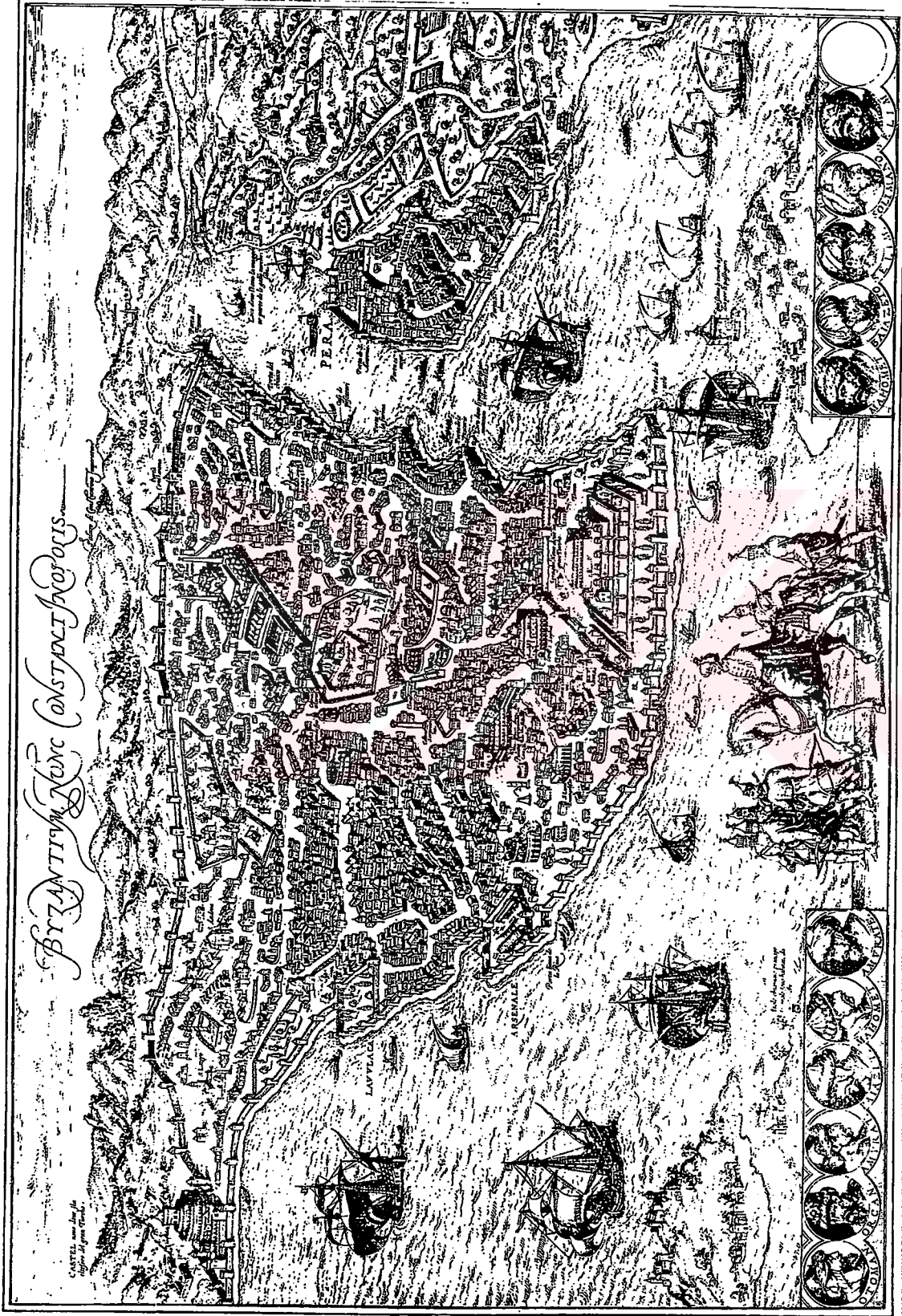
Resim 17–Matrakçı Nasuh “İstanbul ve Galata” XVI. yy.

Resim 18 – Tunuslu Hacı Ahmet'in Dünya Haritası (SanMarco Kütüphanesi – Venedik)

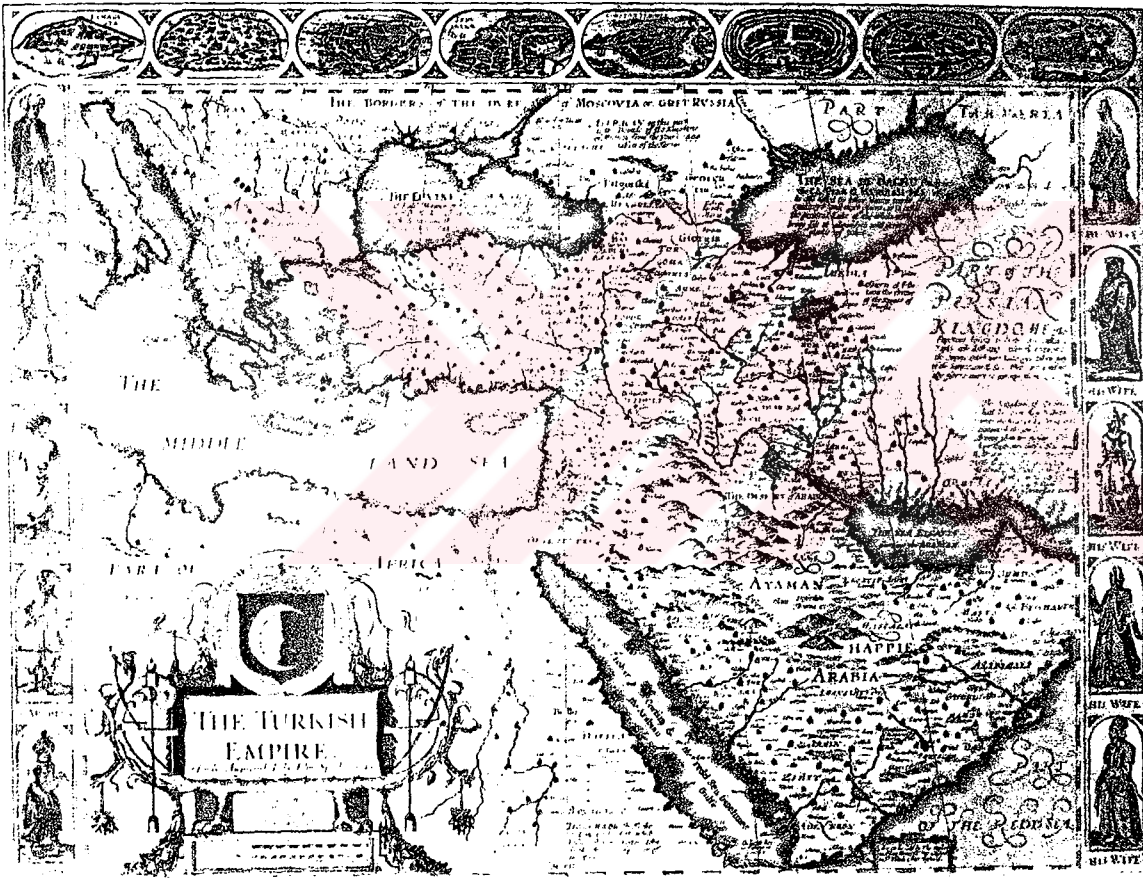

Resim 19 – Çanakkale Boğazı (1913-1914) 58.5 x 91 cm. Askeri Müze-İstanbul

CONSTANTINOPLÉ, L'ORIENTZ & NEIL, LIBRAIRES DE S. M. I. LE SULTAN.

Resim 20 - Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılan İstanbul planı (1566 - 1574)

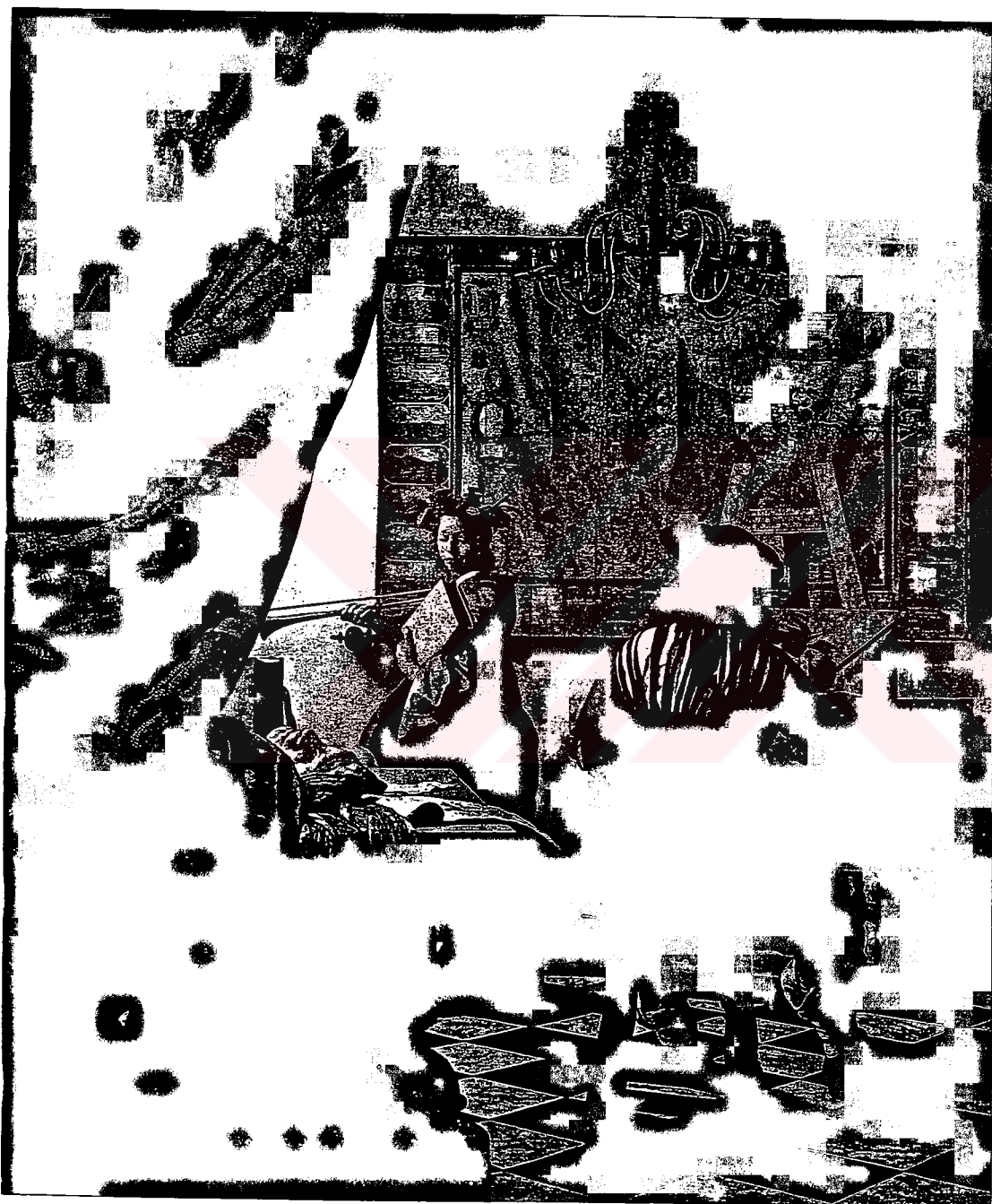
Resim 21 - John Speed "Osmanlı İmparatorluğu"

Resim 22 – Allain Mallet “İstanbul Planı” (1683)

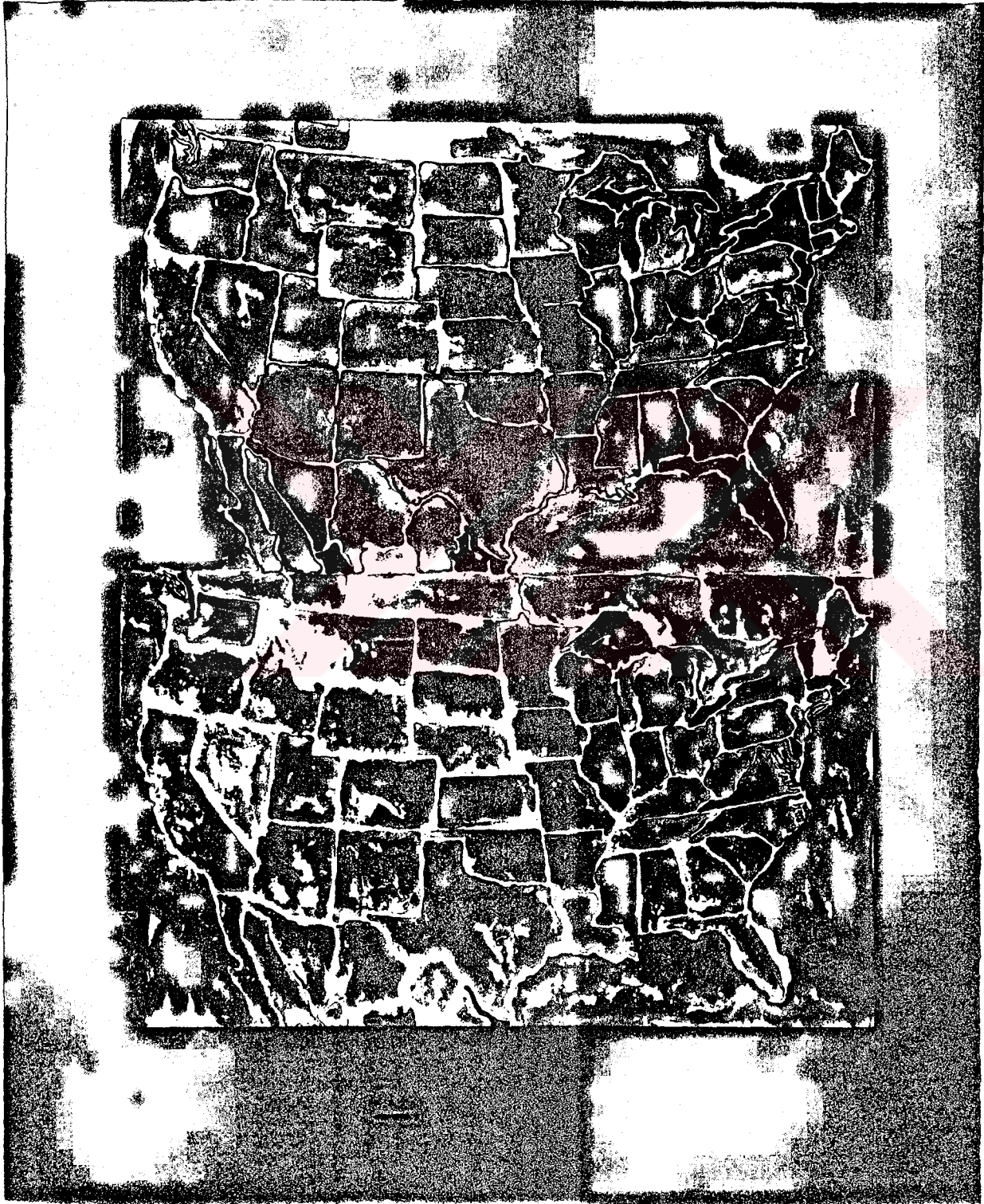
Resim 23 – Christoforo Buondelmonte “İstanbul Kenti” (1422)

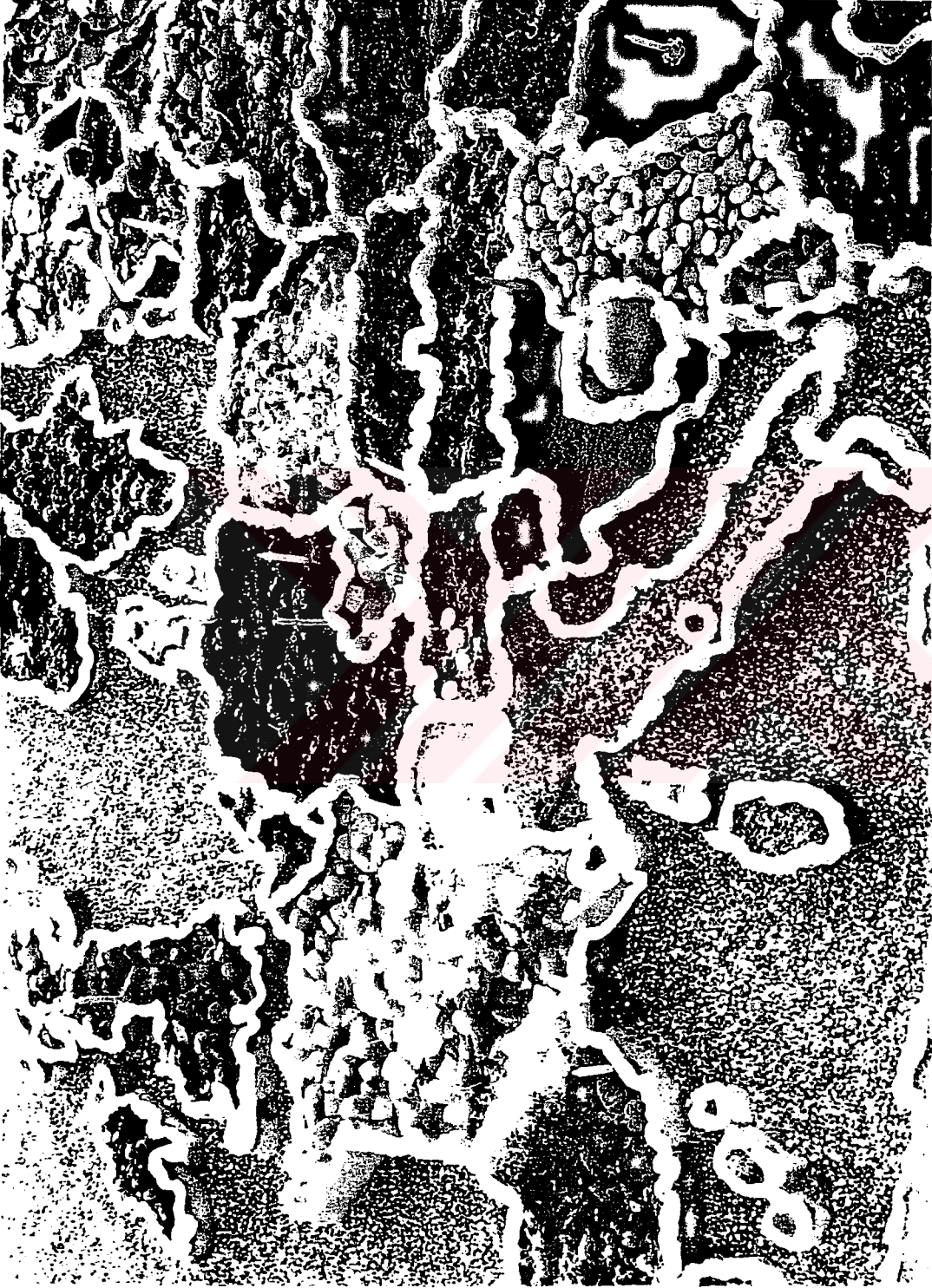
Resim 24. – Vermeer "Painting Skills" (1665-1667) 120 x 100 cm.

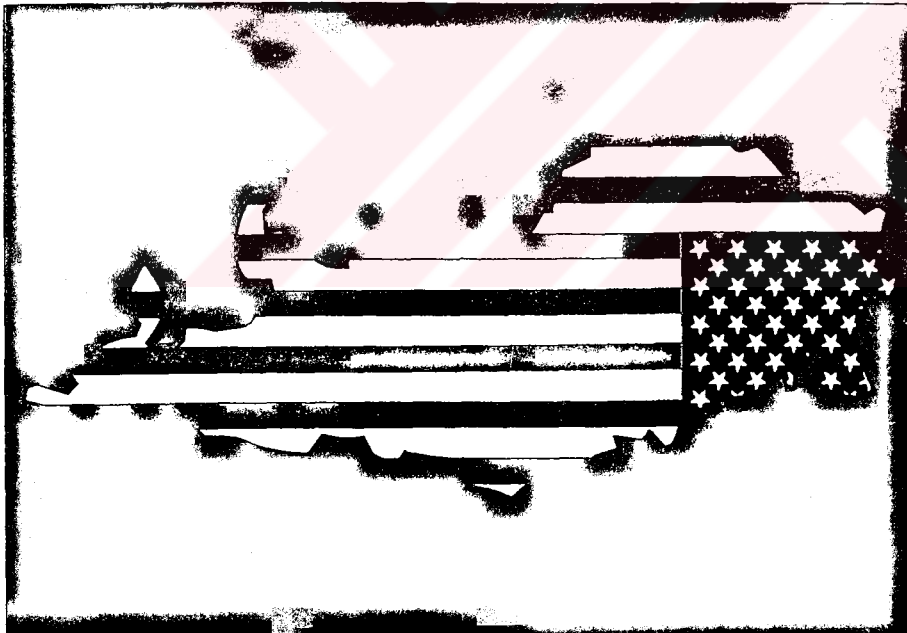
Resim 25 – Jasper Johns “Beyaz Çift Harita ” 1965

Resim 25 – Jasper Johns “Two Maps” 1966

*Resim 26 . – Sluik / Kurpershoek – *Avrupa haritast* ‘Kek ‘ (1995-1996)*

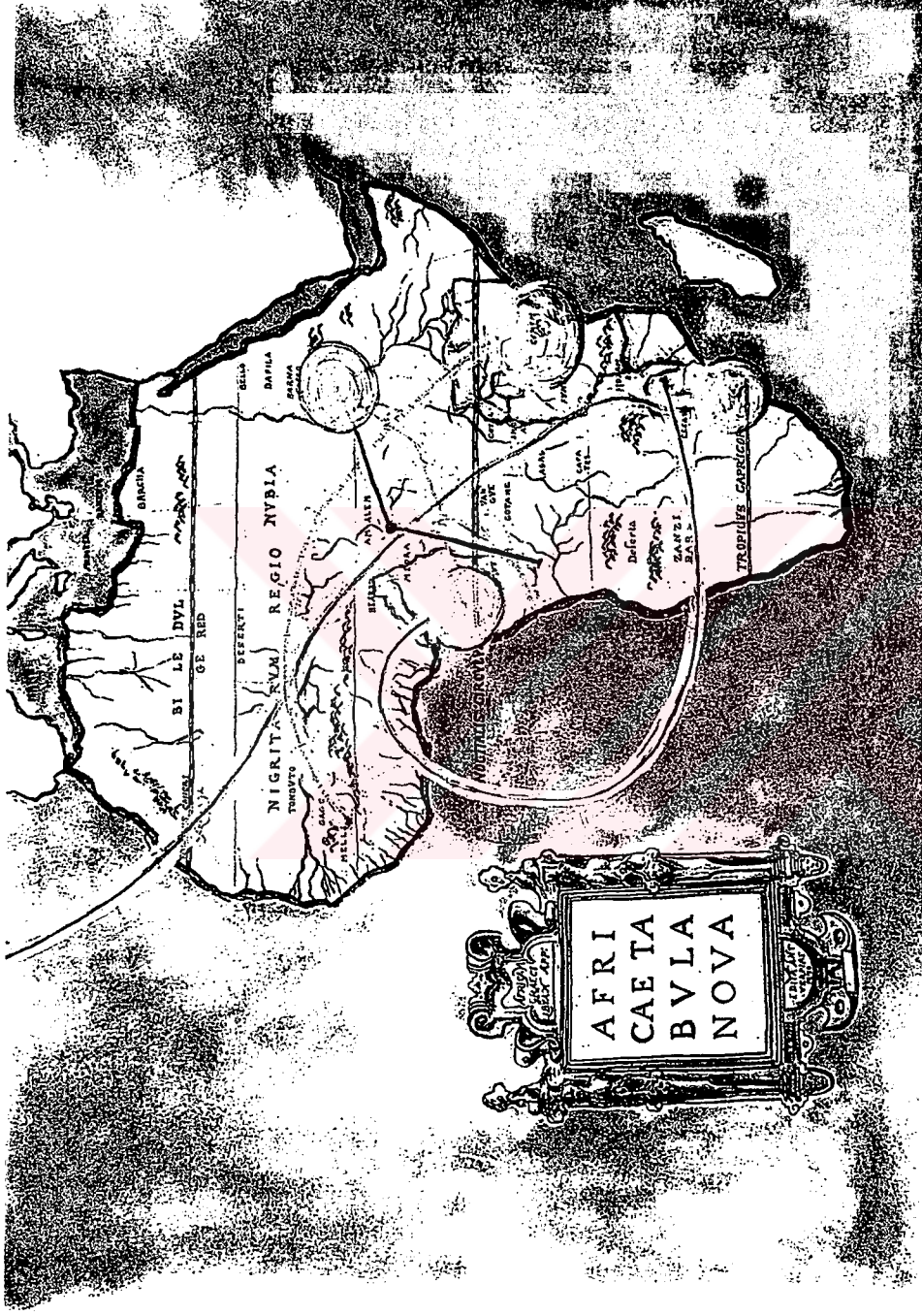

Resim 27 – Michael Schuster “ 2 Flags ”

Resim 28 – Daniel Fisher (1980-1981) 50 x 65 cm.

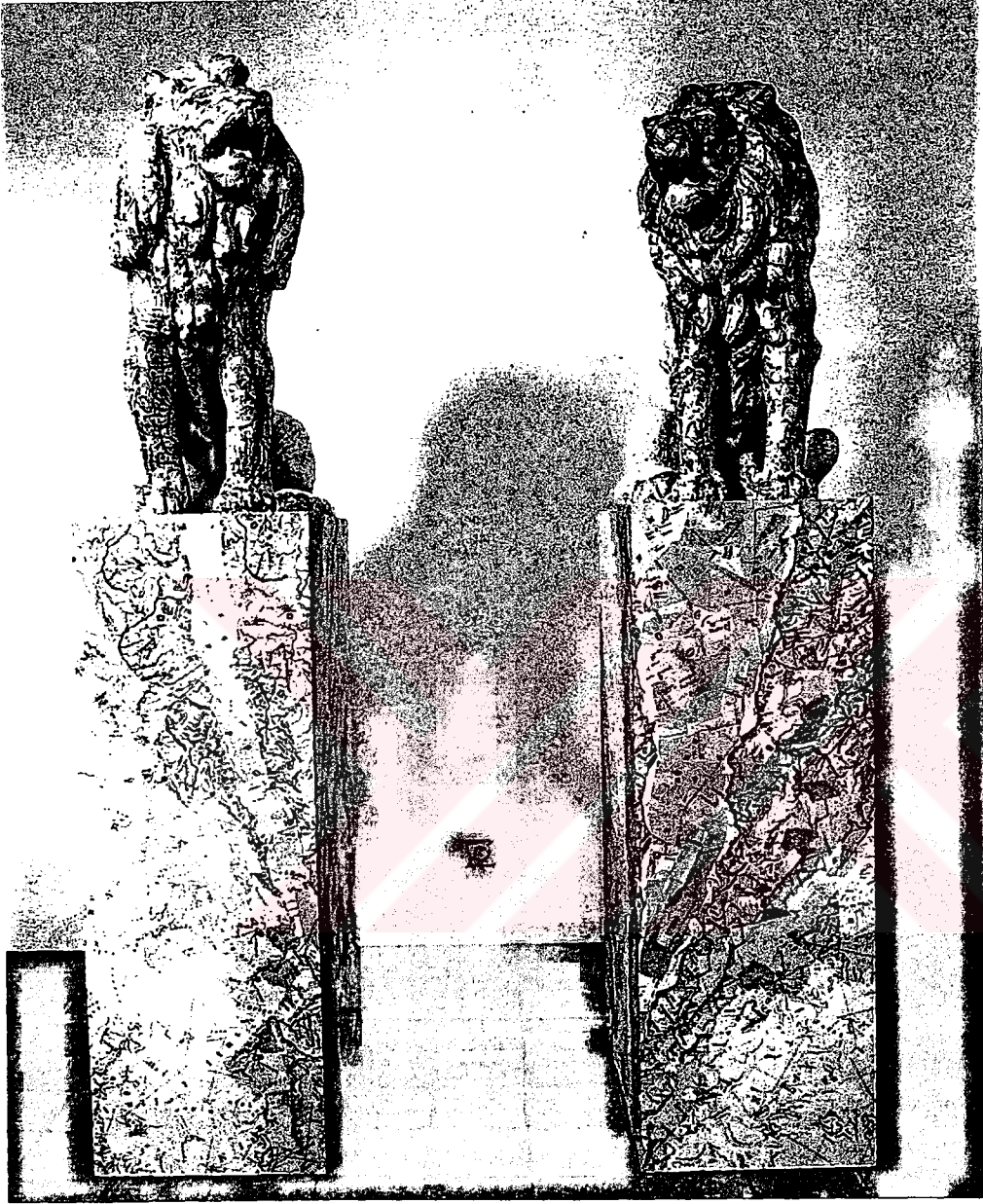
**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Resim 29 – William Kiepert’in “ Afrika Haritası ve Karnuşu ”

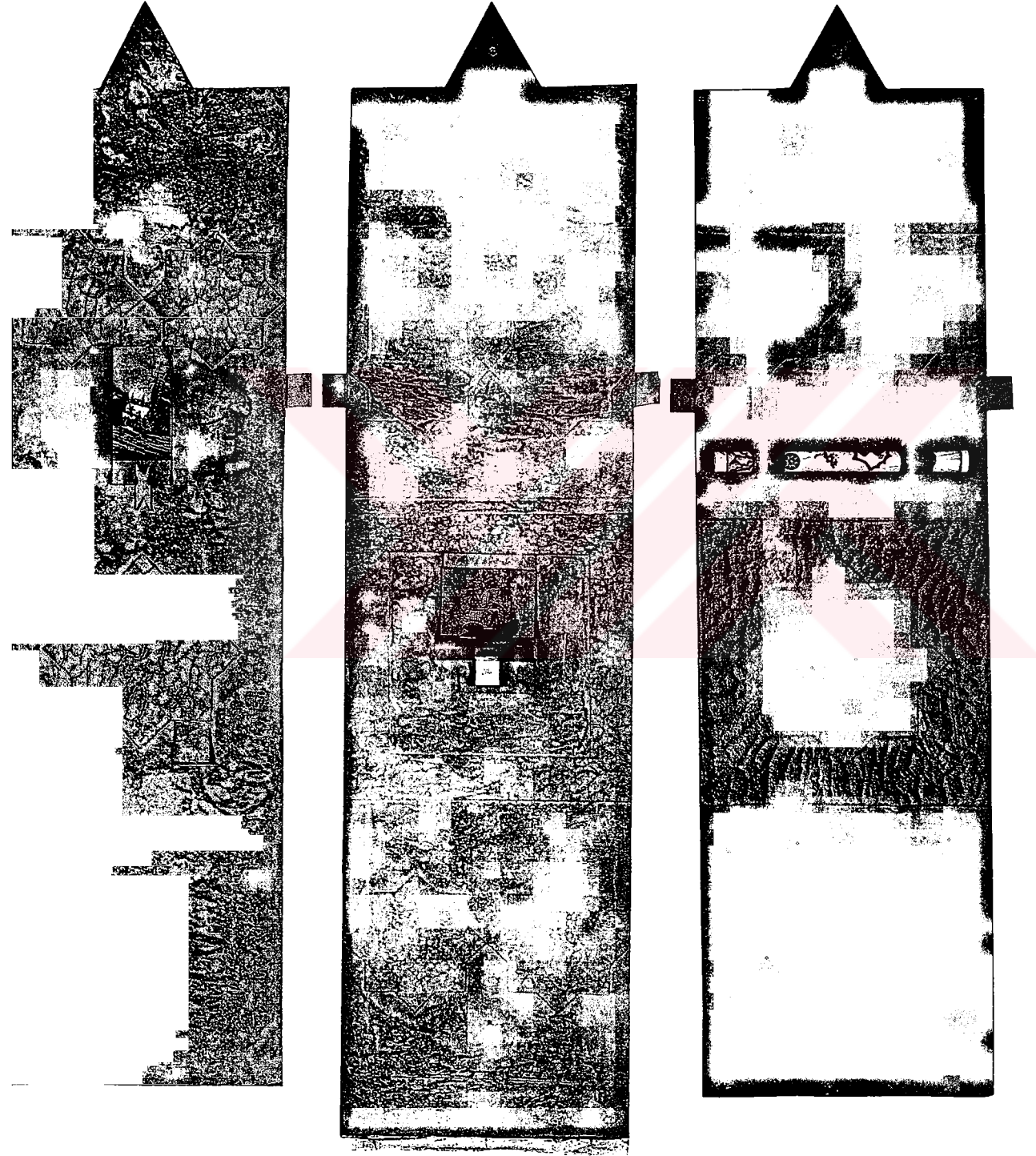
Resim 30 - Michael Druks "The Way to Jerusalem"

Resim 31 – Urban Mulkers “ Belçika Aslanı ”

Resim 32- İsmail İlhan "Çeşitlemeler" (1996)

Resim 33 – Hüsamettin Koçan “Selçuklu Sergisi” Alanya Tersanesi (1995)

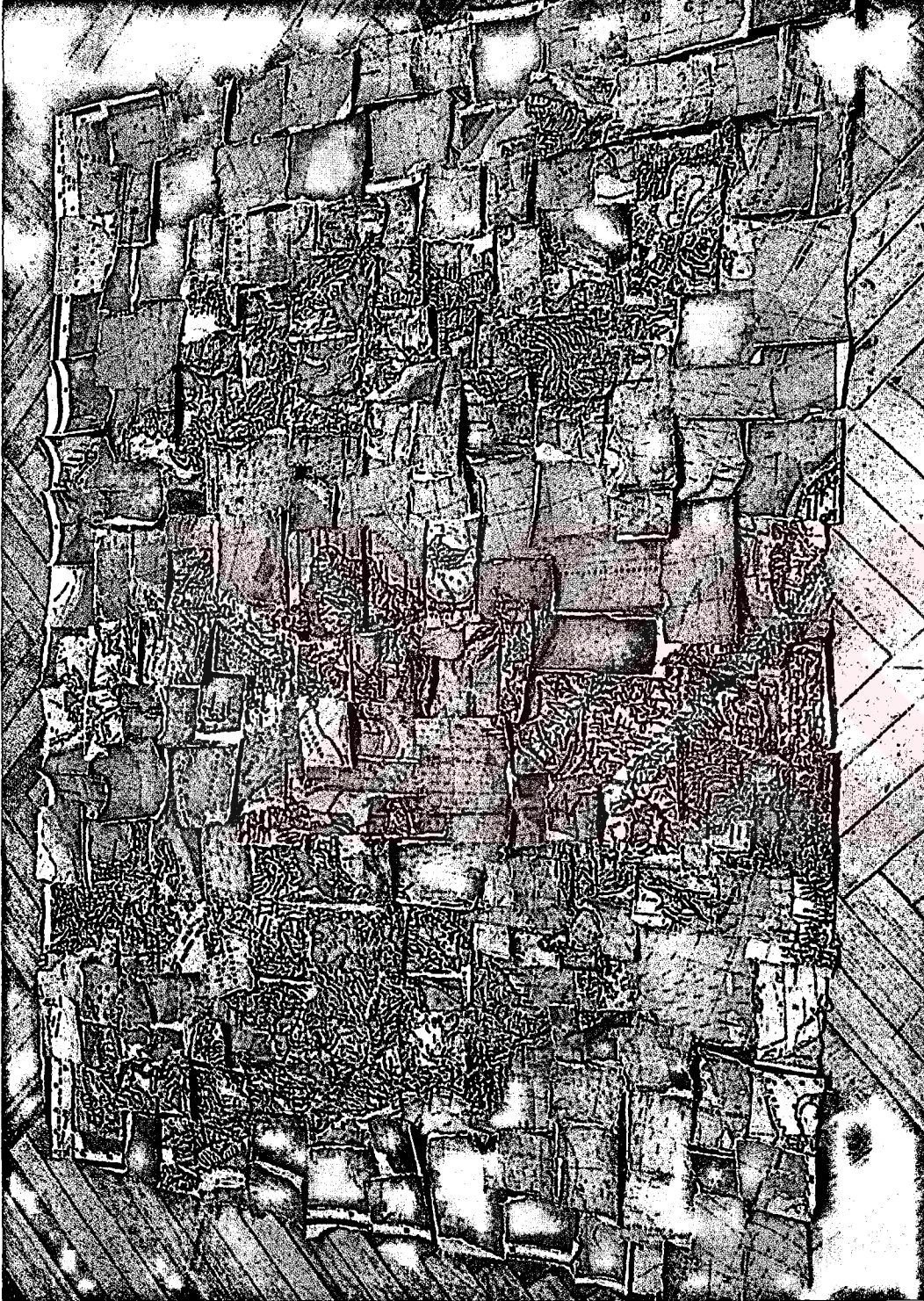
Resim 34 - Alighiero Boetti "The Map Of The World" 150*200 cm.

اقتصادی برآمدگی و مہزمنہ کی فہرست

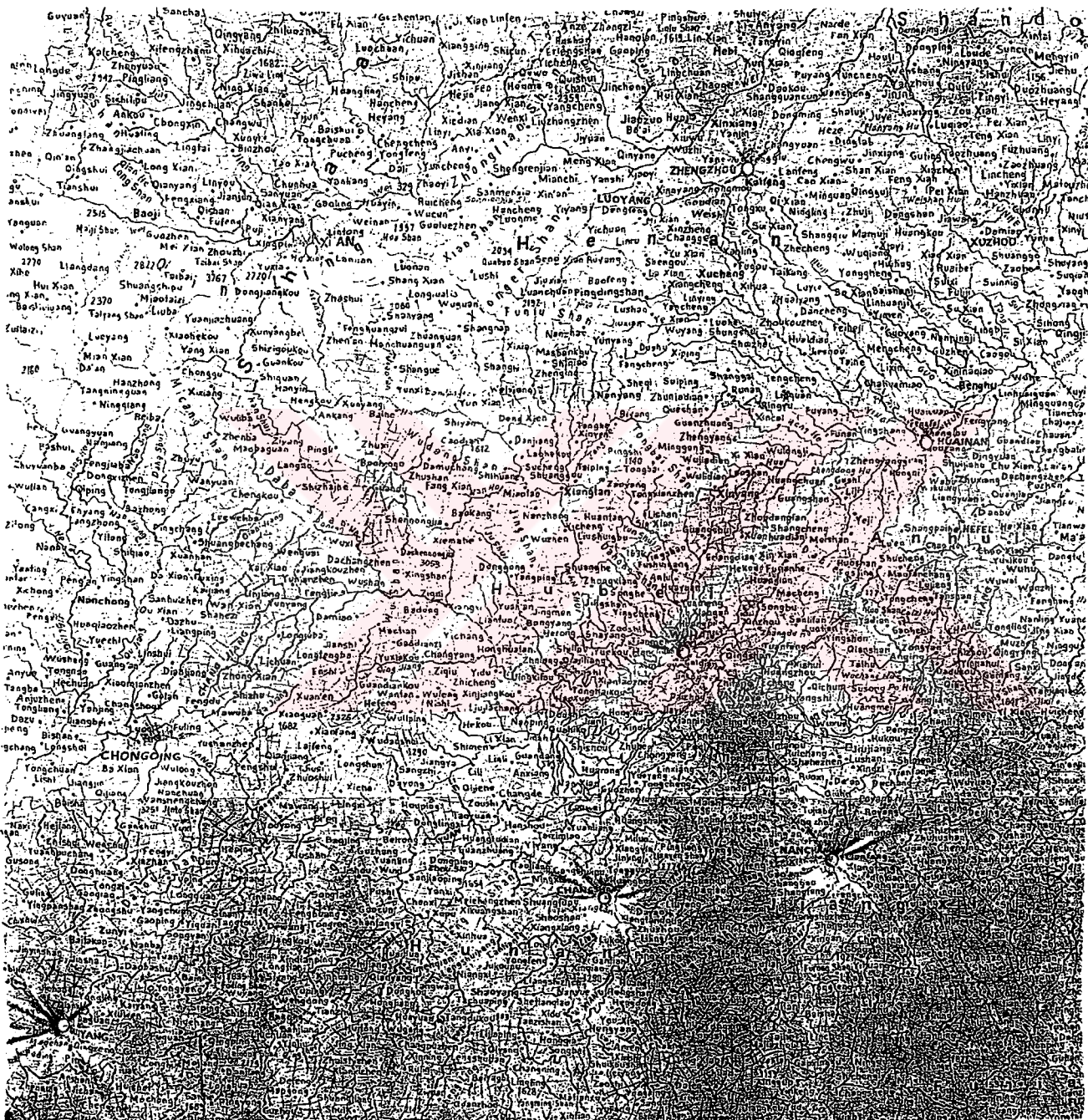
کی تفاوت اور اہمیت میں اس کی توجیہ و تفسیر

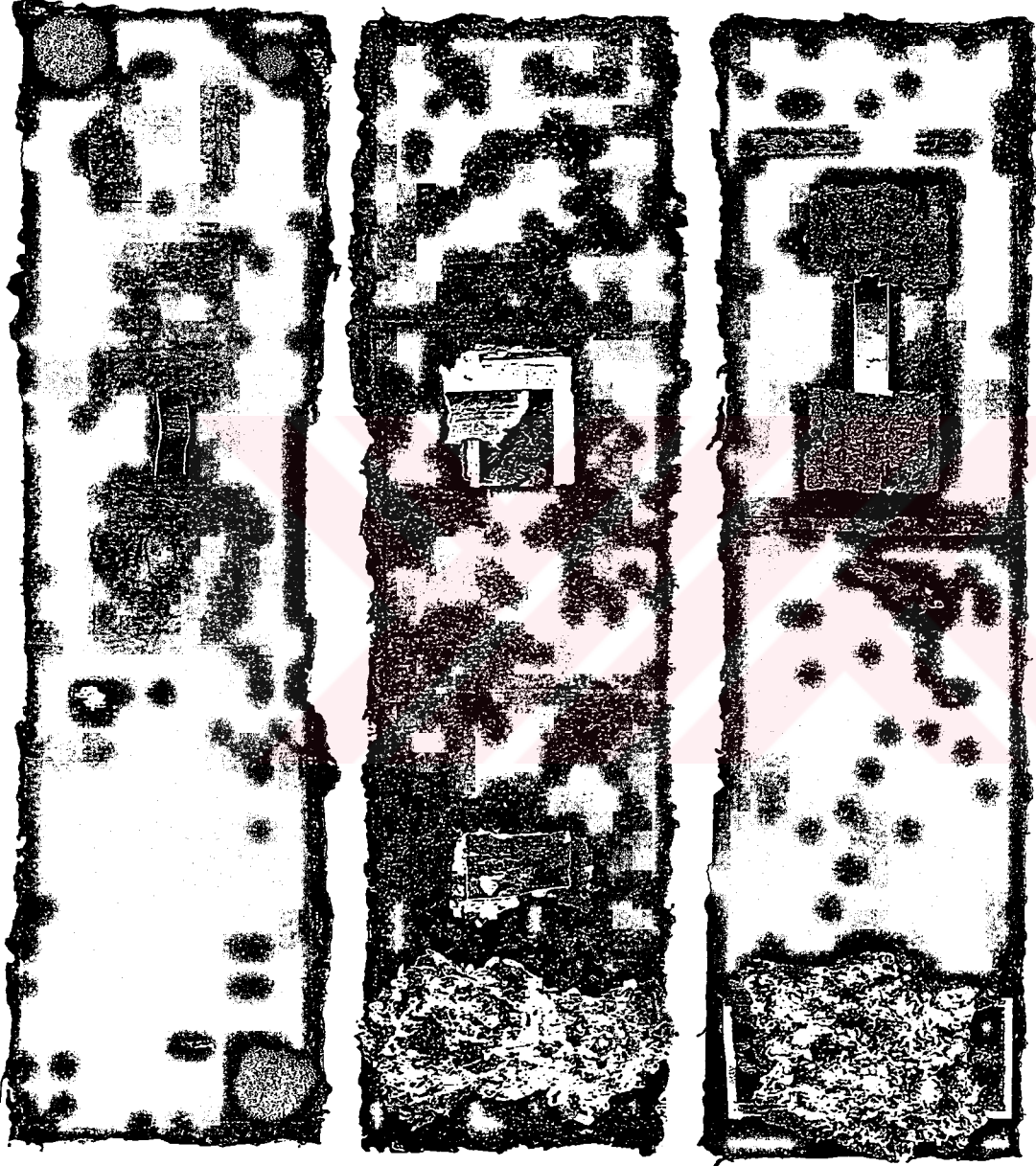
Resim 35 – Luciano Fabro “Italian” (1968)

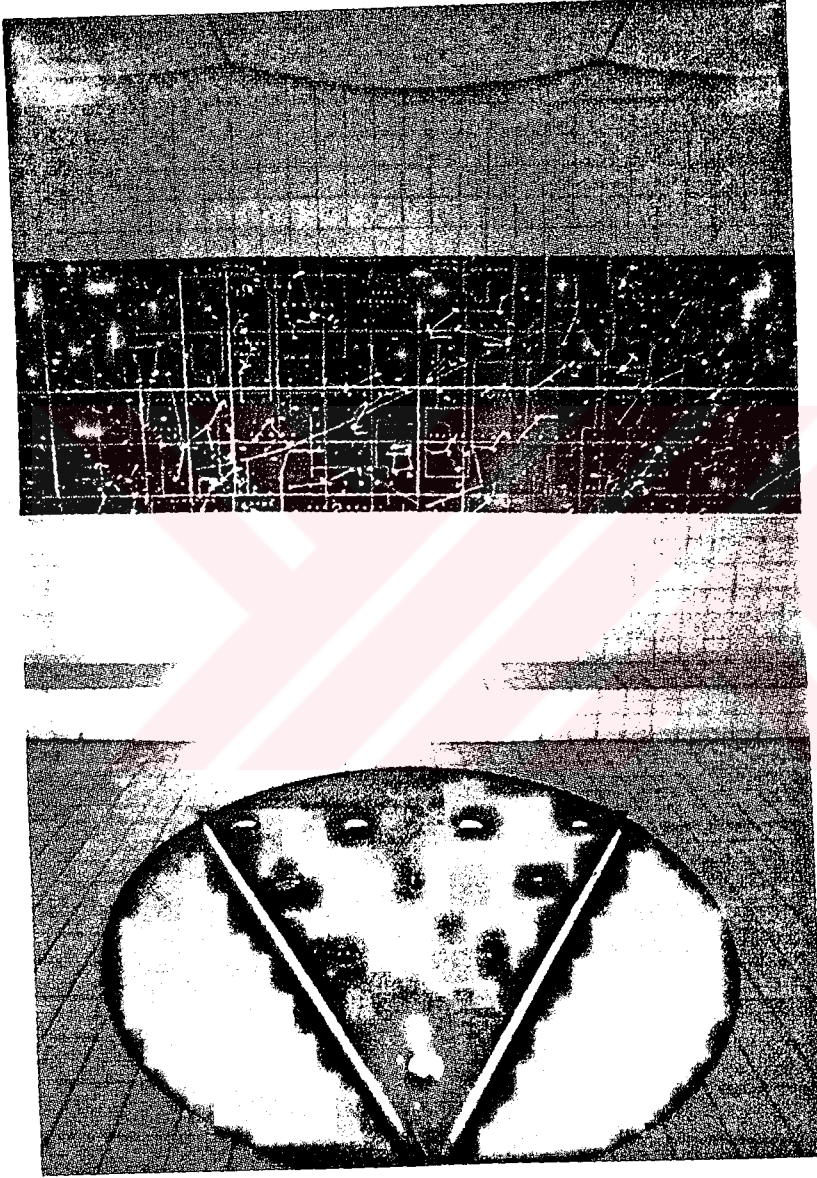
Resim 36 – Allen Ozbolt “Haritacılık” 1995

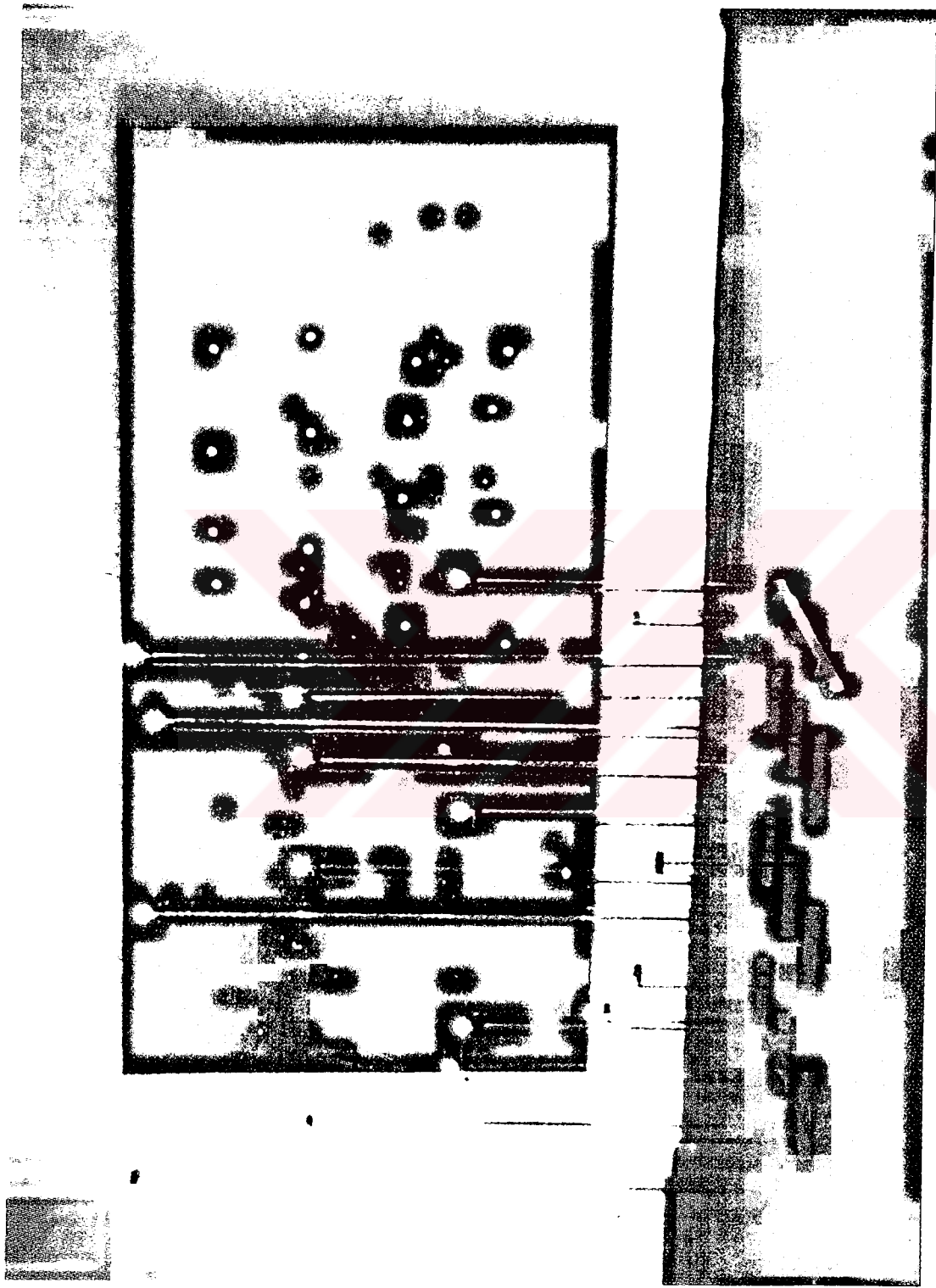
Resim 37- Guillerman Guitca "The Song Of The Earth"

Resim 38- Tayfun Erdoğan "Harita" (1996)

Resim 39 – Serhat Kiraz “ Translation ” 1993 Maça Sanat Galerisi

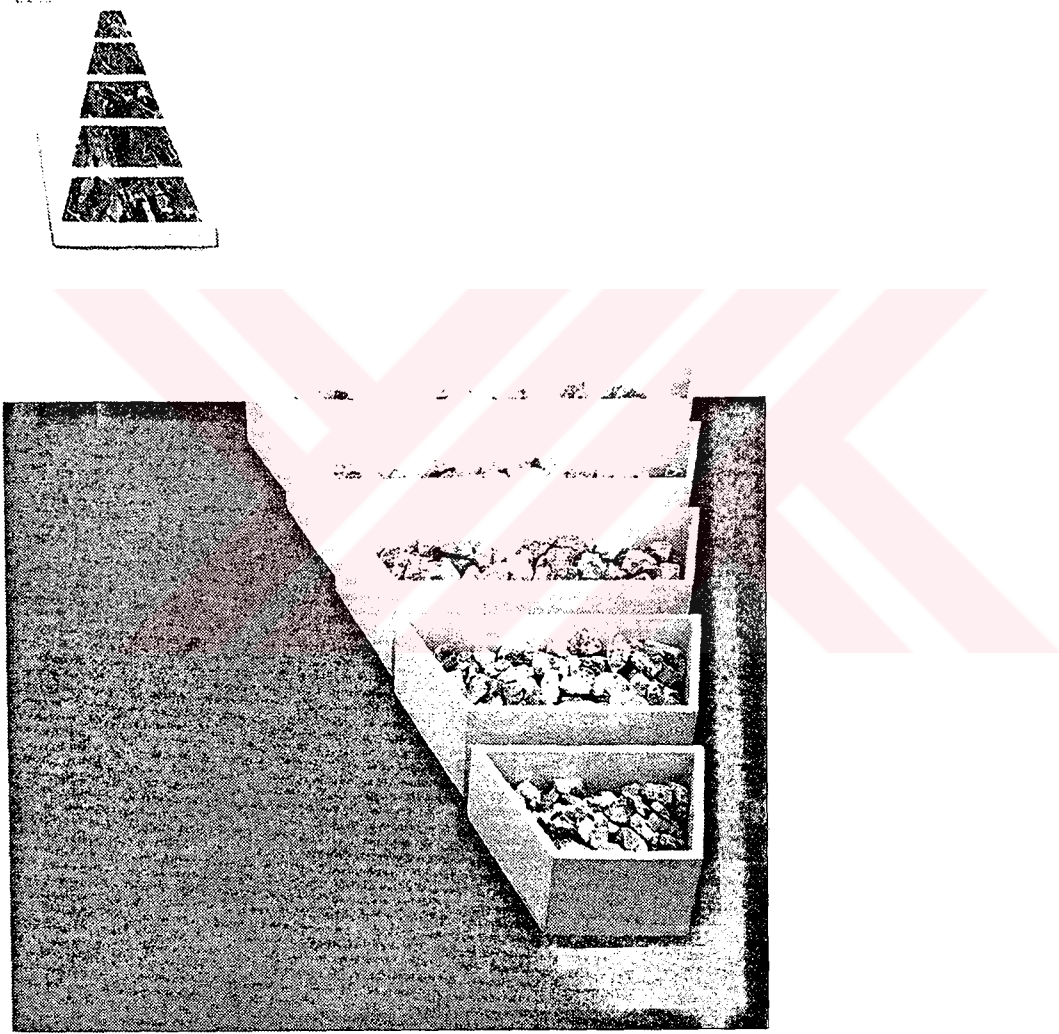

Resim 39 – Serhat Kiraz “Sanat, Texnh” 1992

FÜSUN ONUR

*Resim 40 – Füsun Onur “ Orient ’ te Buluşalım ” 1995
4.Uluslararası İstanbul Bienal’i Aya İrini*

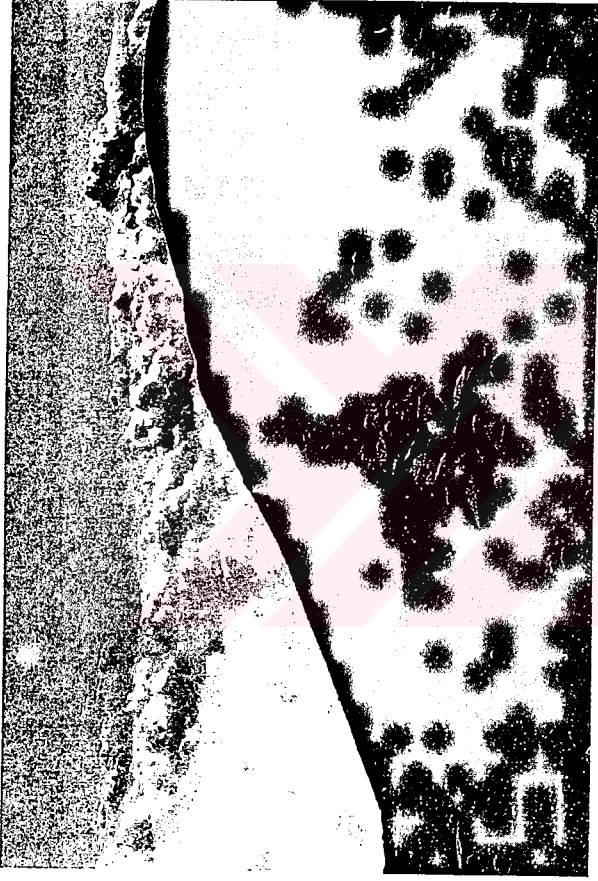

Resim 41 – Robert Smithson “Nonsite” 1968

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Resim 41- Robert Smithson "Spiral Jetty" (1969 - 1970)

Resim 42- Richard Long "A Line In Japan" (1979)

RESİM LİSTESİ

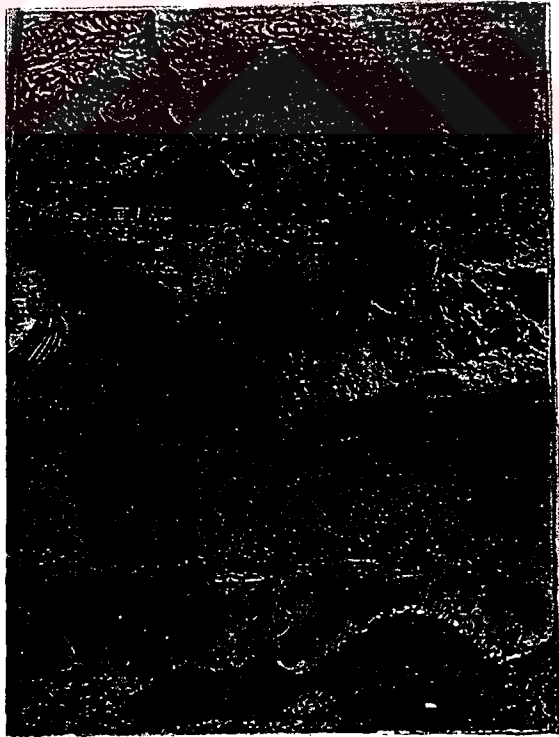
- Resim 1- Marshall Adaları yerlilerinin yaptıkları çubuk haritalar ve Babil'lerin acı su ile çevrili dünya haritası
- Resim 2- Ptolemaios Geographia
(Tarmaca-i Coğrafya Batlamyus)
- Resim 3- Tekerlek haritasında dünya kavramı
Hıristiyanlığın ilk yıllarında dinsel bağnazlığın şekillendirdiği dünya
- Resim 4- Beyruni "Dünya Haritası"
- Resim 5- Kaşgarlı Mahmud "Türk Dünya Haritası"
- Resim 6- Portolan haritalarında ki rüzgar güllerinin oluşturduğu ağ. Rüzgar gülü
- Resim 7- Mercator'un Dünya Haritası (1569)
- Resim 8- Abraham Ortelius Dünya Haritası (1564)
- Resim 9- Juan De La Casa Dünya Haritası (1500)
- Resim 10- Martin Waldseemüller "Universalis Cosmographia"
- Resim 11- Diego Ribero Dünya Haritası (1529)
- Resim 12- Piri Reis Dünya Haritası (1513)
- Resim 13- Piri Reis İzmir Eski ve Yeni Foça ile Karaburun Haritası Kitabı-1 Bahriye
- Resim 14- Katip Çelebi "Kitab-1 Cihannüma"
- Resim 15- Evliya Çelebi "İstanbul Planı"
- Resim 16- Tarih-i Hind-i Garbi, Dünya Haritası
- Resim 17- Matrakçı Nasuh "İstanbul ve Galata" 16. yy.

- Resim 18- Tunuslu Hacı Ahmet Dünya Haritası (Venedik)
- Resim 19- Çanakkale Boğazı (1913-1914)
- Resim 20- Fatih Sultan Mehmet Tarafından Yaptırılan
İstanbul Planı (1566-1574)
- Resim 21- John Speed “Osmanlı İmparatorluğu”
- Resim 22- Allain Mallet “İstanbul Planı” (1683)
- Resim 23- Christoforo Buondelmonte “İstanbul Kenti” (1422)
- Resim 24- Vermeer “Painting Skills” (1665-1667)
- Resim 25- Jasper Johns “Beyaz Çift Harita” (1965)
“Two Maps” (1966)
- Resim 25- Jasper Johns “Two Maps” (1966)
- Resim 26- Sluik/Kurpershoek - Avrupa haritası
“Kek” (1995-1996)
- Resim 27- Michael Schuster “2 Flags”
- Resim 28- Daniel Fisher (1980-1981)
- Resim 29- William Kentridge “Afrika Haritası ve Kartuşu”
- Resim 30- Michael Druks “The Way to Jerusalem”
- Resim 31- Urbain Mulkers “Belçika Aslanı”
- Resim 32- İsmail İlhan “Çeşitlemeler” (1996)
- Resim 33- Hüsamettin Koçan “Selçuklu”
Alanya Tersanesi (1995)
- Resim 34- Alighiero Boetti “The Map of the World”
(Politik Yerküre) 150x200 cm.
- Resim 35- Luciano Fabro “İtalian” (1968)

- Resim 36- Allen Ozbolt “Haritacılık” (1995)
- Resim 37- Guillerma Kuitca “The Song of the Earth”
(Yeryüzü Şarkısı)
- Resim 38- Tayfun Erdoğan “Harita” (1995)
El yapımı kâğıt, mermer tozu ve fotoğraf
- Resim 39- Serhat Kiraz “Sanat, Texnh” (1992)
Resim Heykel Müzesi İstanbul.
- Resim 39- Serhat Kiraz “Translation” (1993)
Maçka Sanat Galerisi
- Resim 40- Füsun Onur “Orient’te Buluşalım” (1995)
4. Uluslararası İstanbul Bienali Aya İrini
- Resim 41- Robert Smithson “Nonsite” (Yer olmayan) (1968)
- Resim 41- Robert Smithson “Spiral Jetty” (1969-1970)
- Resim 42- Richerd Long “A line in Japon” (1979)

KİŞİSEL ÇALIŞMALAR

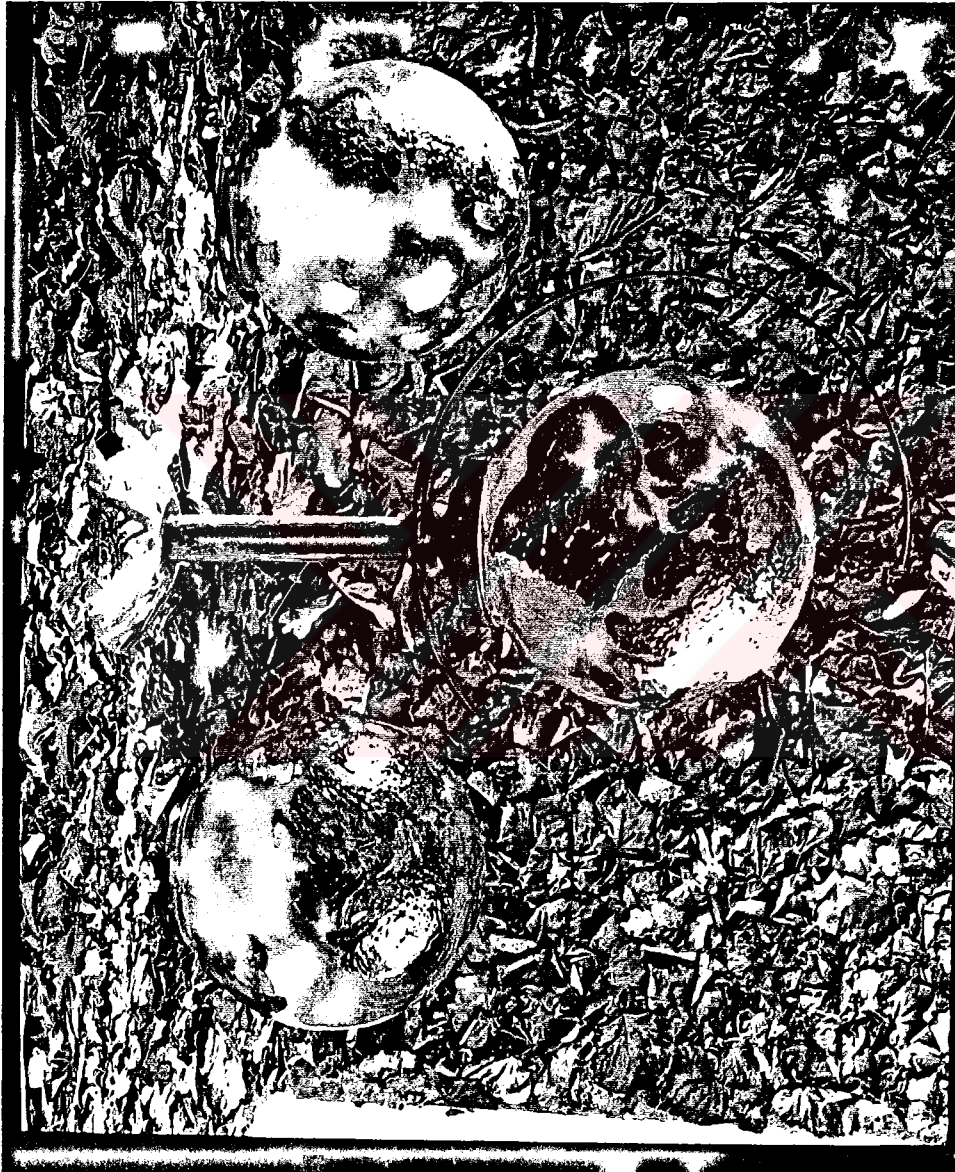
1997 - 1999

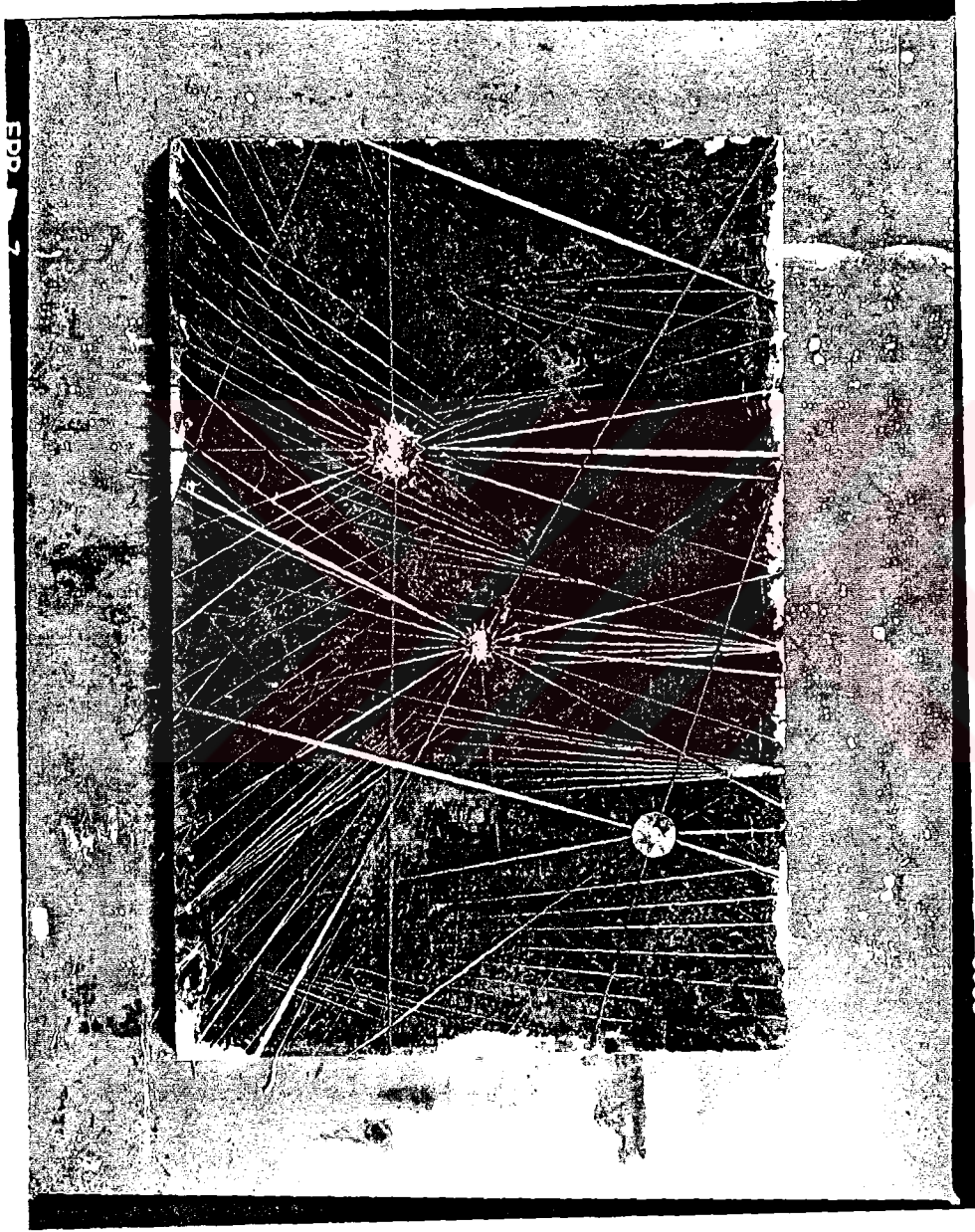

0002 1 2000

**T.C. YÜSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**